

Üniversite Gençliğinin Otorite Algısı ve Din*

Fatma ODABAŞI**

Öz

Gençlik, hem birey hem de toplum için gelecek ifade eden bir dönemdir. Fert, kendi geleceği ile ilgili hedef ve planlarını belirlerken toplum da gençliği devamlılığının garantörü olarak görür. Toplam nüfusumuz içinde önemli bir orana sahip olan gençlik kesiminde yer alan üniversite gençliği, birçok açıdan araştırılması gereken bir alandır. Bu makale, "örgün eğitimlerinin son aşamasında olan üniversite gençliğinin otorite algıları ile dini tutum ve davranışları arasında bir ilişki var mıdır?" sorusuna cevap bulmak amacıyla yazılmıştır. Araştırmanın iki ana parametresi olan otorite ve din, teorik ve uygulamalı olmak üzere iki yaklaşımla sunulmuştur. Teorik kısımda dokümantasyon tekniği, uygulamalı kısımda ise nitel araştırma tekniklerinden mülakat tekniği kullanılmıştır. Teorik çerçeve, otorite olgusuyla ilgili kavramsal, tarihsel ve kuramsal bilgileri içermektedir. Din bağımsız değişken olarak kurgulandığından, bu açılardan ele alınmamıştır. Uygulamalı kısımda ise, İstanbul'daki devlet ve vakıf üniversitelerinin farklı bölümlerinde okuyan gençlerin, hem dinle ilgili tutum ve davranışları çeşitli boyutları içinde ortaya konmaya çalışılmış, hem de otorite algıları araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Sosyolojisi, Din, Otorite, Gençlik, Üniversite Gençliği.

The Perception of Authority Among University Youth and Religion

Abstract

Youth, as a period, expresses a future both for the individual and society. While the individual determines his own goals and plans for his future, the society regards youth as the guarantor of his continuity. University youth, which is situated under youth categories and holds a highly significant percentage in overall population, requires to be researched from multiple angles. This article is written with an aim to provide an answer to the question "Is there a relationship between the religious attitudes and behaviors of the university youth, being in the last stage of their formal education, and their perception of authority?" Authority and religion, as the two main parameters of this study, are presented in two approaches: the theoretical and applied methods. Documentation technique was used in the theoretical part, and the interview technique, as one of the qualitative research methods, was used in the applied part. The theoretical framework includes conceptual, historical and theoretical information on the phenomenon of authority. Not only the religious attitudes and behaviors of the youth studying in different departments of state and foundation universities

* Makale Gönderim Tarihi: 07.08.2020 Makale Kabul Tarihi: 26.10.2020

** Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Sosyolojisi Anabilim Dalı
Dr., Marmara University, Faculty of Divinity, Department of Philosophy and Religious Sciences
fatmaodabasi@hotmail.com ORCID: 0000-0001-5409-8670

in Istanbul were tried to be revealed in various dimensions, but also their perceptions of authority were researched in the applied part of this study.

Keywords: Sociology of Religion, Religion, Authority, Youth, University Youth.

Özet

Gençlik dönemi, hem genç hem de toplum için “gelecek” ifade eden bir dönemdir. Fert, kendi geleceği ile ilgili hedef ve planlarını belirlerken toplum da gençliği devamlılığının garantörü olarak görür. Demografik yapısı itibariyle genç bir toplum olmamız bu kesimle ilgili araştırmalara daha çok ihtiyaç duyduğumuz anlamına gelir. Gençlik çok geniş bir kavramdır ve pek çok alt grubu barındırır. Bu gruplardan biri de üniversite gençliğidir. Toplam nüfusumuz içinde önemli bir orana sahip olan gençlik kesiminde yer alan üniversite gençliği birçok açıdan araştırılması gereken bir alandır.

Üniversite gençliği, on sekiz-yirmi dört arası (yüksek lisans ve doktora eğitimiyle beraber otuza kadar çıkabilir) yaş grubunu oluşturan, resmi eğitim-öğretimin son evresinde öğrenim gören, araştırmacı ve sorgulayıcı, dolayısıyla bilimsel zihniyet kazanmış, kendilerine has bir gençlik kültürü oluşturan ve toplumun önderleri olacak bir kesimdir. Üniversite eğitimi ve bu süreç içinde geçen zaman gençler için çok önemlidir. Genç bu dönemde kimliğini kazanma ve kişiliğine kalıcı biçim verme süreci yaşar. Aynı şekilde bu dönem gencin doğal, ekonomik, sosyal ve kültürel çevreyi algılamasında, değerlerinin oluşmasında ve değişmesinde de etkili olan bir süreçtir.

Bu araştırma gençlik kesimi içinde yer alan ve örgün eğitimlerinin son aşamasında bulunan üniversite öğrencilerinin otorite algıları ve bunun dinle olan ilişkisi üzerine kurulmuştur. Araştırmanın çıkış noktasını, “üniversite gençliğinin dinî tutum ve davranışları ile otorite algıları arasında bir ilişki var mıdır?” sorusu oluşturmaktadır. Bu temel sorudan hareketle; gençlerin inanç, ibadet ve sosyal hayat bağlamında din algıları nasıldır? Otorite kavramından ne anlıyorlar? Sosyal hayatlarında neleri otorite kabul ediyorlar? Dinî hayatlarında kimi/neyi otorite olarak görüyorlar gibi sorulara da cevap verilmeye çalışılmıştır. Araştırma hem gençlik araştırmalarına hem de dini hayat araştırmalarına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Çalışma nitel bir araştırma olup iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kavramsal, tarihi ve kuramsal açılardan otorite kavramı üzerinde durulmuştur ve dolaylı gözlem metodu tekniği olan belge tarama kullanılmıştır. İkinci bölüm ise uygulamalı araştırmadır ve nitel araştırma tekniklerinden mülakat tekniği kullanılmıştır. İstanbul’daki devlet ve vakıf üniversitelerinin değişik bölümlerinde okuyan, on erkek-on kızdaki örneklem grubuyla görüşmeler yapılmıştır. Uygulamalı araştırmada, gençlerin dini hayatları, inanç, ibadet ve sosyal hayat; otorite algıları ise, kavramdan ne anladıkları, kimleri/neleri otorite kabul ettikleri,

otorite ile güç arasında nasıl bir ilişki kurdukları ve dini alanda kimi/neyi otorite gördükleri başlıklarıyla sunulmuştur. Araştırmada din, otorite algısına etkisi bağlamında bağımsız değişken olarak ele alındığından kavramsal ve teorik düzlemde tartışılmamıştır.

Araştırmamıza katılan üniversiteli öğrencilerin inançla ilgili bir problemlerinin olmadığı ancak ibadetlerini düzenli bir şekilde yerine getirmedikleri ve gündelik hayatlarında dinin çok etkili olmadığı görülmüştür. Gençler arasında dürüst, namuslu ve iyi insan olmak dindar olmaktan daha önemli görülmekte ve ahlâk, zaman zaman dinden bağımsız ayrı bir alan gibi algılanmaktadır. Gençler, dürüstlük, namusluluk, güvenilirlik, iyi insan olmak gibi manevi ve ahlaki değerlere büyük önem vermektedirler. Öyle ki, bizim çalışmamızda da gözlemlendiği üzere, gençlerin nazarında ahlâklılık dine bağlı olmaktan daha öncelikli hale gelebilmektedir. Hayatında dini önceleyenlerin dahi, ahlâki sapmalar karşısında sert tepkiler gösterdikleri tespit edilmiştir. Böylece bir kısım ahlâki değerler, toplum genelini ilgilendirdiği için bireysel sınırların ötesine geçerken, bazı dini değerlerin daha bireysel ve öznel düzeyde kabul gördüğü dikkati çekmektedir.

Otorite, benzeri işlevlere sahip değişik figürlerle, insan hayatının doğumdan-ölüme bütün alanlarında etkili olan bir olgudur. Ailede anne baba otoritesiyle başlayan süreç, okulda öğretmen, iş hayatında yönetici ve siyasi alanda devlet otoritesiyle devam eder. Tüm bunların üstünde de mutlak otorite olarak adlandırdığımız Tanrı otoritesiyle hayatı ve ötesini kuşatacak bir nitelik arz eder. Kavramın psikoloji, sosyoloji, felsefe, siyaset, hukuk, eğitim ve din gibi birçok alanla irtibatlı olması net bir tanım yapmayı zorlaştırmakla birlikte, genel olarak siyasi teoride yer alan “tâbi olunması ve boyun eğilmesi gereken emirler düzenleme ve ilan etme hak ve yetkisi” olarak tanımlanır. Güçle yakından ilişkili bir kavram olmakla beraber, bahsi geçen cebir /icbar anlamındaki güç değil meşruiyetle donatılmış bir güçtür.

Otorite, hem karmaşık hem de tartışmalı bir olgudur. Bireysel hak ve özgürlüklerin genişlediği, müsamahakâr ve hoşgörülü sosyal ahlâkın geliştiği modern toplumlarda, otorite kimilerince modası geçmiş, gereksiz ve baskıcı olarak görülmeye başlanmıştır. Buna mukabil bu olumsuz yaklaşımlar, otorite savunucularını onu yeniden gündeme getirme noktasında karşı bir harekete sevk etmiştir. Onlara göre, evde, okulda, iş yerinde ve yönetimde otoritenin erozyona uğraması, düzensizlik, istikrarsızlık ve sosyal çözülme tehlikesini de beraberinde getirebilir.

Otoritenin üniversite öğrencileri üzerinden analiz edilmeye çalışıldığı bu araştırmada, gençlerin bu olguyu daha çok siyaset teorisindeki şekliyle tanımladıkları ve literatürde yer alan güç, iktidar, hiyerarşi ve meşruiyet gibi kavramlarla birlikte ele aldıkları görülmüştür.

Otoritenin çok katmanlı bir olgu olduğu, gençler tarafından da kabul edilmiş ve anne -baba, öğretmen/hoca, patron/yönetici ve devlet önemli otorite figürleri

olarak kabul görmüştür. Gençler, dini inanç, düşünce ve davranışlarını yönlendirmesi bağlamında önceliği Kur'an ve sünnete vermişlerdir. Diğer birey ve kurumların otoritesini ise bu iki kaynağa uygunlukları bağlamında değerlendirmişlerdir. Din algısıyla otorite algısı arasındaki ilişkiye gelince, dini yaşantının ya da dindarlık düzeyinin otorite algısını etkilediği ve mutlak otoriteye itaati benimseyen ve hayatını dinin emir ve yasaklarına göre düzenleyen bireylerin, diğer otorite alanlarını daha kolay kabul edebildiğine yönelik bir tespite varamadık. Çok dindar olduğunu, hayatının tüm alanlarında dini referans aldığını söyleyenler bile, ailede, okulda ve iş yerindeki otoriteye temkinli/tepkili yaklaşabilmektedir. Araştırma esnasında gençlerin din algılarının doğrudan otorite algılarını etkilemediği tespit edilmiştir.

Summary

The youth period is a period which expresses a "future" for both the youth and the society. While the individual determines his goals and plans for his future; the society, at the same time, regards the youth as the guarantor of its continuity. Our being a young society in terms of its demographic structure means that we require more research on this issue. Youth is a broad concept, including many subgroups. One of these subgroups is the university youth. Being located within the youth segment and having a significant share in our total population, university youth needs to be researched with regards to many aspects as an area.

University youth, constituting the age group between eighteen and twenty-four (could be up to thirty with master's and doctoral education), receiving education in the last stage of formal education, and gaining a scientific mindset through researching and questioning, is a group that creates a youth culture of their own and eventually will be the leaders of the society. University education and the time spent in this process are highly important for the young people. In this period, the youth goes through the process of gaining identity and giving permanent shape to their personality. Likewise, this period is a process that is effective in the youth's perception of the natural, economic, social and cultural environment, and the formation and change of their values.

This research is based on the authority perceptions of university students, who are in the youth segment and at the last stage of their formal education, and its relation to religion. The question of "whether there is a relationship between the perception of authority and religious attitudes and behaviors of university youth" constitutes the starting point of this study. Based on this fundamental question, questions such as: What are the perceptions of religion in the context of faith, worship and social life of young people? What do they understand from the concept of authority? What do they accept as an authority in their social lives? Who / what do they regard as an authority in their religious lives? have also been tried to

answered. The research aims to contribute to both youth research and religious life studies.

The study is a qualitative research, consisting of two parts. In the first chapter, the concept of authority is emphasized in conceptual, historical and theoretical terms and the documentation technique is used. The second part is applied research and one of the qualitative research techniques, the interview technique was used. Interviews were conducted with a sample group of ten boys and ten girls studying in different departments of state and foundation universities in Istanbul. In the applied research, religious life, faith, worship and social life of the youth; with regards to their perceptions of authority presented under the titles of what do they understand from the concept, who/what do they accept as authority, what kind of relationship they establish between authority and power, and who/what do they regard as authority in the religious field. Since religion is considered as an independent variable in the context of its effect on the perception of authority, it has not been discussed in the conceptual and theoretical frameworks.

It has been observed that the university students participating in our study do not have any problems with belief, but they do not perform their religious practices regularly and religion is not very effective in their daily lives. Among young people, being honest, virtuous, and good is regarded as more important than being religious, and morality is sometimes perceived as a separate field independent of religion. Young people attach great importance to spiritual and moral values such as honesty, integrity, reliability and being a good person. This has been observed in our study to such an extent that, morality may become even more important than devotion to religion in the eyes of young people. It has been found that even those who prioritized religion in their lives reacted harshly against moral deviations. Thus, what draws attention is that while some moral values go beyond individual boundaries as they concern the general public, some religious values are accepted at a more individual and subjective level.

Authority is a phenomenon which is effective in all areas of human life from birth to death-with different figures having similar functions. The process that starts with the authority of the parents in the family continues with the teacher in the school, the administrator in the business life and the state authority in the political field. Above all of this, authority has a quality surrounding life and beyond with the authority of God, which we call the absolute authority. Even though, the fact that the concept is related to many fields such as psychology, sociology, philosophy, politics, law, education, and religion makes it difficult to make a clear definition; it is generally defined as the "right and power to issue and declare orders to be obeyed and obeyed" in political theory. Besides being a concept closely related to power, it is a power endowed with legitimacy, not the power in the sense of force.

Authority is both a complex and controversial phenomenon. On the one hand, in modern societies where individual rights and freedoms are expanded and indulgent and tolerant social morality has developed, authority has begun to be regarded by some as outdated, unnecessary and oppressive. On the other hand, these negative attitudes prompted the advocates of authority to a counter-action aiming to bring it back to the agenda. According to them, the erosion of authority at home, school, workplace and administration can bring along the danger of disorder, instability and social disintegration.

In this study, in which the authority was analyzed through university students, it has been observed that young people mostly define this phenomenon in terms of political theory and dealt with concepts such as power, potency, hierarchy, and legitimacy taking place in the literature.

It has been accepted by the young people that authority is a multi-layered phenomenon, and parents, teachers, bosses/administrators, and the state are recognized as important authority figures.

Young people gave priority to the Quran and Sunnah in the framework of directing their religious beliefs, thoughts and behaviors. They evaluated the authority of other individuals and institutions in the context of their suitability to these two sources. Regarding the relationship between the perception of religion and the perception of authority, we could not come to a definite observation that religious life or the level of religiosity affect the perception of authority and that individuals who adopted absolute authority and organized their lives according to the orders and prohibitions of religion could more easily accept other areas of authority. Even those who claim that they are very religious and take religion as reference point in all areas of their lives may approach the authority in the family, school and workplace with caution. During this research, it has been determined that the religious perceptions of the youth do not directly affect their perceptions of the authority.

Giriş

Konu, Amaç ve Yöntem

Bu araştırmanın konusu, toplam nüfus içinde önemli bir orana sahip gençlik kesiminde yer alan "üniversite gençliği" nin, din ve otorite ile ilgili tutum ve davranışlarını ortaya koymaktır. Konu, yükseköğretimin farklı bölümlerinde eğitim gören gençlerden oluşturulan bir örneklem üzerinden analiz edilmeye çalışılmıştır.

Üniversite gençliği, on sekiz-yirmi dört arası (yüksek lisans ve doktora eğitimiyle beraber otuz kadar çıkabilir) yaş grubunu oluşturan, resmi eğitim-öğretimin son evresinde öğrenim gören, araştırmacı ve sorgulayıcı, dolayısıyla

bilimsel zihniyet kazanmış, kendilerine has bir gençlik kültürü oluşturan ve toplumun önderleri olacak bir kesimdir.

Üniversite eğitimi ve bu süreç içinde geçen zaman, gençler için çok önemlidir. Genç bu dönemde kimliğini kazanma, kişiliğine kalıcı biçim verme süreci yaşar. Aynı şekilde bu dönem, gencin doğal, ekonomik, sosyal ve kültürel çevreyi algılamasında, değerlerinin oluşmasında ve değişmesinde de etkili olan bir süreçtir.

Yapılan araştırmalar, tüm toplumlar için değer kabul edilen gençliğin, toplumların kalkınma ve gelişme potansiyelinin en önemli unsuru olduğunu ortaya koyar. Gençlik, hem genç hem de toplum için "gelecek" ifade eden bir dönemdir. Genç kendi geleceği ile ilgili hayallerini, hedeflerini ortaya koyarken toplum da gençliği kendi devamının garantörü olarak görür. Bu sebeptendir ki gençlikle ilgili araştırmalar, hem bireysel hem de toplumsal açıdan hususi bir önem arz eder.

Bu araştırmanın genel amacı, üniversiteli gençlerin, otorite ve din konusuyla ilgili kanaat ve davranışlarını inceleyerek gençlik araştırmaları alanına katkı sağlamaktır. Araştırmanın çıkış noktasını, "üniversite gençliğinin otorite algıları ile dinî tutum ve davranışları arasında bir ilişki var mıdır?" sorusu oluşturmaktadır. Bu temel sorudan hareketle; gençlerin inanç, ibadet ve sosyal hayat bağlamında din algıları nasıldır? Otorite kavramından ne anlıyorlar? Sosyal hayatlarında neleri otorite kabul ediyorlar? Dinî hayatlarında kimi/neyi otorite olarak görüyorlar gibi sorulara da cevap verilmeye çalışılmıştır.

Teorik kısımda belge tarama tekniği, uygulamalı kısımda ise, nitel araştırma tekniklerinden mülakat tekniği kullanılmıştır. Araştırma, çalışmada benimsenen teorik tanım ve yaklaşımlar ışığında, görüşmelere katılan örneklem grubuyla sınırlıdır. Makalenin kaleme alındığı pandemi süreci bazı kaynaklara ulaşılmasını sınırlılığını da beraberinde getirmiştir.

1. Kavramsal, Tarihsel ve Kuramsal Açılardan Otorite

Araştırmanın otorite ve din olmak üzere iki ana parametresi vardır. Din otoriteye etkisi yönüyle, bağımsız değişken olarak ele alındığından, kavramsal ve kuramsal düzeyde tartışılması gerekli görülmemiş; teorik çerçeve otorite kavramı üzerinden sunulmuştur. Bu bağlamda, otoritenin genel tanımı yapıldıktan sonra, sosyal bir olgu olmasından hareketle farklı toplum tiplerindeki tezahürlerine yer verilmiştir. Daha sonra da konuyla ilgili kuramsal yaklaşımlara geçilmiştir. Teorik çerçeve, alandan gelen verilerle uygulamalı kısımda detaylandırılmıştır.

Otorite sözlüklerde, güç, emir ve yetki ile ilişkilendirilerek "yaptırma, yasak etme, itaat ettirme hakkı veya gücü, yetke, sulta velayet; idari, siyasî güç ve çalışmalarıyla kendini kabul ettirmiş başarılı kimse"¹ şeklinde tanımlanmaktadır.

¹ Bk. TDK, "Otorite" (Erişim 21.06.2020); Websters, "Authority" (Erişim 21.06.2010).

Kavramın en çok kullanıldığı alanlardan biri olan siyaset teorisinde ise daha ziyade, “birileri için bağlayıcı kararlar alma, kişileri bu kararlara uymaya ikna etme veya zorlama gücü” anlamında kullanılır.²

Otorite, aileden eğitime, ekonomiden siyasete, hukuktan dine birçok alanda yer alan geniş toplumsal tabanlı bir kavramdır ve bu sebeple de üzerinde uzlaşmış net bir tanımını yapmak oldukça zordur. Bu zorluğun nedenlerinden ilki, kavramın ortaya çıktığı Batı dünyasında “Authority” kelimesi ve aynı kökten gelen “author” (hakkı veren, yaratan, üreten anlamında yazar), “authentic” (orijinal, doğru, aslına uygun), “authorative” (otoriteye dayalı, otoriteye dayalı bir kaynaktan gelen) ve “authorize” (belli bir gücün başkasına bırakılması/devri) gibi kelimelerin kendi dönem ve sosyo-kültürel şartlarına mahsus uzun ve karmaşık bir geçmişe sahip olmalarıdır. Ancak tüm karmaşıklığa rağmen, bu kelime dizisi kullanılırken “belli bir davranış ya da inanca yönelik kendine özgü bir istem türünün başkalarına dayatılması ya da inkâr edilmesi” ifade edilir. Bu açıdan bakıldığında, bazı inanç esaslarının/amentülerin, öğretilerin, düşüncelerin ve kutsal metinlerin belli ölçülerde otorite ihtiva ettiği görülür. Ayrıca insan davranışlarını düzenlemeyi gaye edinen anayasa, kanun, yargı kararları ve buyruklar gibi tanzim edici işlemlerin de değişen nispetlerde otorite taşıdıkları söylenebilir. Dolayısıyla, otorite, ana-babalar, öğretmenler, mütehassıslar, entelektüeller, hâkim ve memurlar, kanun yapıcılar, devlet görevlileri ve din adamları gibi farklı kesimlere atfedilecek çeşitlilikte bir anlam içeriğine sahiptir.³

Otorite, onu uygulayan ile bu eyleme muhatap olan arasında gerçekleşen bir ilişkidir ve bu sebeple psikolojik olmaktan çok sosyolojik bir olgudur. Otoriteyi doğru tanımlayabilmek için onunla ilgili ve ilgisiz olguları ayırt etmek gerekir: Otorite hareketin, değişimin ve eylemin olduğu yerde vardır. Otorite, değişene değil, değiştirene aittir. Otorite özü itibarıyla edilgen değil etkindir. Yani özgür ve bilinçli bir faildir. Otoriter edim, diğer edimlerden yöneldiği kişiler tarafından karşıtlıkla karşılaşmamasıyla ayrılır. Birini camdan attığımda düşmesi, benim otoritemle ilgili değildir. Ancak kişi ben ona emrettiğim için kendini camdan atarsa işte o zaman, “onun üzerinde bir otoritem vardır” diyebilirim.⁴

Konu tarihsel arka planıyla ve değişik toplum tiplerinde ele alındığında, geleneksel ve modern toplumlardaki otorite algısının ve meşruiyetinin dayandırıldığı kaynakların farklılaştığı görülür. Otorite, itaat beklentisiyle şekillenmiş geleneksel toplumsal düzenin ana figürlerindedir. Geleneksel toplumda otorite, kaynağını tanrısal güçten ve bireyselliği aşan geleneksel kabullerden alır. Tanrısal ya da kutsal otorite, karşı eylemde bulunma ihtimaline sahip olmadığı için mutlak itaati gerektirir. Yani bu otoriteye karşı insani tepki ya

² Hüseyin Bal, “Siyaset Teorisinde Otorite Kavramı”, *Turkish Studies International Periodical Forthe Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9/2 (2014), 247.

³ Bal, “Siyaset Teorisinde Otorite Kavramı”, 249.

⁴ Alexandre Kojève, *Otorite Kavramı*, çev. Murat Erşen (İstanbul: Bağlam Yayınları, 2007), 13-14.

da bireysel değerlendirme mümkün değildir. Orta Çağ Avrupa'sında kilisenin ve ruhban sınıfın yegâne otorite olarak görülmesinde olduğu gibi, tanrısallığa dayanan otorite, toplumsal ve politik olanın tartışmasız belirleyicisidir. Tanrısallık karşısında insani tepki imkânsız olduğundan, birey edilgen durumdadır.

Bireyin kademeli olarak etkin varlık haline gelmesi, tanrısız otoritenin yerini akılcı uzlaşmaya dayanan otoriteye bırakmasıyla mümkün olmuştur. Her türlü dinsel otoriteye savaş açan aydınlanma düşüncesi, Orta Çağın otorite zeminini yerle bir etmiştir. Böylece, Orta Çağ'daki otoritenin yerini, insan aklını öne çıkaran akılcı-uzlaşmacı otorite almıştır. Bu otorite, meşruiyetini insani olana dayandırdığından modernliğin de tamamlayıcı ana unsuru olarak görülmüştür. Nitekim geleneksel ya da tanrısız otorite durumunda, insani tepki zorunlu olarak mümkündür ve toplumsal hayat başta olmak üzere tüm insani faaliyetler, insanı tanımlayan akılcılık temelinde düzenlenmelidir. Fakat bu tür bir düzenlemenin iddia edildiği gibi, gerçekten insanı edilgenlikten kurtardığı ya da özgürleştiren bir otorite tanımı doğurup doğurmadığı, üzerinde durulması gereken bir konudur. Zira modernliğe ilişkin eleştirilerin birçoğunda, modernliğin insanı etkin bir varlık haline getirmediği, aksine onu öldürdüğü, metalaştırdığı ya da daha edilgen kuklalara dönüştürdüğü vurgulanmıştır.⁵

Aydınlanma düşüncesiyle gelen otorite tanımı, geleneği yıkıp akli otoriteye zemin hazırlamış, otoritenin anlamını değiştirip kapsamını genişletmiştir. Ortaya çıkan yeni otorite algısı, liberalizmin öngördüğü, özgürlük, düzen ve ilerleme fikriyle örtüşmüştür. Kapitalist düzen kendi meşruiyetini doğrulayacak politik yapıları, işçi-patron ilişkilerini ve buna uygun değerler alanını biçimlendirmiştir. Böylece Antonio Gramsci'nin hegemonya kavramıyla belirtmek istediği gibi, kapitalist örgütlenme içindeki sınıflar, kendi çıkarlarını ideal biçimde evrensel çıkarlar olarak sunma şansını yakalamışlardır.

Modernlik, küçülmüş hatta yok olmuş bireyi büyütüştür. Akıl yoluyla meşrulaştırılan otorite, bireyin büyütülmesinde önemli bir ayırıcıdır. Ancak büyütülen bireyin kapitalist hegemonyayla sarmalanması, otoriteyi meşrulaştırdığı ölçüde bireyin yeniden yok olmasına ya da Weber'in ifadesiyle demir kafese girmesine zemin hazırlamıştır. Bireyler en azından bilişsel düzeyde, yaratılan yeni otoritelerin hükmü altına girmiştir. Günümüzde sıkça gündeme gelen tüketim toplumu kavramlaştırması, bireylerin bilinçlerinin akılcı-uzlaşmaya dayalı otorite ya da hegemonya aracılığıyla nasıl tüketmeyi meşrulaştırıcı bir bakış açısına yönelttiğini örneklemektedir.

Günümüzde otoriteye zemin oluşturan meşruiyet araçları, zihniyet tahakkümünü hedefleyen bir şekilde sürekli yenilenmekte, bireyler de bu tahakkümü kendi çıkarları adına sürekli farklı biçimlerde meşrulaştırmaktadır. Bu da otoritenin anlamlandırılmasını geçmiştekinden daha da zor bir hale

⁵ Ali Esgin, "Otoritenin Sosyolojisi: Otoriteye İtaatın ya da Otorite Bağımlılığının Sosyolojik Anlamları", *Sosyologca*, 5 (2013), 107-109.

getirmektedir. Bugün, otorite kalıplarını ya da bireysel yaşam algılarını biçimlendiren gönüllü razı olma durumlarının meşruiyet kaynağı çeşitlilik göstermektedir. Otorite çoğunlukla iktidarın kendisidir. Fakat aynı zamanda, egemen sınıflar, medya ya da cemaat yapılanmasıdır. Otorite, inançlarımızın, çıkarlarımızın, korkularımızın, utançlarımızın, törelerimizin, facebook/twitter/instagram kültürümüzün, bağımlılıklarımızın ve bencilliklerimizin meşrulaştırdığı her şeydir.⁶

Otoriteyi moderniteyle birlikte ele alan Fransız sosyolog Gerard Mendel kavramı ya tek tek ya da birbirlerini dolaysızca izleyen beş uğrakta ele alır: Mendel, Antik Yunan'da Kleisthenenes aristokrasisinden başlattığı döneme "otorite ve birinci modernite" adını verir. Laik anlayışın doğduğu Roma Cumhuriyeti dönemiyle birlikte "ikinci otorite"yi; Aziz Augustinus İtirafı'nda kişinin içsel hayatını yazdığı (IV. yüzyıl) dönemle "üçüncü"yü; geleneğe ve otoriteye yönelik itiraz ve tepkilerin başladığı Rönesansla ise "dördüncü" dönemi başlatır. Mendel'e göre "beşinci" ve son olarak da XXI.yüzyılda Birinci Dünya Savaşıyla idealizmin çökmesi ve hızla gelişen kapitalist düzende yaşanır.⁷

Otoriteyle ilgili teorik tartışmalar genel olarak iktidar olgusu içerisinde değerlendirilmiş olup çatışmacı ve uyuşmacı olmak üzere iki farklı yaklaşımla ele alınmıştır. Uyuşmacı yaklaşımda, toplumun belirli bir sistem içinde bütünleşen, dengeli ve tutarlı unsurlardan oluşan bir yapı olduğu kabul edilmiş ve otorite de uyumu sağlayan, sistemin sürekliliğini ve işlevsel bütünleşmesini gerçekleştiren bir öge olarak alınmıştır. Çatışmacı yaklaşımda ise sürekli değişme ve uyuşmazlık/çatışma içinde olan toplumda, örgütlenmenin zor ve baskı üzerine kurulduğunun altı çizilerek sosyal hayat, yönetenlerin yönetilenler üzerinde zor ve baskı kullandığı esasıyla açıklanmıştır. Bu yaklaşımda otorite baskının bir aracı olarak görülür.⁸

Konuyla ilgili en geniş kuramsal çalışmayı Kojéve yapmıştır. Kojéve, otoriteyi birbirine indirgenemez basit/arı/ilksel dört başlıkta ele alır. İlk tip, "Babanın otoritesi"dir. Bunu yaşlıların gençler üzerindeki otoritesi, geleneğin ve bunu ellerinde tutanların otoritesi ve bir ölünün vasiyetiyle oluşturduğu otorite gibi örneklerle açıklar. Kojéve'ye göre, babanın otoritesinin kaynağı "neden" dir; yani kişinin varlığını borçlu olduğu şeye duyduğu itaattir. Bu tipe denk gelen felsefi kuram ise Skolastik felsefedir. İkinci tip, "Efendinin köle üzerindeki otoritesi"dir. Kojéve bu tipi, soylunun soylu sınıfından olmayan üzerindeki otoritesi, askerin sivil üzerindeki otoritesi, erkeğin kadın üzerindeki otoritesi ve galibin mağlup üzerindeki otoritesi ile çeşitlendirmiştir. Bu tip otoritenin kaynağı "risk" tir. Bu otorite, efendiyi reddettikten sonra ne olacağı riskini göze alamamaktan

⁶ Esgin, "Otoritenin Sosyolojisi", 110-111.

⁷ Gérard Mendel, *Bir Otorite Tarihi Süreklilikler ve Değişiklikler* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2005), 125-187.

⁸ Esat Çam, *Siyaset Bilimine Giriş* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1984), 86-87; Salih Arslan, "Yönetim Sürecinde Otorite Kullanımı ve Ortaya Çıkan Sorunların Değerlendirilmesi: Eleştirel Bir Yaklaşım", *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5/1(2018), 3-4.

beslenir ve izahını Hegel'in felsefesinde bulur. Üçüncü tip otorite, kaynağı "tasarı/öngörü" olan "*Reisin otoritesi*"dir. Yapılacakları veya olacakları önceden bilme ya da onları belirleme gücünden beslenen bu otorite, izahını Aristoteles'in felsefesinde bulur. Dördüncü arı tip, kaynağı insanın derin bir saygıyla bağlı bulunduğu "hakkaniyet/adalet" olan "*Yargıcın otoritesi*"dir. Kojéve bunu, hakemin otoritesi, denetçinin otoritesi, günah çıkartıcının otoritesi ve adil/dürüst insanın otoritesi gibi örneklerle açıklamıştır ve izahını Platon'unun felsefesinde bulduğunu belirtmiştir.⁹ Gerçek hayatta otoritenin bu arı tiplerini saf halde görmeyen mümkün olmadığını ve otoritenin somut hallerinin bu dört tipin kendi arasında birleşmiş halde bulunduğunu ifade eden Kojéve, bunların hepsinin dinî, siyasi vb. alanlarda gerçekleşebileceğini ifade eder. Bir öte ile ilişkilerin olduğu yerde dinî alan; devletin olduğu yerde siyasi alan vardır görüşündedir.¹⁰

Stanley Milgram'ın sosyal psikoloji temelli olan itaat deneyleri, otoritenin doğasını ve sosyo-kültürel boyutlarını anlamaya yönelik dikkat çekici teorik tespitleri muhtevlidir. Esas itibarıyla, durumsal uyma davranışını ölçme amacı taşıyan bu deneyler, otoriteyle ilgili de orijinal teorik bilgiler sunar. Deney, otoriteye itaati ölçmeyi amaçlarken otorite nedir, kimler otoritedir gibi bazı sorulara da net cevaplar bulmaya çalışır. Milgram deneyleri, yöntem açısından tartışmalara yol açmış olsa da sonuçları bakımından önemlidir. Otoriteyle ilgili sonuçlarını şöyle özetlemek mümkündür: Otorite kişinin kendi kişiliğinden değil, sosyal konumundaki gücünden gelen ve bağlamsal olan bir durumdur. Yani kişinin bir konudaki otoritesi, başka konularda da otorite sahibi olması anlamına gelmez. Milgram, otoritenin mevcut olduğu durumları şöyle sıralar: 1) Bireyin otoriteyle özdeşleştiği durumlar 2) Bireyin dışındaki obje veya simgelerin (üniforma gibi) kişinin otorite olarak kabulünü sağlayan durumlar 3) Rakip bir otoritenin olmadığı durumlar 4) Bariz çelişkilerin bulunmadığı durumlar.¹¹

Otoritenin teorik çerçevesinde zikredilmesi gereken başka bir isim, otoriteyi kavramın mantıksal analizinden hareketle izah etmeye çalışan J. B. Bocheński'dir. Bocheński otoriteyi, otorite sahibi, bu otoritenin yöneldiği kişi ve otorite alanı olmak üzere üç unsurun birlikteliğinden doğan bir ilişki olarak sosyolojik açıdan ele alır.¹² Bocheński, "otoritenin alanı önerme veya emirlerden oluşan bir sınıftır" kabulünü temel alarak iki tür otorite tespit etmiştir: Birincisi "bilgi otoritesi/epistemik otorite", ikincisi ise "emreden otoritesi/deontik otorite"dir. Aralarındaki farkı şöyle açıklar:

"Birisi bilen, diğeri de emir verenin otoritesi. Epistemik otorite, süjeden daha fazla bilen kişinin otoritesidir. Mesela öğretmenin öğrenci için olan

⁹ Kojéve, *Otorite Kavramı*, 21-35; Arslan, "Yönetim Sürecinde Otorite Kullanımı", 4.

¹⁰ Kojéve, *Otorite Kavramı*, 57.

¹¹ Bk. Ülker Yükselbaba, "Milgram Deneyi: Otorite Ve İtaate Dair", *İÜHMC* 75/1, (2017), 227-270; Bal, "Siyaset Teorisinde Otorite Kavramı", 253.

¹² J.M. Bocheński, *Otorite Nedir? Otorite Mantığına Giriş*, çev. Hilal Görgün (İstanbul: Küre Yayınları, 2015), 25-30.

otoritesi epistemiktir. O mütehasıs olanın otoritesidir. Buna karşılık deontik otorite daha iyi bilenin değildir. O amire, şefe, kumandana, yöneticiye vb. aittir. Şu da bilinmelidir ki, bir tek kişi aynı süje için aynı alanda her iki otoriteye sahip olabilir... Deontik otoritenin taşıyıcısının aynı alanda aynı zamanda epistemik otoritenin de taşıyıcısı olması arzu edilen bir şeydir.”¹³

Bocheński'nin otoritenin özellikleriyle ilgili bir tespiti de “birinin başka biri için bütün alanlarda otorite olamayacağı” şeklindedir. Bütün alanlara yayılan otoriteye “*mutlak otorite*” denir ve Bocheński'ye göre hiçbir insani otorite mutlak otoriteye sahip olamaz. Koşulsuz itaati gerektiren otorite sadece Tanrı'nın otoritesidir ve bu tür otoritenin insana veya bir gruba atfedilmesi, bunların tanrılaştırılması anlamına gelir.¹⁴

2. Uygulamalı Araştırma

Bu çalışma, araştırmacının daha esnek hareket etmesine imkân veren, mevzubahis konuyu ilgili kişilerin bakış açılarından görebilmemizi temin eden ve bireysel algıları ve bunları meydana getiren/etkileyen sosyal yapı ve süreçleri ortaya koymamızı sağlayan nitel araştırma deseni ile gerçekleştirilmiştir.¹⁵

Örnekleme, amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme¹⁶ ile araştırmacının kişisel ve akademik çevresi vasıtasıyla oluşturulmuş olup İstanbul'daki devlet ve vakıf üniversitelerinin değişik bölümlerinde okuyan yirmi (on erkek - on kız) öğrenciden müteşekkildir. Görüşme türü olarak “dikkatlice yazılmış ve belirli bir sıraya konmuş bir dizi sorudan oluşan ve her görüşülen bireye bu soruların aynı tarz ve sırada sorulduğu” standartlaştırılmış açık uçlu görüşme¹⁷ kullanılmıştır.

Uygulama, Nisan 2020'de gerçekleştirilmiştir. Mülakatlar yüz yüze görüşme şeklinde planlanmış ancak Koronavirüs salgını bunu gerçekleştirmemize imkân vermediği için bazıları telefonla yapılmış, bazıları da katılımcıların talebi üzerine tarafıma yazılı olarak mail yoluyla gönderilmiştir. Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri, cinsiyet, doğum tarihi, okunulan üniversite, bölüm ve sınıf başlıklarıyla oluşturulmuştur.¹⁸

Elde edilen veriler, betimsel bir analizle iki farklı yol kullanılarak sunulmuştur. Önce toplanan verilerin orijinal formuna mümkün olduğunca sadık

¹³ Bocheński, *Otorite Nedir?*, 43-47.

¹⁴ Bocheński, *Otorite Nedir?*, 37-38.

¹⁵ Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2000), 19.

¹⁶ Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 70.

¹⁷ Görüşme formu Ek:1 de sunulmuştur.

¹⁸ Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini gösteren tablo Ek: 2'de sunulmuştur.

kalınarak ve gerektiğinde ilginç ve tipik olanlardan doğrudan alıntılar¹⁹ yapılmıştır. Sonra buna ek olarak bazı nedensel ve açıklayıcı sonuçlara ulaşmak amacıyla sistematik analiz yapılmıştır.²⁰ Yani belirlenen bazı temalar ve temalar arası ilişkiler ve kategoriler ele alınmaya çalışılmıştır. Verilerdeki kavram/temalardan hareketle ilgili teorik bilgi ve tartışmalara geçilmiştir. Katılımcıların görüşleri belirtilirken hâkim olan kanaate ve farklı görüşlere vurgu yapılmıştır. Bu esnada kendi ifadelerinden ilgili kısım olduğu gibi alıntılanarak ana metinden ayırmak için çift tırnak içinde ve italik olarak yazılmıştır. Bulgular, mülakat formundaki akışa da uygun olarak din, otorite ve ikisinin kesiştiği bir alan olarak dinî otorite ana başlıklarıyla sunulmuştur. Araştırmada otorite, bağımlı değişken; din, cinsiyet ve okunulan bölüm ise bağımsız değişkenler olarak belirlenmiştir.

2.1. Din Algıları/İnanç, İbadet ve Sosyal Hayat

Sosyolojik araştırmaların gelişmesine paralel olarak gençlerin dini tutum ve davranışlarını anlamaya yönelik çalışmalar da hız kazanmıştır. Ülkemizde, 2000'li yıllardan itibaren, gençlik ve din ilişkisini ele alan incelemelerde gözle görülür bir artış olmuştur.²¹ Bu araştırmalar, genel olarak toplumumuzun muhafazakâr olduğu söylemi üzerine yoğunlaşmış, gençlik de bir alt başlık olarak ele alınmıştır. Gençlik-din çalışmalarına ilaveten daha özel bir alan olan ve bu makalenin de hedef kitlesini teşkil eden üniversite gençliği ve din ilişkisi de hem genel anlamda hem de daha hususi alt başlıklarla birçok araştırmaya konu olmuştur.²²

Gençlik dönemi içinde yer alan üniversite hayatı, araştırmacı ve sorgulayıcı niteliğiyle gencin bilimsel zihniyetinin oluştuğu, kişilik ve kimliğinin net olarak şekillendiği ve değer anlayışının belirginleştiği bir evredir. Bu değerler arasında, “dinin nasıl bir yer tuttuğu” sorusu makalenin çıkış noktalarından biridir. Tahmin edileceği üzere, bu çalışma bir dinî hayat araştırması değildir. Dolayısıyla dinle ilgili olarak inanç, ibadet ve sosyal hayat detaya girilmeden, genel anlamda sorgulanmış, dinin gencin hayatında bir referans noktası olup olmadığı anlaşılmasına

¹⁹ Alıntılanan katılımcıya ilişkin bilgiler ilgili dipnotta, kadınlar için K, erkekler için E kısaltmalarıyla ve okudukları bölüm ve sınıf ilavesiyle verilmiştir.

²⁰ Betimsel analizle ilgili geniş bilgi için Bk. Yıldırım-Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 156-160.

²¹ Kapsamlı bazı araştırmalar için bk. *Türk gençliği 98 Suskun Kitle Büyüteç Altında* (Ankara: Konrad Adenauer Vakfı, 1999); *Türkiye Gençlik Raporu Gençliğin Özellikleri, Sorunları, Kimlikleri ve Beklentileri* (İstanbul: SEKAM, 2013).

²² Bazı çalışmalar için bk. Mehmet Bayyigit, *Gençlik ve Din* (Konya: Yediveren Kitap, 2011); Zeki Arslantürk, *21.Yüzyılda Din Olgusu ve Türk Gençlerinin Dine Karşı Eğilimleri* (Bolu: 1994); Münir Koştas, *Üniversite Öğrencilerinde Dine Bakış* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 1995); M. Ali Kirman, *Din ve Sekülerleşme Üniversite Gençliği Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*, (Ankara: Karahan Kitabevi, 2005); İnci Erdem Artan, *Üniversite Gençliği Değerleri: Korkular Umutlar* (İstanbul: Tesev Yayınları, 2005); Fatma Odabaşı, *Gençlerde Din ve Sivil İtaatsizlik Üniversite Öğrencileri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2016).

çalışılmıştır. Bu bağlamda katılımcılara, inanç durumları, dindarlık düzeyleri, ibadet hayatları ve günlük hayatta dini referans alıp almadıkları sorulmuştur.

İnanca ilişkin katılımcı görüşlerini şöyle tasnif etmek mümkündür: Büyük çoğunluğu, “tereddütsüz, şüphesiz” inandığını belirtmiştir. Birkaç kişi “inançlıyım ama sorguladığım meseleler var”²³“soru ya da şüphem olunca araştırıyorum”²⁴ demiştir. Bir öğrenci, “İnançlı biri değilim hiç yoktan şu sıralar yani daha öncesinde inanmış olduğum ve bana öğretilen dini ritüellerin ne kadarının mantıklı ve akla uygun olduğunu sorguladığım şu dönemler...”²⁵; Başka bir öğrenci, “inançlı sayılmam din konusunda tereddütlerim bulunuyor”²⁶; Bir diğeri ise, inanç durumunu “...yaratana varlığından şüphem yok ancak insanların aktarım şekilleri yani dinler aracılığıyla dayattıkları inanç biçimleri sorguladığım bir noktada...”²⁷ şeklinde belirtmiştir. İnançlı olmadığını belirten bu gençlerin ifadelerinden anlaşıldığı üzere, sıkıntının dinden değil yaşanan ve kendilerine öğretilen şekilden kaynaklandığı görülüyor. Bir anlamda Müslümanların yaşantılarındaki yanlış ve hatalar dine mâledilmiş, bu da pek çok kesimin dine mesafeli durmasına sebep olmuştur. Bu husus elbette ki tek etken olamaz. Zira hayatlarının en araştırıcı sorgulayıcı dönemlerinde bulunan gençlerin pek çok yolla doğru bilgiye ulaşmaları mümkündür.

Katılımcıların dindarlık düzeyleriyle ilgili ifadelerine baktığımızda, inançlı olmadığını belirtenler dışında çoğunun kendini, “biraz dindar” kategorisinde gördüğünü; çok dindar olduğunu söyleyen iki kişi bulunduğunu birkaç kişinin de bu tür kategorik ayrımlar yapmadıklarını/karşı olduklarını görüyoruz.

Araştırmamıza dâhil olan gençlerin ibadetle ilgileri, namaz, oruç ve dua üzerinden anlaşılmaya çalışılmıştır. İki erkek ve iki kız öğrenci düzenli olarak beş vakit namaz kıldıklarını belirtmişlerdir. Bunların dışındakilerin çoğu, düzenli namaz kılma alışkanlıklarının olmadığını; birkaçı özel gün ve gecelerde kıldığını; bir kaç ise hiç kılmadığını belirtmiştir. Oruçla ilgili duruma bakıldığında, inançlı olduğunu belirtenlerin tamamının -sağlık sorunları sebebiyle tutamayan bir kaç dışında- küçüklüğünden beri devamlı oruç tuttıkları görülüyor. İnançlı olmadığını belirten bir katılımcının “...sadece oruç tutarım onu da toplumsal baskıdan dolayı”²⁸ ifadesi de dikkat çekicidir. Dua konusunda tamamına yakınının bir alışkanlığı olduğunu söyleyebiliriz. Duayı “şükür ifadesi”²⁹, “eylemsiz ibadet”³⁰ ve “Tanrı ile online iletişim aracı”³¹olarak niteleyenler de vardır.

²³ K/Hukuk-1; E/Elektrik-Elektronik Mühendisliği-2.

²⁴ K/Metalurji Mühendisliği-1.

²⁵ E/Tıp Fakültesi-2.

²⁶ E/ Hukuk Fakültesi-2.

²⁷ K/Sinema ve Televizyon-2.

²⁸ E/Hukuk Fakültesi-2.

²⁹ K/İlahiyat Fakültesi-3; K/Metalurji Mühendisliği-1.

³⁰ K/Sinema ve Televizyon-2.

³¹ E/Elektrik-Elektronik Mühendisliği-2.

Dinin sosyal boyutuyla ilgili algılarını, günlük hayatın tabii akışı içerisinde, giyim kuşamdan yeme içmeye, kadın erkek ilişkilerinden çevre ve hayvan münasebetlerine kadar olan değişik alanlardaki davranışlarında, dini referans alıp almamaları noktasındaki kanaatleriyle anlamaya çalıştık. İki İlahiyatta okuyan dört öğrenci, sayılan alanlardaki davranışlarının dine uygun olup olmama hususunu önceliklerini belirtmişlerdir. Diğerlerinin bir kısmında, etik kurallar ve din beraber yer alırken bir kısmında da öz saygı ve vicdan gibi kavramların ön planda olduğu anlaşılmaktadır. Genel vurgu “iyi ve ahlâklı insan olmak” hususuna yapılırken birkaçında “bunların da dinle örtüştüğü”³² noktasına dikkat çekilmiştir.

Türkiye’de yapılan dinî hayat araştırmaları, eğitim düzeyi ile dindarlık arasında ters orantılı bir ilişki olduğunu göstermektedir.³³ Eğitim seviyesi arttıkça dindarlık temayüllerinde ve dinî pratikleri yerine getirme nispetlerinde dikkat çeken düşüşler görülmektedir. Çünkü akademik bilgi birikimi, düşünce yapısında irrasyonaliteden rasyonaliteye doğru evrilmeyi de beraberinde getirmektedir. Türk modernleşme sürecinde de izlenebileceği üzere, bilhassa üniversite eğitimi, yüksek düzeyde sekülerleştirme potansiyeli taşımaktadır. Bu durumu ortaya çıkaran başka sebepler de vardır: Üniversitelerin özellikle seküler eğitim veren bölümlerinde, genellikle din ve bilimin karşı karşıya getirilmesi, dinin daha eleştirel ve sorgulayıcı bir düşünce yapısıyla ele alınması ve bu dönemde gençlerin daha özgürlükçü ve daha bireysel olmaları, bu nedenler arasında sayılabilir. Ayrıca, üniversite eğitiminin yaş açısından en az dindar olunan dönem olması(18-35) ve dine yönelişteki bariz azalmanın, gelişime bağlı psikolojik süreçlerden kaynaklanması gibi tespitler de bu nedenlere ilave edilebilir.³⁴ Bu değerlendirmeler ışığında, gençlikle ilgili araştırmalarda, dinin gencin hayatında belli bir yeri olmakla beraber, Türkiye gençliğinin büyük bir kısmının, dünya görüşü bakımından sekülerleşmiş olduğu, ancak bu sekülerleşmeye ahlakçı bir tutumun damgasını vurduğu şeklinde tespitler yapılmıştır.³⁵

Bu araştırmada da gençlerin inançlı oldukları, ancak dini pratikleri yerine getirmekte sıkıntı yaşadıkları görülmüştür. Gündelik hayatlarında, dinin etkisinin bağımsız değil de ahlak anlayışı ile birlikte yer aldığı görülmüyor. Bizce dikkat çeken husus, ahlâkın dinden bağımsız bir alanmış gibi algılanmasıdır. Ancak, ahlaki değerlere önem verenlerin arasında dine önem verenlerin de bulunması, bu iki

³² E/ Mütercim Tercümanlık (İngilizce)-3.

³³ Bk. M.Taplamacıoğlu, “Yaşlara Göre Dinî Hayatın Şiddet ve Kesafeti Üzerine Bir Anket Denemesi”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10 (1963), 141-151; Ünver Günay, *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dinî Hayat* (İstanbul: Erzurum Kitaplığı, 1999); Celalettin Çelik, *Şehirleşme ve Din* (İstanbul: Çizgi Kitabevi, 2002); Ali Akdoğan, *Sosyal Değişme ve Din: (Trabzon İl Merkezi Örneği)* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2004); *Türkiye’de Dini Hayat Araştırması* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014).

³⁴ Hayati Hökelekli, “Gençlik ve Din”, *Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi*, ed. H. Hökelekli (İstanbul: Dem Yayınları, 2006), 9-31; Asum Yapıcı, “Modernleşme-Sekülerleşme Sürecinde Türk Gençliğinin Anlam Dünyasında Dinin Yeri, (Çukurova Üniversitesi Örneği)”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9/2 (2009), 7.

³⁵ Bk. *Türk Gençliği 98 Suskun Kitle Büyüteç Altında*, 43-51.

alanın birbirinden tamamen kopuk ve bağımsız alanlar olarak algılandığı şeklinde bir yorum yapmamızı engellemektedir.

Gençlerin ahlakçı yönü, birçok araştırmada tespit edilmiştir. Din de dahil, gençlerin davranış eğilimlerinde, bu ahlaki idealizmin tesirlerini görebiliriz. Gençler, dürüstlük, namusluluk, güvenilirlik, iyi insan olmak gibi manevi ve ahlaki değerlere büyük önem vermektedirler. Öyle ki bizim çalışmamızda da gözlemlendiği üzere, gençlerin nazarında ahlaklılık, dine bağlı olmaktan daha öncelikli hale gelebilmektedir. Hayatında dini önceleyenlerin dahi ahlâki sapmalar karşısında sert tepkiler gösterdikleri tespit edilmiştir. Böylece, bir kısım ahlâki değerler toplum genelini ilgilendirdiği için bireysel sınırların ötesine geçerken bazı dini değerlerin daha bireysel ve öznel düzeyde kabul gördüğü dikkat çekmektedir.³⁶

Üniversiteli gençlerin dinle ilgili tutum ve davranışlarını, cinsiyetleri ve okudukları bölümlerle ilişkilendirdiğimizde şu tespitleri yapmamız mümkündür: Türkiye’de yapılan dini hayat araştırmaları sonuçlarında olduğu gibi hem inanç hem de ibadetler konusunda, kadınlar erkeklere oranla daha öndedir. Sosyal hayatlarında dini referans kabul etme noktasında, bir farklılık göze çarpmamaktadır. Okunulan bölümle ilişkilendirdiğimizde tıp, hukuk, sinema-televizyon gibi pozitif ve batı kaynaklı eğitim alan öğrencilerin dine daha mesafeli/sorgulayıcı/eleştirel baktıklarını söyleyebiliriz.

2.2. Otorite Algıları/ Güç, İktidar, Meşruiyet ve Hiyerarşi

Otorite, bu araştırmanın temel kavramıdır. Üniversiteli öğrencilerin otorite algılarını anlamak için bu kavramdan ne aldıklarını öğrenmemiz gerekir. Bu sebeple kendilerine, “otoriteyi nasıl tanımladıkları; otoritenin baskı ve güçle ilişkisi konusunda ne düşündükleri ve neleri otorite kabul ettikleri” sorulmuştur.

“Son sözü söyleme, karar verme vb. yetkilere sahip kişi, kurum, grup ya da benzeri oluşumlar”³⁷; “güç, yeterlilik, yaptırım gücü”³⁸; “çeşitli güç ilişkileri ve dengeleriyle şahısları veya tüzel kişilikleri kendisine tabii kılmak isteyen bir kurum yahut kişi”³⁹; “emretme gücü”⁴⁰; “hakimiyet kurma, güç, muktedir olma”⁴¹; “uymamız gereken kuralları belirleyen kişi ya da kurumlar”⁴²; “belli bir alanda söz sahibi kimse veya grup”⁴³; “...bir

³⁶ Erol Güngör, *Değerler Psikolojisi* (İstanbul: Ötüken Neşriyatı, 1998), 77-78; Hayati Hökelekli, “Gençlik ve Din”, 16-17.

³⁷ E/Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik-1.

³⁸ K/Psikoloji-4.

³⁹ E/İlahiyat-4.

⁴⁰ E/Hukuk-2.

⁴¹ K/İlahiyat-3.

⁴² E/İşletme-4.

⁴³ K/Sosyal Bilimler-Doktora.

kişinin fikir ve davranışlarıyla diğerlerini etkilemesi"⁴⁴. Bu örnek aktarımlardan da anlaşılacağı üzere, kavramın ilgili literatürde yer alan belli başlı üç tanımına da yer verilmiştir. İlki otoritenin sözlük mânâsıdır ve "emir verme/son kararı verme hakkını", ikincisi, "diğerleri adına konuşma veya hareket etme hakkını/yetkisini", sonuncusu ise "bir konudaki yetkinliği" ifade eder.⁴⁵ Bununla birlikte, kavramın siyaset teorisindeki tanımına daha çok vurgu yapıldığını söylemeliyiz.

Görüşmecilerin otoriteyi tanımlarken en çok üzerinde durdukları kavram, "güç/iktidar"dır. Geniş anlamıyla iktidar, herhangi bir topluluk içinde doğal, maddi ve manevi etkenler sonucu bazı kişi, grup veya kurumların kazandığı emir verme veya verilen emirleri yaptırma gücüdür.⁴⁶ İktidar, rızaya veya zora dayanabilir; etki ve kontrol yoluyla kullanılabilir. Otorite, meşru iktidardır. Siyasi teoride, otoriteye sahip iktidar ve çıplak iktidar ayrımı vardır. Birincide otoriteye ortak bir inanç vardır, ikincisinde ise yoktur. Çıplak iktidar kanun dışı bir çete tarafından dahi uygulanabilen iktidardır. Otoritenin iktidardan farkı, burada daha net görülebilir. Otorite, iktidardan farklı olarak bir zorlama veya manipülasyondan çok, kabul edilen bir itaat duygusuna/ yükümlülüğüne dayanır.⁴⁷

Katılımcıların neredeyse tamamı, otorite tanımlarına "...kişi veya grup/kurum" ifadelerini ekleyerek kavramın bireysel ve kurumsal yönlerine dikkat çekmişlerdir. Otorite, hem fert hem de toplum için kullanılır. Kişisel ve sübjektif olarak kabiliyetleri ve prestiji olan kimselere atfedilebildiği gibi objektif olarak toplumlarda resmî fonksiyonu bulunan kimselere de atfedilebilmektedir. Kişisel otorite, belli bir alanda bir kimsenin üstünlüğünün tanınmasından kaynaklanan otoritedir. Resmî otorite ise bir kimsenin üstünlüğü sebebiyle değil, fakat kendisine bir fonksiyonun verilmesi ya da en azından toplum tarafından kendisine itibar edilmesi nedeniyle gerçekleşen otoritedir.⁴⁸

Hem literatürde hem de gençlerin otorite tanımlarında, sıkça itaat kavramına göndermeler bulunmaktadır. İtaat, otoriteyle yakından ilişkili bir olgudur. Sözlüklerde alınan emre göre hareket etme, boyun eğme, birisine tabi olma gibi anlamlara gelmektedir. Tanımlarda, itaatin bireyin kişiliğini yok ettiği/silikleştirdiği vurgusu dikkat çekse de itaatin körü körüne bir boyun eğişi değil de insan akıl ve hürriyetinin de devrede olduğu bir tercihi içerdiği belirtilmiştir.⁴⁹ Katılımcıların itaat etme/boyun eğme noktasında, devleti en üst noktada kabul ettikleri görülmektedir. Ancak bu noktada, gönüllü ya da aklî bir itaatten çok,

⁴⁴ E/Mütercim-Tercümanlık (İngilizce)-3.

⁴⁵ Bal, "Siyaset Teorisinde Otorite Kavramı", 247.

⁴⁶ İhsan Çapcıoğlu vd., "Max Weber Sosyolojisinde Karizmatik Otorite ve Dini Liderlik", TSA, 14/2 (2010), 52.

⁴⁷ Atilla Yayla, *Siyasi Düşünce Sözlüğü* (Ankara: Adres Yayınları, 2004), 112, 184.

⁴⁸ Galip Türcan, "İslam'da Dinî Otorite", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/14 (2005), 96.

⁴⁹ Recep Özkan - Bayram Polat, "İtaat Kültürü ve Din", *ZfWT*, 8/3 (2016), 140.

yaptırımlardan kaynaklanan ve toplumsal düzenin sağlanması açısından gerekli görülen bir boyun eğişten bahsetmektedirler.

Otorite değişik alanlarla irtibatlandırılmıştır. Otorite devletle, ahlâkla ve psikolojiyle ilişkili bir kavramdır. Her devletin otoriteyi varsaydığı ve onun üstüne dayandığı kabul edilirse devletle irtibatlıdır. Konulan kurallara göre davranılmasını sağladığı için ahlâkla ilişkilidir. Otorite oluşturmak ve onu koruyabilmek, insanları etkilemeyi gerektirdiğinden psikolojiyle de alakalıdır.⁵⁰

Katılımcılar "... kişinin kendi alanında yetkin olması"⁵¹, "...son sözü söyleme, karar verme yetkinse sahip kişi veya kurum..."⁵² vb. ifadelerle otorite kavramının teorik ve pratik yönlerine değinmişlerdir. Nitekim otoriteyi teorik ve pratik olmak üzere iki açıdan ele alan Chan kavramın daha kolay anlaşılmasına yardımcı olur. *Teorik açıdan otorite*, fikir ve düşünceleri dolayısıyla başkalarından daha değerli kabul edilen ve belli ihtisasları sebebiyle saygı ve güven duyulan uzman anlamına gelir. Teorik otoriteden daha yaygın bir kullanıma sahip olan *pratik açıdan otorite* ise uğraşları veya toplumsal statülerinden dolayı, başka insanların karar alma süreçleri ve eylemlerine tesir eden ve onlarla ilgili bağlayıcı kararlar alabilen kişileri ifade eder.⁵³

Otoriteyle ilgili literatüre önemli katkısı olan Friedman da *bir otorite* (an authority) ile *otoritede* (in authority) şeklinde benzeri bir tasnif yapmıştır: *Otoritede*, birinin bulunduğu konum ve statü sayesinde/vasıtasıyla, başkalarının davranışlarını belirleme yetkisine sahip olması anlamına gelir. *Bir otorite* ise bir kimsenin söz ve fikirlerinin diğer kimseler tarafından kabule ve hürmete değer bulunması demektir. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere, *bir otorite* kavramı daha ziyade inanç ve bilgiyle alakalıyken *otoritede* kavramı yetki anlamını içerir. İsimlendirmeler farklı olsa da Chan'ın ve Friedman'ın ayrımlarının benzer anlamlar taşıdıklarını ifade etmek gerekir.⁵⁴

Literatürde yer alan başka bir ayrım da *de jure* ve *de facto* otorite ayrımıdır. Hukuki otorite de diyebileceğimiz *de jure* otorite, bir takım resmi sözleşmeleri, kaideler bütününe veya yetki verme yöntemini öngören ve kimlerin bu hakka sahip olacağını belirleyen otoritedir. Bu otorite tipinde, meşruiyet prosedürlere dayandırılmıştır. Fiili otorite de diyebileceğimiz *de facto* otorite ise bir konuda mütihaz olmaya veya kişisel özelliklere duyulan saygıya dayanan otoritedir.⁵⁵

⁵⁰ Kojéve, *Otorite Kavramı*, 11.

⁵¹ E/Tıp-2.

⁵² E/PDR-1.

⁵³ Joseph Chan, "Authority", *Encyclopedia of Democratic Thought*, ed. Paul Barry Clarke and Joe Foweraker (London: Routledge, 2001), akt. Bal, "Siyaset Teorisinde Otorite Kavramı", 249.

⁵⁴ Richard B. Friedman, "On The Concept of Authority In Political Philosophy", *Political Concepts and Political Theories* (USA: Wesview Press, 2000), akt. Bal, "Siyaset Teorisinde Otorite Kavramı", 249-250.

⁵⁵ Andrew Heywood, *Key Concepts on Politics* (Newyork: Palgrave Mcmillian, 2000), 15-16. Bu ayrımı aşağıda bahsi geçecek olan Weber'in tipolojisiyle ilişkilendirdiğimizde, *de jure* otorite yasal otoriteye, *de facto* otorite ise karizmatik otoriteye tekabül eder.

En geniş anlamıyla otorite, bir güç şeklidir; birinin başka insanların davranışları üzerinde tesirli olmasını sağlayan bir araçtır. Ancak genel olarak güç ve otorite, itaatin ve boyun eğmenin kendisiyle sağlandığı zıt araçlar olarak birbirinden ayırt edilirler. Başka insanların davranışlarına etki etme kabiliyeti, güç olarak tarif edilirken otorite, bunu geçerli/yasal yolla yapma olarak anlaşılır. Analitik olarak birbirinden ayrılabilen güç ve otorite, pratikte üst üste gelmekte ve birbiriyle karıştırılabilmektedir. Özellikle hükümet uygulamaları noktasında merkezi bir öneme sahip olan otorite, gönüllü itaatin sağlanamadığı durumlarda, yönetimlerin korku, gözdağı ve şiddet kullanımının bir aracı haline gelebilmektedir.⁵⁶

Otoritenin doğru anlaşılmasında dikkat edilmesi gereken bu hususun, katılımcılar tarafından nasıl algılandığını ortaya koyabilmek için kendilerine “sizce güç ve baskı kullanılan yerde otoriteden bahsedebilir miyiz?” sorusunu yönelttik. Katılımcıların çoğu, bunu tabii hatta zorunlu bir durum gibi görerek “*evet bahsedebiliriz*” şeklinde cevaplamıştır. Bir kaçı “*sonucunda itaat ediliyorsa evet, bahsedebiliriz*”⁵⁷ derken bir kişi de “*ideal olmamakla birlikte pratikte durumun böyle olduğunu*”⁵⁸ belirtmiştir. Bazıları ise “*hayır, bu korkutarak sindirmez*”⁵⁹, “*baskı ve güçle ancak köle olunur*”⁶⁰, “*baskı ve güç olan yerde otoriteden bahsedilemez, bu gerçek değil sahte otorite olur*”⁶¹, “*hayır bu ancak zorbalık olur*”⁶² diyerek otoritede güç ve baskıya yer olmadığını ifade etmişlerdir. Birkaç katılımcı güç kullanımının hukuki sınırlar aşıldığında diktatörlüğe yol açacağına işaret etmiştir: “*...Ve otorite eğer baskı ve güçle kurulursa, bu diktatörlüğe dönüşür...*”⁶³; “*...baskı ve güç kullanılan yerde otoriteden bahsedebiliriz ama hukuksal ölçülerin ve sınırların bilindiği ve art niyet güdülmediği süre zarfınca. Yoksa bu otorite değil bu diktatörlük olur*”⁶⁴. Görüldüğü üzere katılımcıların mevzuyla ilişkin farklı yaklaşımları vardır.

Konu, otoriteyle ilgili literatürde de tartışılmış ve farklı bakışlar sergilenmiştir. Kojave, güç ile otoritenin bir arada bulunamayacağını ve birbirlerinin zıddı olduklarını belirtirken⁶⁵ bu düşünceye iştirak etmeyen Mendel, otoritenin güç kullanmayı da kapsadığını iddia eder.⁶⁶ Arendt ise otoritenin hariçten baskıcı vasıtalara başvurmayı yasaklayan güç ya da şiddet kullanımıyla ilişkilendirilemeyecek bir kavram olduğunu vurgular. Hatta ona göre, zorlamanın veya şiddetin söz konusu olduğu yerde otorite iflas etmiştir. Diğer yandan Arendt,

⁵⁶ A. Heywood, *Siyaset Teorisine Giriş*, çev. Hızır Murat Köse (İstanbul: Küre Yayınları, 2014), 158-159.

⁵⁷ K/Metalurji ve Malzeme Mühendisliği-1; K/Psikoloji-4.

⁵⁸ E/İktisat-2.

⁵⁹ K/Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler-2.

⁶⁰ K/Tıp-5.

⁶¹ E/Fen Bilimleri Enstitüsü-Yüksek Lisans.

⁶² E/Mütercim-Tercümanlık(İngilizce)-3.

⁶³ K/Mimarlık-4.

⁶⁴ K/İlahiyat-3

⁶⁵ Kojève, *Otorite Kavramı*, 16.

⁶⁶ Gérard Mendel, *Bir Otorite Tarihi*, çev. Işık Ergüden (İstanbul: İletişim Yayınları, 2005), 32.

otoritenin eşitliğin kabul edildiği bir temellendirmeye işleyen iknaya da benzemediği görüşündedir. Ona göre, bir yerde ikna çabası varsa orada otorite askıdadır. Çünkü emreden ile itaat eden arasındaki otorite ilişkisi, ne müşterek bir akla ne de emredenin gücüne dayanır. Onların müştereken sahip oldukları şey, sadece her iki tarafça da haklı ve meşru görülen, her iki tarafa da önceden belirlenmiş sabit konumlar biçim hiyerarşinin kendisidir. Dolayısıyla Arendt açısından otoritenin en önemli belirtisi, baskıya ya da iknaya ihtiyaç duyulmaksızın itaat edilmesi istenenlerin, verilen kararı sorgusuz sualsiz kabul etmeleridir.⁶⁷

Otorite kavramıyla ilgili görüşlerine sıkça müracaat edilen isimlerden biri olan Max Weber de otoriteyi güç olgusundan ayrı tutar. Alman düşünürüne göre güç, “bir sosyal ilişki içinde bir aktörün hangi temele dayanırsa dayansın, herhangi bir direnmeyle karşılaşsa bile istediğini yapabilme konumunda olma ihtimalini ifade eder.”⁶⁸ Otorite ise meşruluk esasına bağlı olarak bir emrin başkasına itaat görevi yüklemesi anlamına gelir. İnsanlar yöneticilerine gönüllü itaat ettikleri zaman otorite vardır. Eğer itaate zorlanıyorlarsa bunun nedeni yöneticilerin meşru olmamasıdır.⁶⁹ Bütün bunlardan anlaşıldığı üzere, otoritenin kullanılmasında gücün kullanımı değil, saygı ve uzlaşma temelli meşruiyet esastır. Bu açıdan otorite, buyruk verme hakkının meşrulaşmış biçimidir.⁷⁰

Bir katılımcı meşruiyet meselesine temas ederek otoriteyi “*Hakimiyet kurma, yaptırım, güç, muktedir olma ve bunu meşrulaştırma*”⁷¹ şeklinde tanımlamıştır. Meşruiyet, davranışların, münasebetlerin ve iddiaların toplumsal kabul görececek hukuki, rasyonel, zorunlu, ahlâki, makul ve tabii gerekçelere dayandırılmasıdır. Bu, insanların temel bir yasaya göre düşünmeleri, hareket etmeleri ve yargılanmaları anlamına gelir. Meşruiyet, siyasal iktidarın nüfuz alanı olarak kabul edilir. İktidar, hangi ilkelere göre yönettiğini, neyi referans kaynağı olarak kabul ettiğini topluma söylemeden ve bu hususta onlardan tasdik görmeden meşrulaşamaz. Bir anlamda meşruiyet, siyasal olarak eylemlerin ve inançların kabul edilebilir kriterlerinin belirlenmesidir.⁷²

Max Weber, otoriteyi meşruiyetle ilişkilendirmiş, hatta özdeşleştirmiştir. Ona göre, insanlar yetkisinin meşru olmadığını düşündükleri kişilere itaat etmeyeceklerdir. Otoriteyi meşruiyet ölçüsünden hareketle tanımlayan Weber, otoritenin üç saf biçimi olduğu görüşündedir. Bunlar geleneksel, karizmatik ve yasal otoritelerdir. Otoritenin üç saf türü bir yandan egemenliğin kaynağını oluştururken diğer taraftan buyruk verenle itaat eden arasındaki otoritenin

⁶⁷ Hannah Arendt, *Geçmişle Gelecek Arasında*, çev. Bahadır Sina Şener (İstanbul: İletişim Yayınları, 1996), 129; Esgin, “Otoritenin Sosyolojisi”, 95.

⁶⁸ Max Weber, *Bürokrasi ve Otorite* (Ankara: Adres Yayınları, 2008), 28.

⁶⁹ Weber, *Bürokrasi ve Otorite*, 29-33.

⁷⁰ Arendt, *Geçmişle Gelecek Arasında*, 129.

⁷¹ K/İlahiyat-3.

⁷² Halis Çetin, “Siyasetin Evrensel Sorunu İktidarın Meşruiyeti-Meşruiyetin İktidarı”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 58/3 (2003), 67.

niteliğini belirlemektedir. Geleneksel otorite, ezeli geçmişin otoritesidir. Hatırlanamayacak kadar eskiye bağlı uyma ve kabul etme alışkanlıklarının kutsallaştırdığı geleneklere dayanır. Geleneğe tâbi olan kişi, geleneksel otoriteyi benimsemiş, dolayısıyla itaat yükümlülüğünü resmi yollarla değil, geleneksel kabullerle tanımlamıştır. Karizmatik otorite, olağanüstü ve tanrı vergisi kişiliğin otoritesi, yani bir kişiye duyulan mutlak bağlılık ve güvene, onun kahramanlığına ya da başka niteliklerine inanmaya dayanan otoritedir. Bu otorite, bireyin karizmatik lidere inancı ile sınırlıdır. Yasal otorite, yasaların geçerliliğine ve rasyonel kurallara dayanan işlevsel yetkiye inanmaya bağlıdır. Bu durumda uyulması gereken şey, yasalarla belirlenmiş ve kişisel olmayan nitelikte bir düzendir ve otorite gücünü, yasaların sağladığı meşruiyetten almaktadır.⁷³

Weber'in, otorite ve otoritenin meşruiyet zeminleriyle ilgili üçlü modeli, bazı bakımlardan eleştirilmiştir. Birinci nokta, onun tanımladığı üç saf otorite biçiminin birbirinden ne kadar ayrıştırılabileceği meselesidir. Özellikle yasal otorite biçiminin koşulsuz benimsenmesi ya da ona gönüllü uyulması iddiası, mesela, Yahudilerin yok edilmesine dair Nazi yasası ya da on iki yaşındaki çocukların öldürülebileceğine dair Stalin yasasında olduğu gibi geçerliliğini yitirebilmektedir. Bu durumda otoritenin geçerliliğini belirleyen ve onu ihtiyaç haline getiren ana unsur, Weber'in iddia ettiği şekliyle, otoritenin meşruiyetini yasadan alması değil, tarihsel ve kültürel koşullardan almasıdır. Otoriteyi akli ya da meşru kılan da onu akli olmaktan çıkararak da kavrama anlamını yükleyen tarihsel ve kültürel koşullardır. Bu tespit, otoritenin tanımında yer alan meşruiyet şartını yok saymamakla birlikte, meşruiyetin kaynaklarını ve biçimlerini daha anlaşılır kılmaktadır. Sonuçta otorite, meşruluğu kabul edilmiş, baskı ve iknaya ihtiyaç duymayan bir güce gönüllü olarak uymaya karşılık gelir ki sosyolojik bağlam, otoritenin hem buyuran hem de boyun eğen açısından gerekçelerini tarihsel ve kültürel şartlar dâhilinde değerlendirmeyi gerektirir.⁷⁴

Leslie Lipson benzeri bir ayırımla, otoritenin kaynaklarını Tanrı'nın otoritesi, gücün otoritesi ve ata soyunun otoritesi şeklinde üç başlıkta inceler. Bu tasnifteki ata soyunun otoritesi, Weber'in geleneksel otoritesine benzer. Geleneksel ile ata soyu otoritesi, üstün olduğu kabul edilen kişilere uyma esasına dayanır. Tanrı'nın otoritesi Kojave'deki *babanın otoritesine* karşılık gelir. Gücün otoritesi ise seçkin azınlığın çoğunluk üzerinde hâkimiyet kurması anlamına gelir. Bu tip, Weber'deki rasyonel-yasal otoriteye tekabül edebilir. Çünkü kanun koymak ve kuralları tespit etmek bu kesimi kuvvetli hale getirir.⁷⁵

⁷³ Max Weber, *Sosyoloji Yazıları*, çev. Taha Parla (İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları, 1986), 81; Richard Sennett, *Otorite*, çev. Kamil Durand (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1992), 28; Esgin, "Otoritenin Sosyolojisi", 96.

⁷⁴ Mendel, *Bir Otorite Tarihi*, 40; Esgin, "Otoritenin Sosyolojisi", 96-97.

⁷⁵ Leslie Lipson, *Siyasetin Temel Sorunları*, çev. Fügen Yavuz (İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2005), 200-206.

Katılımcıların üzerinde durduğu bir başka husus, “sosyal düzeni kontrol altına alabilmek, güven oluşturabilmek”⁷⁶ ve “işlerin düzenli ilerleyebilmesi”⁷⁷ için otoriteye ihtiyaç duyulduğudur. Sosyolojik teori içinde pek çok yorumcu, otoritenin toplumsal alanı belirleyen temel olgulardan biri olduğunu kabul etmektedir. Bu düşüncenin arkasındaki ana sebep ise, otoritenin birlikte yaşama zorunluluğunu örgütleyebilmek için şart olduğu meselesidir. Toplum, olanca karmaşıklığı ile bir aradalığı mümkün kılan hatta bunu sürekli hale getiren, üyelerinin davranışlarına düzen veren, kültürel, ekonomik ve politik etkilere zemin oluşturan girift bir yapıdır. Toplumsal alanda yaşamak, toplumsal örgütlenmeyi temsil eden otoriteyi kabul etmek ve benimsemekle mümkündür.

Otoriteyle ilişkili diğer bir kavram “hiyerarşi”dir. Bazı katılımcılar bunu “...otoritenin de sanki bir toplumsal tabakalaşmanın ürünü olduğunu ve hiyerarşik bir durumu ifade ettiğini de söyleyebilmem mümkün.”⁷⁸, “alt-üst sistemi olarak kabul gördüğümüz her kişi ve kurum otoritenin bir parçası olacaktır...”⁷⁹ şeklinde dile getirmişlerdir. Otorite, iki insanın bulunduğu bir ortamda, birinin öteki üzerinde hâkimiyet kurması söz konusu olduğunda, başka bir ifadeyle, eşitlik esası tartışılmaya başlandığında gündeme gelir. Mendel’in de ifade ettiği gibi, “toplumsallığı var sayan buyruk vermeyle boyun eğme ilişkisinin içine yerleşmiştir”.⁸⁰ Otoriteyi sınıfla bağlantılı ele alan Ralf Dahrendorf, bir sınıf bir alanda otorite oluşturabilirken başka alanlarda diğer sınıfların otoritesini kabul edebilir; bazı sınıflar yöneticilerin otoritesine bağlı iken kendi otoritelerini kuramayabilir görüşündedir. Bir de bağımsız işçilerden bahseder ki bu gibi gruplar ne bir otoriteyi kabul ederler ne de başka sınıflar üzerinde otorite kurabilirler. Dahrendorf, sınıfın bir grubun sahip olduğu otoritenin derecesi tarafından belirlendiği üzerinde durur.⁸¹

2.3. Otorite Her Yerde

Otorite gündelik dilde, kabul edilmiş bir güce, güçlüye ya da gücü elinde bulundurana iliştilen bir nitelik olarak oldukça sınırlı bir anlama sahiptir. Böylesi bir yaklaşım, kavramın sosyolojik tahlilinin eksik kalmasına sebep olabilir. Zira otorite çok kapsamlı bir kavramdır ve her yeredir. Toplum, otoritenin hiyerarşik bağlarla birbirine bağlandığı etkileşimler alanıdır. Bu sebeple otoriteyi, ebeveyn-çocuk münasebetlerinden oy kullanmaya etki eden faktörleri anlamaya; hoca-talebe ya da patron-işçi ilişkisinin neticelerinden koşulsuz boyun eğmeye şartlanmış kişilerin davranışlarını tasvir etmeye varıncaya kadar birçok konuyu

⁷⁶ K/Psikoloji-4.

⁷⁷ E/Elektrik-Elektronik Mühendisliği-2.

⁷⁸ K/Sosyal Bilimler-Doktora.

⁷⁹ K/Sinema-Televizyon-2.

⁸⁰ Mendel, *Sosyo-Psikanaliz Açısından Otorite*, çev. Hüseyin Portal (İstanbul: Cem Yayınevi, 2005), 23.

⁸¹ Bal, “Siyaset Teorisinde Otorite Kavramı”, 253.

temellendirecek şekilde geniş bir bağlamda ele almak gerekir. Ancak otoriteye ilişkin yorumlarda onun bu çok yönlülüğü genellikle ihmal edilmiş ve çoğu kez güçle ya da güce sahip olmakla eşitlenmiştir.⁸²

Katılımcılarımızın otoriteyi geniş tabanlı toplumsal bir olgu olarak algılayıp algılamadıklarını anlamak üzere kendilerine, “ailede, okulda, iş hayatında ve siyasal alanda neleri otorite olarak kabul edersiniz?” sorusunu sorduk. Cevaplar büyük çoğunluğun, ailede anne-baba, okulda öğretmen, iş hayatında patron ve siyasal alanda da devlet otoritesini kabul ettikleri yönündedir. Bunlar arasında devlet, baskı, güç ve yaptırımla ilişkili zorunlu bir itaat alanı olarak kabul edilirken diğerleri daha ziyade otoritenin “sevgi, saygı, güven, tecrübe” esaslarına bağlı olarak şekillendiği alanlar olarak görülüyor. “...Ve evet gel gelelim ki devlet. Hepimizde de olduğu gibi sanırım ben de en çok devlet otoritesi altındayım. Ve bunun en büyük nedeni de devlet otoritesinde diğerlerinden farklı olarak bir yaptırım uygulanıyor olması...”⁸³ “Şu anda kabul ettiğim tek otorite devlet yönetimi otoritesidir diyebilirim. Onun dışında sayılanların sadece saygı çerçevesinde birlikte yaşanılabilen durumlardır.”⁸⁴ Bir katılımcı “Açıkçası ruhum pek bir elverişli değildir otoriteye, güce karşı. Yani boyunduruk altına girmek istemem, daha özgür düşünceli ve özgür ruhluymumdur... Siyasal alanda da devlet otoritesini meşru görmesek bile (ki burada iktidarın otoritesi diye belirtmek daha önemli)mecburen yaptırımlardan dolayı kabul etme durumu vardır...”⁸⁵ Sadece bir katılımcımız sayılan alanlardaki otoriteleri reddederek “Herhangi birini veya sistemi otorite olarak kabul etmiyorum. Çünkü hiç kimsenin ve ya hiçbir sistemin eksiksiz ve doğru olabileceğine inanmıyorum o yüzden kabul etmiyorum. Eğer bir otorite kabul edilmeliyse herkes kendi kendini otorite olarak kabul etmeli”⁸⁶ şeklinde ilginç bir yaklaşım sergiliyor. Gene tek bir katılımcımız, “Temel referans kaynağım din olduğu için başlıca otoritelerim Kur’an ve sünnettir. Zikrettiğiniz bütün kurumlar kendi içinde bir otoritedir ve ben de onların içindeki bir birey olduğum için buradaki güç ilişkilerine tabiiyim. Hepsi benim için saygındır; ancak Kur’an ve sünnetin otoritesi hepsinin üzerindedir. Bu otoriteler ana otorite saydığım otoriteye ters hareket ettiğinde onları yok saymaya gayret ederim.”⁸⁷ diyerek meselenin farklı bir boyutuna dikkat çekmiştir.

Katılımcı yaklaşımlarında da görüldüğü gibi sosyal hayattaki otoritelere ilişkin farklı tutumlar vardır. İlk olarak, kişiler otoritenin kendi kabul alanlarıyla ters düşmeyen ya da bu alanların sınırları dışına çıkmayan şeyler istemesini beklerler. İnsanın bu talepleri karşılama konusunda etkin olan unsurlar, makul olduğuna inanması, sorumluluk bilinci, korkması alışkanlıkları ve kendisi için fayda sağlama isteğidir. Sıralananlardan hangisinin daha etkili olacağı, otorite ile otoriteye muhatap olan arasındaki münasebete bağlıdır. Bazı durumlarda otoriteye mutlak

⁸² Esgin, “Otoritenin Sosyolojisi”, 93; Arendt, *Geçmişle Gelecek Arasında*, 129.

⁸³ K/Hukuk-1.

⁸⁴ K/Tıp-5.

⁸⁵ E/İktisat-2.

⁸⁶ K/Psikoloji-4.

⁸⁷ E/İlahiyat-4.

olarak itaat edilirken bazı durumlarda kısmen kabul edilebilir, bazen de tamamen reddedilebilir. Otoritenin reddi genelde yöneticilerin yetkin olmadığı ve gerekli özellikleri taşımadığı kanaati yaygınlaştığında görülür. Bu durumda yönetimde bozulmalar ve ikilikçi otorite yapıları ortaya çıkabilir. Bunu düzeltmenin yolu ise yönetici makamlarına, sahasının uzmanı, eğitilmiş, tecrübeli, ehil ve layık olan kimseleri atamaktır.⁸⁸

Gençlerin teorik çerçevede ele aldığımız *epistemik otoriteyle* ilgili bir problemlerinin olmadığını; bu bağlamda ailede anne-baba, okulda öğretmen/hoca ve iş yerinde patron otoritesini, birlikte yaşama, bilgi birikimi ve tecrübeye saygı gibi esaslara dayandırarak doğal karşıladıklarını görüyoruz. Buna mükabil, *deontik otoriteye* çekinceli hatta zaman zaman da eleştirel yaklaşıtlarını ve özellikle devlet otoritesini ceza ve müeyyidelerinden dolayı zorunlu olarak ve gönülsüzce kabul ettiklerini söyleyebiliriz.

Katılımcıların dindarlık düzeyleri ve okudukları bölümle otorite algıları arasında anlamlı bir ilişki tespit etmedik. Bununla birlikte özellikle güç/baskı-otoriteyle ilgili olarak kız ve erkek öğrenci yaklaşıtlarında farklılıklar olduğu dikkatimizi çekmiştir. Konuya kızların daha tepkili hatta duygusal söylemlerle yaklaştığı; buna karşılık erkeklerin daha realist oldukları, ideal olarak kabul etmemekle beraber realitedeki durumu işaret ettikleri görülmüştür.

2.4. Dinî/Dinsel Otorite

Otorite, herhangi bir kelime ile nitelendirildiğinde, (dinî otorite, siyasî otorite vb.) o alanla ilgili olarak kişisel, sınıfsal ve kurumsal anlamdaki yetkiyi, bağlayıcılığı veya egemen durumu ifade eder. Otoritenin yakından ilişkili olduğu alanların başında din gelmektedir. Dinî otorite, "*Dinin temel unsurlarının tanımlanmasında ve anlaşılmasında mutlak bir itaatle karşılanan, kavramsal, kişisel ve kurumsal güç ve yetkililik*" şeklinde tanımlanabilir. Dinî otoritenin etkin ve geçerli olduğu alan, dinin tanımında öncelenen ve ihmal edilemez/dogma ilan ettiği inançlar, ibadetler ve ahlâki iddialardır.⁸⁹

Öncelikle "dinin otoritesi" ile "dînî otorite" arasındaki ayrımı belirtmekte fayda vardır. İsmail Kara İslami bakış açısından bu ayrımı şöyle yapar:

"Dinin otoritesi" dediğimizde dinin bizzat kendisinin, ilahi vahyin, sünnetin, dinin vâzı olarak Yüce Allah'ın ve Hz. Peygamber'in efendimizin otoritesi anlaşılır. "Dînî otorite"den ise bir şekilde özellikle dînî ilimleri, dînî irfânı ve ilim-irfân

⁸⁸ Arslan, "Yönetim Sürecinde Otorite Kullanımı ve Ortaya Çıkan Sorunların Değerlendirilmesi: Eleştirel Bir Yaklaşım", 9.

⁸⁹ Galip Türçan, "İslam'da Dinî Otorite", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/14 (2005), 98.

birikiminin mantığını, vicdanını, âdâb ve erkânının temsilcileri olan âlim ve şeyhler ile onların eserlerini ve ilim-fikir dünyasını anlamak doğru olur.⁹⁰

Yukarıdaki ayırmadan da anlaşılacağı üzere dinî otorite, bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını (emretme/nehyetme) isteme hakkını bizzat dinden veya dinî anlayıştan alan bir otoritedir. Bir otoritenin gücünü dinden alması yasallığının ve meşruiyetinin dinî metinlere dayandırıldığı anlamına gelir. Dini otoritenin kaynağı sosyal/ fizikselin ötesinde metafizikseledir. Aslında karizmatik otoriteye bağlılığın temelinde, onun metafiziksel kaynağa olan bağlılığı yer alır. Metafiziksel alana bağlı olarak ortaya çıkan otorite birey ve kitlelerce meşru kabul edilir.⁹¹

Dini otoriteyi bir anlamda tanrısal otorite olarak gören Kojève, insani ve tanrısal otorite arasındaki ayrımı şöyle yapar:

“Tanrısal, onun üzerinde karşı eylemde bulunma olasılığına sahip olmaksızın benim üzerimde eylemde bulunan her şeydir. Yani insani tepki mutlak olarak imkânsızdır. Hâlbuki (insani) otoriter eylem durumunda ise tersi bir durum vardır, yani tepki mümkündür ancak iradi ve bilinçli bir şekilde reddi söz konusudur. Tanrısal ebedidir ve onu hiç kaybetme tehlikesi olmaksızın genel olarak risk almaksızın uygular. İnsani otorite her an tepkiyle karşılaşabilir ve bu onu geçersiz kılabılır.”⁹²

Din- otorite ilişkisi ve genelde dinlerin özelde ise İslam Dinî'nin otoriteye bakışı ayrı bir inceleme konusudur ve bu makalenin kapsamı dışındadır.⁹³ Bununla birlikte özet olarak şunları söylemek mümkündür: Bilindiği üzere, tanrı inancına dayanan dinlerde genel olarak otorite tanrı ile ilişkilendirilmekte ve tanrı en üst düzey otorite olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda İslam dinine baktığımızda, mutlak otorite yetkisinin sadece Allah'a ait olduğunu, dünya hayatıyla ilgili olarak ortaya çıkan yapı ve güçlerin geçerliliğinin ise Kur'an-ı Kerim'de belirlenen temel çerçeveye uygunluk açısından değerlendirildiğini görürüz. Şu halde İslam açısından sosyal ya da siyasal bir sistem, Allah'ın belirlediği sınır ve kurallara uyuyorsa meşrû, uymuyorsa bir haddi aşma ve yetki gaspı olarak görülür.⁹⁴

Bütün ideolojiler, düşünceler ve siyasal yapılar sürekliliklerini sağlamak için birtakım otoritelere ihtiyaç duyarlar. İslam tarihinde de bazı şahsiyetlerin birer otorite figürü olduklarını görüyoruz. Müslüman toplumlar için otoritede şöyle bir sıralama vardır: Tartışmasız ve en önemli otorite Hz. Peygamber'dir. Bunu takiben, müminlerin nazarında dört halifenin de yer aldığı sahabenin özellikli bir yeri

⁹⁰ İsmail Kara, “İslâm'da Ruhbanlık Yoktur” Söylemi Etrafında Dinî Otorite ve Ulemâ Üzerine Birkaç Not”, *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21 (2001/2), 1.

⁹¹ Hamid Dabaşı, *İslam'da Otorite* (İstanbul: İnsan Yayınları, 1995), 65; Erkan Yar, “Dinsel Otoritenin Yapısı”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8 (2003), 2.

⁹² Kojève, *Otorite Kavramı*, 18-19.

⁹³ Konu hakkında geniş bilgi için bk. *Milel ve Nihal* 14/1 (2017).

⁹⁴ Şinasi Gündüz, “Otoritenin Teolojik Meşruiyeti: Kutsal Bir Fenomen Olarak Otorite”, *Milel ve Nihal*, 14/1, (2017), 13.

vardır. Sahabeden sonra mezheplerin oluşumuyla bazı şahsiyetler ümmet tarafından imam-önder olarak kabul edilir.⁹⁵

Teorik olarak baktığımızda, Kur'an ve Sünnet'in kişisel ve kurumsal anlamda sadece Hz. Peygamber'in dini otoritesini kabul ettiğini görürüz. Şu halde, İslam toplumunda hiçbir kişi, grup ya da kurumun naslarla doğrulanacak bir otorite iddiası olamaz. Toplumsal hayatın değişik alanlarında itaat edilmesi gereken kişi ya da kurumlar olabilir. Ama onlar hem dinî bir otorite iddiasında bulunamazlar hem de masum ve yanılmaz bir konumda olduklarını söyleyemezler.⁹⁶

Acaba pratikte durum nasıldır? Gençler dini hayatlarında neleri/kimleri otorite kabul ediyorlar/önceliyorlar? Bunları anlamak amacıyla kendilerine "Dini hayatınızla ilgili inanç, ibadet /düşünce/davranışlarınızı etkilemesi/yönlendirmesi bağlamında Kur'an ve sünnetten sonra, neyi/kimi/kimleri otorite kabul edersiniz? sorusunu yönelttik. Cevapları tasnif ettiğimizde, soruda "Kur'an ve sünnetten sonra" kaydı koymamıza rağmen altı kişinin net ifadelerle sadece bu ikisini otorite olarak kabul ettiğini görüyoruz. İfadelerden bazıları şöyle: "*Dini hayatımla ilgili yönlendirmelerde Kur'an ve sünnet dışında herhangi bir tarikat, şeyh, hoca yanlısı değilim. Bu ikisinin yeterli olduğunu düşünüyorum.*"⁹⁷ "*Kuran ve sünnetin yeterince açık olduğunu düşünüyorum bu yüzden bu gibi konularda kimseyi otorite kabul etmiyorum.*"⁹⁸ İnanç konusundaki ifadelerinden deistik tavrı olduğunu söyleyebileceğimiz bir kişi ise soruyu "*Şu ana kadar itaat edebileceğim tek varlık Yaratan olduğundan tek otoritem de odur*" şeklinde cevap vermiştir. Birkaç kişi kesinlikle reddederken yedi kişi kurumsal olması ve günlük sorulara cevap bulabilmeleri sebebiyle Diyanet İşleri Başkanlığını otorite kabul ettiklerini belirtmiştir. Birkaç kişi dört halifeyi ve mezhep imamlarını otorite kabul ederken başka bir kaçı da "*tasavvuf çevrelerini*",⁹⁹ hatta isim vererek "*Yunus Emre, Mevlâna ve Pir Sultan Abdal*"¹⁰⁰ zikretmişlerdir. Katılımcıların istisnasız tamamında dinî grup ve cemaatlere karşı olumsuz bir tavır söz konusudur ve hiçbiri tarafından otorite olarak kabul edilmemektedir. Birkaç kişi otorite kabul etmemekle beraber klasik dinî eserleri ve İlahiyat Fakültesi çalışmalarını takip ettiğini ifade etmiştir.

Cinsiyet, okunulan bölüm ve dindarlık düzeyi fark etmeksizin, gençlerin – inanmadığını söyleyen iki kişi ve sadece Tanrıyı kabul ederim diyen biri hariç- tamamı Kur'an ve Sünneti Kojave'nin "tanrısal", Bocheński'nin "mutlak" olarak adlandırdığı otoriteler olarak kabul etmektedirler. Buna karşılık dinle

⁹⁵ Ahmet Aydın, "Dört Mezhep İmamının Otoritesini Tesis Eden Temel Unsurlar -Güven-Otorite İlişkisine Dair Analiz-", *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 4 (2017), 78.

⁹⁶ Türcan, "İslam'da Dinî Otorite", 111.

⁹⁷ E/Elektrik-Elektronik Mühendisliği-2.

⁹⁸ K/Psikoloji-4.

⁹⁹ E/İlahiyat-4.

¹⁰⁰ E/Mütercim-Tercümanlık-3; K/Hukuk-1.

irtibatlandırılan kişi/kurum/eserlerin otoritesine ihtiyatla yaklaşmakta, eleştirmekte hatta reddedebilmektedirler.

Sonuç

Otorite, benzeri işlevlere sahip değişik figürlerle, insan hayatının doğumdan-ölüme bütün alanlarında etkili olan bir olgudur. Ailede anne baba otoritesiyle başlayan süreç, okulda öğretmen, iş hayatında yönetici ve siyasi alanda devlet otoritesiyle devam eder. Tüm bunların üstünde de mutlak otorite olarak adlandırdığımız Tanrı otoritesiyle hayatı ve ötesini kuşatacak bir nitelik arz eder. Kavramın psikoloji, sosyoloji, felsefe, siyaset, hukuk, eğitim ve din gibi birçok alanla irtibatlı olması net bir tanım yapmayı zorlaştırmakla birlikte genel olarak siyasi teoride yer alan “tabi olunması ve boyun eğilmesi gereken emirler düzenleme ve ilan etme hak ve yetkisi” olarak tanımlanır. Güçle yakından ilişkili bir kavram olmakla beraber bahsi geçen cebir /icbar anlamındaki güç değil meşruiyetle donatılmış bir güçtür.

Otorite hem karmaşık hem de tartışmalı bir olgudur. Bireysel hak ve özgürlüklerin genişlediği, müsamahakâr ve hoşgörülü sosyal ahlâkın geliştiği modern toplumlarda otorite kimilerince modası geçmiş, gereksiz ve baskıcı olarak görülmeye başlanmıştır. Buna mukabil bu olumsuz yaklaşımlar otorite savunucularını, onu yeniden gündeme getirme noktasında karşı bir harekete sevk etmiştir. Onlara göre evde, okulda, iş yerinde ve yönetimde otoritenin erozyona uğraması düzensizlik, istikrarsızlık ve sosyal çözülme tehlikesini de beraberinde getirebilir.

Otorite evrensel kabule mazhar olmamış bir olgudur. Birçok kişi otoriteyi nizam ve devamlılığın temel garantörü kabul edip modern toplumda otoritenin çöküşüne ağıtlar yakarken diğerleri otoritenin yönetim biçimiyle yakın ilişkisine dikkat çekerek onun çok kolay bir şekilde özgürlüğün ve demokrasinin düşmanı haline gelebileceği konusunda uyarılarda bulunur.

Bu çalışmanın temel soruları, “üniversite gençliğinin otorite algısıyla din algısı arasında bir ilişki var mıdır? Mutlak otoriteye itaatle şekillenen dini yaşantı/dindarlık düzeyi gencin otorite algısını etkiler mi? sorularıdır. Soruların cevabına geçmeden önce gençlerin din ve otorite algılarına yönelik tespitlerimizi özetlemek gerekir.

Araştırmamıza katılan üniversiteli öğrencilerin inançla ilgili bir problemlerinin olmadığı, ancak ibadetlerini düzenli bir şekilde yerine getirmedikleri ve gündelik hayatlarında dinin çok etkili olmadığı görülmüştür. Gençler arasında dürüst, namuslu ve iyi insan olmak dindar olmaktan daha önemli görülmekte ve ahlâk, zaman zaman dinden bağımsız ayrı bir alan gibi algılanmaktadır.

Otoritenin üniversite öğrencileri üzerinden analiz edilmeye çalışıldığı bu araştırmada, gençlerin bu olguyu daha çok siyaset teorisindeki şekliyle tanımladıkları ve literatürde yer alan güç, iktidar, hiyerarşi ve meşruiyet gibi kavramlarla birlikte ele aldıkları görülmüştür. Teorik tasniflerde benzeri anlamlara sahip *bir otorite/otoritede, teorik otorite/pratik otorite, de jure otorite/de facto otorite, epistemik otorite/deontik otorite ve geleneksel/karizmatik/yasal otorite* ayrımlarına gençler farklı ifadelerle temas ederek belli bir alan ve konudaki bilgi, tecrübe ve uzmanlıkla ilgili otoriteyi tereddütsüz kabul ederken emreden/direktif veren/buyuran otoriteye mesafeli/eleştirel/tepkili yaklaşmışlardır. Otoritenin çok katmanlı bir olgu olduğu gençler tarafından da kabul edilmiş ve anne -baba, öğretmen/hoca, patron/yönetici ve devlet, önemli otorite figürleri olarak görülmüştür. Gençler dini inanç, düşünce ve davranışlarını yönlendirmesi bağlamında önceliği Kur'an ve sünnete vermişlerdir. Diğer birey ve kurumların otoritesini ise bu iki kaynağa uygunlukları bağlamında değerlendirmişlerdir.

Din algısıyla otorite algısı arasındaki ilişkiye gelince, dini yaşantının ya da dindarlık düzeyinin otorite algısını etkilediği ve mutlak otoriteye itaati benimseyen ve hayatını dinin emir ve yasaklarına göre düzenleyen bireylerin diğer otorite alanlarını daha kolay kabul edebildiğine yönelik bir tespite varamadık. Çok dindar olduğunu, hayatının tüm alanlarında dini referans aldığını söyleyenler bile ailede, okulda ve iş yerindeki otoritelere temkinli/tepkili yaklaşabilmektedir.

Gençlerin din algıları doğrudan otorite algılarını etkilememektedir. Burada araştırılması gereken gereken farklı psikolojik ve sosyolojik unsurlar/etkiler vardır. Bunlardan bir tanesi kuşak olgusudur. Kuşak olgusu, sosyal yapının ve sosyal değişimin gözlemlenebilmesi açısından önemli imkânlar sunar. Aynı dönemde doğup büyüyenlerin, bütünüyle aynı anlam dünyasına sahip olduğunu iddia etmek sorunlu bir yaklaşımdır. Bununla birlikte, bireyler ve topluluklar, farklı ekonomik, politik ve dinî kategorilerde bulunsalar dahi aynı dönemde yaşamaları sebebiyle benzeri tutum ve davranışlarda bulunabilirler. Araştırmamıza katılan gençler –biri hariç- y kuşağına mensupturlar. Bu kuşak özellikleri arasında yer alan “otorite karşıtlığı, özgürlüğe ve konfora düşkünlük, liberallik, bireysellik ve rasyonellik” gibi niteliklerinin konuyla ilgili görüşlerini etkilediği söylenebilir. Daha detaylı tespitlere varabilmek için kuşak olgusunun metodolojik bir araç olarak kullanıldığı ve toplumsal olguların bireyler üzerinde ne şekilde ve hangi düzeyde etkili olduğunu, farklı yaş grupları üzerinden okuyup analiz edecek detaylı çalışmalara ihtiyaç vardır.

Kaynakça

Akdoğan, Ali. *Sosyal Değişme ve Din (Trabzon İl Merkezi Örneği)*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2004.

Arendt, Hannah. *Geçmişle Gelecek Arasında*, çev. Bahadır Sina Şener. İstanbul: İletişim Yayınları, 1996.

Arslan, Salih. "Yönetim Sürecinde Otorite Kullanımı ve Ortaya Çıkan Sorunların Değerlendirilmesi: Eleştirel Bir Yaklaşım". *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi* 5/1(2018), 1-18.

Arslantürk, Zeki. *21.Yüzyılda Din Olgusu ve Türk Gençlerinin Dine Karşı Eğilimleri*. Bolu: 1994.

Artan, İnci Erdem. *Üniversite Gençliği Değerleri: Korkular Umutlar*. İstanbul: Tesev Yayınları, 2005.

Aydın, Ahmet. "Dört Mezhep İmamının Otoritesini Tesis Eden Temel Unsurlar -Güven-Otorite İlişisine Dair Analiz-", *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 4 (2017), 77-88.

Bal, Hüseyin. "Siyaset Teorisinde Otorite Kavramı". *Turkish Studies International Periodical Forthe Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 9/2 (2014), 247-255.

Bayyigit, Mehmet. *Gençlik ve Din*. Konya: Yediveren Kitap, 2011.

Bocheński, J.M. *Otorite Nedir? Otorite Mantiğına Giriş*. çev. Hilal Görgün. İstanbul: Küre Yayınları, 2015.

Çam, Esat. *Siyaset Bilimine Giriş*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1984.

Çapcıoğlu, İhsan vd., "Max Weber Sosyolojisinde Karizmatik Otorite Ve Dini Liderlik", *TSA* 14/2 (2010), 50-76.

Çelik, Celalettin. *Şehirleşme ve Din*. İstanbul: Çizgi Kitabevi, 2002.

Çetin, Halis. "Siyasetin Evrensel Sorunu İktidarın Meşruiyeti-Meşruiyetin İktidarı". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 58/3, 61-88.

Dabaşı, Hamid. *İslam'da Otorite*. İstanbul: İnsan Yayınları, 1995.

Egin, Ali. "Otoritenin Sosyolojisi: Otoriteye İtaatin Ya da Otorite Bağımlılığının Sosyolojik Anlamları". *Sosyologca* 5 (2013), 91-112.

Günay, Ünver. *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dinî Hayat*. İstanbul: Erzurum Kitaplığı, 1999.

Gündüz, Şinasi. "Otoritenin Teolojik Meşruiyeti: Kutsal Bir Fenomen Olarak Otorite", *Milel ve Nihal* 14/1 (2017), 8-23.

- Güngör, Erol. *Değerler Psikolojisi*. İstanbul: Ötüken Neşriyatı, 1998.
- Türcan, Galip. "İslam'da Dinî Otorite". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/14 (2005), 95-123.
- Heywood, A. *Siyaset Teorisine Giriş*. çev. Hızır Murat Köse. İstanbul: Küre Yayınları, 2014.
- Heywood, Andrew. *Key Concepts on Politics*. Newyork: Palgrave Mcmillian, 2000.
- Hökelekli, Hayati. "Gençlik ve Din", *Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi*, ed. H. Hökelekli. İstanbul: Dem Yayınları, 2006.
- Kara, İsmail. "İslâm'da Ruhbanlık Yoktur" Söylemi Etrafında Dinî Otorite ve Ulemâ Üzerine Birkaç Not". *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21(2001/2), 1.
- Kirman, M.Ali. *Din ve Sekülerleşme Üniversite Gençliği Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*. Ankara: Karahan Kitabevi, 2005.
- Kojève, Alexandre. *Otorite Kavramı*. çev. Murat Erşen. İstanbul: Bağlam Yayınları, 2007.
- Koştaş, Münir. *Üniversite Öğrencilerinde Dine Bakış*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995.
- Lipson, Leslie. *Siyasetin Temel Sorunları*. çev. Fügen Yavuz. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2005.
- Mendel, Gérard. *Bir Otorite Tarihi Süreklilikler ve Değişiklikler*. çev. Işık Ergüden. İstanbul: İletişim Yayınları, 2005.
- Milel ve Nihal. "Din ve Otorite", 14/1 (2017).
- Odabaşı, Fatma. *Gençlerde Din ve Sivil İtaatsizlik- Üniversite Öğrencileri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2016.
- Özkan, Recep - Polat, Bayram. "İtaat Kültürü ve Din". *ZfWT* 8/3 (2016), 139-149.
- Sennett, Richard. *Otorite*. çev. Kamil Durand. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1992.
- Taplamacıoğlu, M. "Yaşlara Göre Dinî Hayatın Şiddet ve Kesafeti Üzerine Bir Anket Denemesi". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 10(1963), 141-151.
- Türk gençliği 98: Suskun Kitle Büyüteç Altında*. Ankara: Konrad Adenauer Vakfı, 1999.
- Türkiye Gençlik Raporu Gençliğin Özellikleri, Sorunları, Kimlikleri ve Beklentileri*, İstanbul: SEKAM, 2013.
- Türkiye'de Dini Hayat Araştırması*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014.

Weber, Max. *Bürokrasi ve Otorite*. Ankara: Adres Yayınları, 2008.

Weber, Max. *Sosyoloji Yazıları*. çev. Taha Parla. İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları, 1986.

Yapıcı, Asım. "Modernleşme-Sekülerleşme Sürecinde Türk Gençliğinin Anlam Dünyasında Dinin Yeri, (Çukurova Üniversitesi Örneği)". Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 9/2 (2009), 1-38.

Yar, Erkan. "Dinsel Otoritenin Yapısı". *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8 (2003), 1-16.

Yayla, Atilla. *Siyasi Düşünce Sözlüğü*. Ankara: Adres Yayınları, 2004.

Yıldırım, Ali – Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2000.

Yükselbaba, Ülker. "Milgram Deneyi: Otorite Ve İtaate Dair". *İÜHMC* 75/1(2017), 227-270.

Ek:1 Görüşme Formu

Görüşlerinize “Üniversiteli Gençlerin Otorite Algısı ve Din” başlıklı akademik bir araştırma için başvurulmuştur. Başka bir amaçla kullanılmayacaktır. Kimlik bilgilerinize gerek yoktur. Soruları doğruluk-yanlışlık endişesi taşımadan, konuyla ilgili görüşlerinizi açık yüreklilikle ve olabildiğince geniş şekilde açıklamak için yol gösterici olarak değerlendirmenizi rica ediyorum. İlave görüş, katkı ve eleştirileniz beni memnun edecektir.

Anlayış ve yardımınız için teşekkür ederim.

Cinsiyetiniz:

Doğum Tarihiniz:

Üniversite –Bölüm-Sınıf (Lisans/lisansüstü):

1. İnançlı biri misiniz? Bu konuda tereddüdünüz, şüphenez ya da sorularınız var mı?

a) Dindarlık bakımından kendinizi nasıl değerlendiriyorsunuz? (Çok dindar/biraz dindar/ dindar değil/ dine ilgisiz/dine karşı/ateist/deist gibi).

b) İbadet eder misiniz? Mesela hangi sıklıkla namaz kılarıyorsunuz? Ramazan orucunu tutar mısınız? Dua eder misiniz?

c) Günlük hayatınızda dini referans alır mısınız? Davranışlarınızda dinin belirlediği kurallara uyar mısınız? Kılık-kıyafet, kadın-erkek münasebetleri, alış-veriş, insan hak ve sorumlulukları, çevreyle(doğa ve hayvanlar) ilişkiler vb. açılardan değerlendiriniz.

2. Otoriteden ne anlıyorsunuz, nasıl tanımlarsınız?

a) Sizce baskı ve güç kullanılan bir yerde otoriteden bahsedebilir miyiz?

b) Neleri otorite olarak kabul edersiniz? (Ailede anne/baba otoritesi, okulda öğretmen/hoca otoritesi, sosyal çevre otoritesi, iş hayatında patron/yönetici otoritesi, siyasal alanda devlet otoritesi gibi).

3. Dinî hayatınızla ilgili inanç, ibadet, düşünce ve davranışlarınızı etkilemesi/yönlendirmesi bağlamında Kur’an ve sünnetten sonra, neyi/kimi/kimleri otorite kabul edersiniz? (Şeyh, veli, seyyid, ulema, dede, dinî grup/cemaat lideri, klasik dinî eserler, diyanet işleri başkanlığı, ilahiyat fakülteleri gibi).

İlave düşünceleriniz varsa buraya yazabilirsiniz.

Ek: 2 Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

No	Cinsiyet	Doğum Tarihi	Üniversite	Bölüm	Sınıf
1	Erkek	1999	Medeniyet Üniversitesi	İktisat	2
2	Erkek	1999	İstanbul Teknik Üniversitesi	Kontrol ve Otomasyon Müh.	1
3	Erkek	2001	Marmara Üniversitesi	Psikolojik Dan. ve Rehberlik	1
4	Kadın	1999	İstanbul Teknik Üniversitesi	Metaller ve Malz. Mühendisliği	1
5	Kadın	2000	Kültür Üniversitesi	Hukuk	1
6	Kadın	1998	Işık Üniversitesi	Mimarlık	4
7	Kadın	1993	İstanbul Üniversitesi	Tıp	5
8	Erkek	1999	Boğaziçi Üniversitesi	Elektrik-Elektronik Mühendisliği	2
9	Kadın	1998	Medipol Üniversitesi	Psikoloji	4
10	Erkek	1994	Marmara Üniversitesi	İlahiyat	4
11	Kadın	1998	Türk-Alman Üniversitesi	Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler	2
12	Erkek	1998	Marmara Üniversitesi	İşletme	4
13	Erkek	2000	İstanbul Üniversitesi	Hukuk	2

14	Erkek	1992	Marmara Ü. Fen Bil. Ens.-Yüksek Lisans	Metaller ve Malzeme Müh.	Tez Dönemi
15	Erkek	2000	İstanbul Üniversitesi	Mütercim-Tercümanlık (İng.)	3
16	Erkek	2000	Medeniyet Üniversitesi	Tıp	2
17	Kadın	1991	Marmara Ü. Sosyal Bil. Enstitüsü – Doktora	Din Sosyolojisi	Ders Dönemi
18	Kadın	1996	Marmara Üniversitesi	İlahiyat	3
19	Kadın	1996	Beykent Üniversitesi	Sinema ve Televizyon	2
20	Kadın	2000	İstanbul Üniversitesi	Odyoloji	1

Authority Perception of Young University Students and Religion*

Fatma ODABAŞI**

Abstract

Youth, as a period, expresses a future both for the individual and society. While the individual determines his own goals and plans for his future, the society regards youth as the guarantor of his continuity. University youth, which is situated under youth categories and holds a highly significant percentage in overall population, requires to be researched from multiple angles. This article is written with an aim to provide an answer to the question "Is there a relationship between the religious attitudes and behaviors of the university youth, being in the last stage of their formal education, and their perception of authority?" Authority and religion, as the two main parameters of this study, are presented in two approaches: the theoretical and applied methods. Documentation technique was used in the theoretical part, and the interview technique, as one of the qualitative research methods, was used in the applied part. The theoretical framework includes conceptual, historical and theoretical information on the phenomenon of authority. Not only the religious attitudes and behaviors of the youth studying in different departments of state and foundation universities in Istanbul were tried to be revealed in various dimensions, but also their perceptions of authority were researched in the applied part of this study.

Keywords: Sociology of Religion, Religion, Authority, Youth, University Youth.

Üniversite Gençliğinin Otorite Algısı ve Din

Öz

Gençlik, hem birey hem de toplum için gelecek ifade eden bir dönemdir. Fert, kendi geleceği ile ilgili hedef ve planlarını belirlerken toplum da gençliği devamlılığının garantörü olarak görür. Toplam nüfusumuz içinde önemli bir orana sahip olan gençlik kesiminde yer alan üniversite gençliği, birçok açıdan araştırılması gereken bir alandır. Bu makale, "örgün eğitimlerinin son aşamasında olan üniversite gençliğinin otorite algıları ile dini tutum ve davranışları arasında bir ilişki var mıdır?" sorusuna cevap bulmak amacıyla yazılmıştır. Araştırmamanın iki ana parametresi olan otorite ve din, teorik ve uygulamalı olmak üzere iki

* **Date of Submission:** 07.08.2020 **Date of Acceptance:** 26.10.2020

This paper is the English translation of the study titled "Üniversite Gençliğinin Otorite Algısı ve Din" published in the 12th issue of *İlahiyat Akademi*. (Fatma ODABAŞI, "Üniversite Gençliğinin Otorite Algısı ve Din", *İlahiyat Akademi*, sayı: 12, Aralık 2020, s. 183-216.) The paper in Turkish should be referred to for citations.

** Dr., Marmara University, Faculty of Divinity, Department of Philosophy and Religious Sciences
Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Sosyolojisi Anabilim Dalı
fatmaodabasi@hotmail.com ORCID: 0000-0001-5409-8670

yaklaşım ile sunulmuştur. Teorik kısımda dokümantasyon tekniği, uygulamalı kısımda ise nitel araştırma tekniklerinden mülakat tekniği kullanılmıştır. Teorik çerçeve, otorite olgusuyla ilgili kavramsal, tarihsel ve kuramsal bilgileri içermektedir. Din bağımsız değişken olarak kurgulandığından, bu açılarından ele alınmamıştır. Uygulamalı kısımda ise, İstanbul'daki devlet ve vakıf üniversitelerinin farklı bölümlerinde okuyan gençlerin, hem dinle ilgili tutum ve davranışları çeşitli boyutları içinde ortaya konmaya çalışılmış, hem de otorite algıları araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Sosyolojisi, Din, Otorite, Gençlik, Üniversite Gençliği.

Summary

The youth period is a period which expresses a "future" for both the youth and the society. While the individual determines his goals and plans for his future; the society, at the same time, regards the youth as the guarantor of its continuity. Our being a young society in terms of its demographic structure means that we require more research on this issue. Youth is a broad concept, including many subgroups. One of these subgroups is the university youth. Being located within the youth segment and having a significant share in our total population, university youth needs to be researched with regards to many aspects as an area.

University youth, constituting the age group between eighteen and twenty-four (could be up to thirty with master's and doctoral education), receiving education in the last stage of formal education, and gaining a scientific mindset through researching and questioning, is a group that creates a youth culture of their own and eventually will be the leaders of the society. University education and the time spent in this process are highly important for the young people. In this period, the youth goes through the process of gaining identity and giving permanent shape to their personality. Likewise, this period is a process that is effective in the youth's perception of the natural, economic, social and cultural environment, and the formation and change of their values.

This research is based on the authority perceptions of university students, who are in the youth segment and at the last stage of their formal education, and its relation to religion. The question of "whether there is a relationship between the perception of authority and religious attitudes and behaviors of university youth" constitutes the starting point of this study. Based on this fundamental question, questions such as: What are the perceptions of religion in the context of faith, worship and social life of young people? What do they understand from the concept of authority? What do they accept as an authority in their social lives? Who / what do they regard as an authority in their religious lives? have also been tried to answer. The research aims to contribute to both youth research and religious life studies.

The study is a qualitative research, consisting of two parts. In the first chapter, the concept of authority is emphasized in conceptual, historical and

theoretical terms and the documentation technique is used. The second part is applied research and one of the qualitative research techniques, the interview technique was used. Interviews were conducted with a sample group of ten boys and ten girls studying in different departments of state and foundation universities in Istanbul. In the applied research, religious life, faith, worship and social life of the youth; with regards to their perceptions of authority presented under the titles of what do they understand from the concept, who/what do they accept as authority, what kind of relationship they establish between authority and power, and who/what do they regard as authority in the religious field. Since religion is considered as an independent variable in the context of its effect on the perception of authority, it has not been discussed in the conceptual and theoretical frameworks.

It has been observed that the university students participating in our study do not have any problems with belief, but they do not perform their religious practices regularly and religion is not very effective in their daily lives. Among young people, being honest, virtuous, and good is regarded as more important than being religious, and morality is sometimes perceived as a separate field independent of religion. Young people attach great importance to spiritual and moral values such as honesty, integrity, reliability and being a good person. This has been observed in our study to such an extent that, morality may become even more important than devotion to religion in the eyes of young people. It has been found that even those who prioritized religion in their lives reacted harshly against moral deviations. Thus, what draws attention is that while some moral values go beyond individual boundaries as they concern the general public, some religious values are accepted at a more individual and subjective level.

Authority is a phenomenon which is effective in all areas of human life from birth to death-with different figures having similar functions. The process that starts with the authority of the parents in the family continues with the teacher in the school, the administrator in the business life and the state authority in the political field. Above all of this, authority has a quality surrounding life and beyond with the authority of God, which we call the absolute authority. Even though, the fact that the concept is related to many fields such as psychology, sociology, philosophy, politics, law, education, and religion makes it difficult to make a clear definition; it is generally defined as the "right and power to issue and declare orders to be obeyed and obeyed" in political theory. Besides being a concept closely related to power, it is a power endowed with legitimacy, not the power in the sense of force.

Authority is both a complex and controversial phenomenon. On the one hand, in modern societies where individual rights and freedoms are expanded and indulgent and tolerant social morality has developed, authority has begun to be regarded by some as outdated, unnecessary and oppressive. On the other hand, these negative attitudes prompted the advocates of authority to a counter-action

aiming to bring it back to the agenda. According to them, the erosion of authority at home, school, workplace and administration can bring along the danger of disorder, instability and social disintegration.

In this study, in which the authority was analyzed through university students, it has been observed that young people mostly define this phenomenon in terms of political theory and dealt with concepts such as power, potency, hierarchy, and legitimacy taking place in the literature.

It has been accepted by the young people that authority is a multi-layered phenomenon, and parents, teachers, bosses/administrators, and the state are recognized as important authority figures.

Young people gave priority to the Quran and Sunnah in the framework of directing their religious beliefs, thoughts and behaviors. They evaluated the authority of other individuals and institutions in the context of their suitability to these two sources. Regarding the relationship between the perception of religion and the perception of authority, we could not come to a definite observation that religious life or the level of religiosity affect the perception of authority and that individuals who adopted absolute authority and organized their lives according to the orders and prohibitions of religion could more easily accept other areas of authority. Even those who claim that they are very religious and take religion as reference point in all areas of their lives may approach the authority in the family, school and workplace with caution. During this research, it has been determined that the religious perceptions of the youth do not directly affect their perceptions of the authority.

Özet

Gençlik dönemi, hem genç hem de toplum için “gelecek” ifade eden bir dönemdir. Fert, kendi geleceği ile ilgili hedef ve planlarını belirlerken toplum da gençliği devamlılığının garantörü olarak görür. Demografik yapısı itibariyle genç bir toplum olmamız bu kesimle ilgili araştırmalara daha çok ihtiyaç duyduğumuz anlamına gelir. Gençlik çok geniş bir kavramdır ve pek çok alt grubu barındırır. Bu gruplardan biri de üniversite gençliğidir. Toplam nüfusumuz içinde önemli bir orana sahip olan gençlik kesiminde yer alan üniversite gençliği birçok açıdan araştırılması gereken bir alandır.

Üniversite gençliği, on sekiz-yirmi dört arası (yüksek lisans ve doktora eğitimiyle beraber otuza kadar çıkabilir) yaş grubunu oluşturan, resmi eğitim-öğretimin son evresinde öğrenim gören, araştırmacı ve sorgulayıcı, dolayısıyla bilimsel zihniyet kazanmış, kendilerine has bir gençlik kültürü oluşturan ve toplumun önderleri olacak bir kesimdir. Üniversite eğitimi ve bu süreç içinde geçen zaman gençler için çok önemlidir. Genç bu dönemde kimliğini kazanma ve kişiliğine kalıcı biçim verme süreci yaşar. Aynı şekilde bu dönem gencin doğal,

ekonomik, sosyal ve kültürel çevreyi algılamasında, değerlerinin oluşmasında ve değişmesinde de etkili olan bir süreçtir.

Bu araştırma gençlik kesimi içinde yer alan ve örgün eğitimlerinin son aşamasında bulunan üniversite öğrencilerinin otorite algıları ve bunun dinle olan ilişkisi üzerine kurulmuştur. Araştırmanın çıkış noktasını, “üniversite gençliğinin dinî tutum ve davranışları ile otorite algıları arasında bir ilişki var mıdır?” sorusu oluşturmaktadır. Bu temel sorudan hareketle; gençlerin inanç, ibadet ve sosyal hayat bağlamında din algıları nasıldır? Otorite kavramından ne anlıyorlar? Sosyal hayatlarında neleri otorite kabul ediyorlar? Dinî hayatlarında kimi/neyi otorite olarak görüyorlar gibi sorulara da cevap verilmeye çalışılmıştır. Araştırma hem gençlik araştırmalarına hem de dini hayat araştırmalarına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Çalışma nitel bir araştırma olup iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kavramsal, tarihi ve kuramsal açılardan otorite kavramı üzerinde durulmuştur ve dolaylı gözlem metodu tekniği olan belge tarama kullanılmıştır. İkinci bölüm ise uygulamalı araştırmadır ve nitel araştırma tekniklerinden mülakat tekniği kullanılmıştır. İstanbul’daki devlet ve vakıf üniversitelerinin değişik bölümlerinde okuyan, on erkek-on kızdan oluşan örneklem grubuyla görüşmeler yapılmıştır. Uygulamalı araştırmada, gençlerin dini hayatları, inanç, ibadet ve sosyal hayat; otorite algıları ise, kavramdan ne anladıkları, kimleri/neleri otorite kabul ettikleri, otorite ile güç arasında nasıl bir ilişki kurdukları ve dini alanda kimi/neyi otorite gördükleri başlıklarıyla sunulmuştur. Araştırmada din, otorite algısına etkisi bağlamında bağımsız değişken olarak ele alındığından kavramsal ve teorik düzlemde tartışılmamıştır.

Araştırmamıza katılan üniversiteli öğrencilerin inançla ilgili bir problemlerinin olmadığı ancak ibadetlerini düzenli bir şekilde yerine getirmedikleri ve gündelik hayatlarında dinin çok etkili olmadığı görülmüştür. Gençler arasında dürüst, namuslu ve iyi insan olmak dindar olmaktan daha önemli görülmekte ve ahlâk, zaman zaman dinden bağımsız ayrı bir alan gibi algılanmaktadır. Gençler, dürüstlük, namusluluk, güvenilirlik, iyi insan olmak gibi manevi ve ahlaki değerlere büyük önem vermektedirler. Öyle ki, bizim çalışmamızda da gözlemlendiği üzere, gençlerin nazarında ahlâklılık dine bağlı olmaktan daha öncelikli hale gelebilmektedir. Hayatında dini önceleyenlerin dahi, ahlâki sapmalar karşısında sert tepkiler gösterdikleri tespit edilmiştir. Böylece bir kısım ahlâki değerler, toplum genelini ilgilendirdiği için bireysel sınırların ötesine geçerken, bazı dini değerlerin daha bireysel ve öznel düzeyde kabul gördüğü dikkati çekmektedir.

Otorite, benzeri işlevlere sahip değişik figürlerle, insan hayatının doğumdan-ölüme bütün alanlarında etkili olan bir olgudur. Ailede anne baba otoritesiyle başlayan süreç, okulda öğretmen, iş hayatında yönetici ve siyasi alanda devlet otoritesiyle devam eder. Tüm bunların üstünde de mutlak otorite olarak adlandırdığımız Tanrı otoritesiyle hayatı ve ötesini kuşatacak bir nitelik arz eder.

Kavramın psikoloji, sosyoloji, felsefe, siyaset, hukuk, eğitim ve din gibi birçok alanla irtibatlı olması net bir tanım yapmayı zorlaştırmakla birlikte, genel olarak siyasi teoride yer alan “tâbi olunması ve boyun eğilmesi gereken emirler düzenleme ve ilan etme hak ve yetkisi” olarak tanımlanır. Güçle yakından ilişkili bir kavram olmakla beraber, bahsi geçen cebir /icbar anlamındaki güç değil meşruiyetle donatılmış bir güçtür.

Otorite, hem karmaşık hem de tartışmalı bir olgudur. Bireysel hak ve özgürlüklerin genişlediği, müsamahakâr ve hoşgörülü sosyal ahlâkın geliştiği modern toplumlarda, otorite kimilerince modası geçmiş, gereksiz ve baskıcı olarak görülmeye başlanmıştır. Buna mukabil bu olumsuz yaklaşımlar, otorite savunucularını onu yeniden gündeme getirme noktasında karşı bir harekete sevk etmiştir. Onlara göre, evde, okulda, iş yerinde ve yönetimde otoritenin erozyona uğraması, düzensizlik, istikrarsızlık ve sosyal çözülme tehlikesini de beraberinde getirebilir.

Otoritenin üniversite öğrencileri üzerinden analiz edilmeye çalışıldığı bu araştırmada, gençlerin bu olguyu daha çok siyaset teorisindeki şekliyle tanımladıkları ve literatürde yer alan güç, iktidar, hiyerarşi ve meşruiyet gibi kavramlarla birlikte ele aldıkları görülmüştür.

Otoritenin çok katmanlı bir olgu olduğu, gençler tarafından da kabul edilmiş ve anne -baba, öğretmen/hoca, patron/yönetici ve devlet önemli otorite figürleri olarak kabul görmüştür. Gençler, dini inanç, düşünce ve davranışlarını yönlendirmesi bağlamında önceliği Kur’an ve sünnete vermişlerdir. Diğer birey ve kurumların otoritesini ise bu iki kaynağa uygunlukları bağlamında değerlendirmişlerdir. Din algısıyla otorite algısı arasındaki ilişkiye gelince, dini yaşantının ya da dindarlık düzeyinin otorite algısını etkilediği ve mutlak otoriteye itaati benimseyen ve hayatını dinin emir ve yasalarına göre düzenleyen bireylerin, diğer otorite alanlarını daha kolay kabul edebildiğine yönelik bir tespite varamadık. Çok dindar olduğunu, hayatının tüm alanlarında dini referans aldığını söyleyenler bile, ailede, okulda ve iş yerindeki otoriteye temkinli/tepkili yaklaşabilmektedir. Araştırma esnasında gençlerin din algılarının doğrudan otorite algılarını etkilemediği tespit edilmiştir.

Introduction

Subject, Objective and Methods

This study aims to reveal the religious and authority-related attitudes and behaviors of “young university students” who constitute a significant part of the total population. Efforts were made to analyze the topic through a sample consisting of youngsters studying at different university departments.

Young university students are those who constitute the age group of 18-24 years (which may reach 30 years with master's and doctorate programs), who receive education at the last stage of formal education, who like to research and question, who therefore have a scientific mentality, who have a specific youth culture, and who will be the social leaders.

University education as well as the time spent for that purpose is critical for the students. Youngsters undergo the period of gaining an identity and shaping their personality permanently. Similarly, this period is significant for the young people to perceive the natural, economic, social and cultural environment, and for the values to be formed and changed.

Researches indicate that the young people who are the values for all societies are the most important element of the development potential. Youth means "future" for both the young people and the society. While setting the dreams and targets regarding their own future, the society considers the youth as the guarantor of its continuation. Therefore, youth-related researches are particularly important on the personal and social scale.

The general purpose of this research is to examine the thoughts and behaviors of university students in terms of authority and religion as well as to contribute to the youth researches. This study is based on the following question: "Is there a relationship between the authority-related perceptions of university students and their religious attitudes and behaviors?" In accordance with this question, the following were also examined: How are youngsters' religious perceptions in terms of beliefs, prayers and social life? What do they understand from the concept of authority? What do they accept as the authority in their social lives? What or who do they see as the authority in their religious lives?

As a theoretical action, document scanning method was used, while the interview method, a qualitative research technique, was utilized in the practical parts of the study. This study is limited with the sample group that joined the interviews in the light of the adopted theoretical descriptions and approaches. The pandemic during which this study was authored also prevented the authors from accessing certain resources.

1. Authority from Conceptual, Historical and Theoretical Perspectives

This study has two main parameters: authority and religion. In terms of the impact on the religious authority, no conceptual and theoretical discussion was deemed necessary as it was considered as the independent variable, and the theoretical frame was presented through the concept of authority. Accordingly, after making the general description of authority, the reflections in different social types were included as authority was a social concept. Then, the theoretical

approaches regarding the topic were examined. The theoretical frame was detailed with the data from the relevant field.

The concept of authority is lexically associated with the concept of power, order and capacity and defined as “making someone do something, banning, the right or power to make somebody obey, power, representation of power, administrative or political power, and a successful person who got accepted thanks to their works”¹. In the political theory as one of the fields where the concept is used the most, the concept is used to mean “making binding decisions for somebody, or power to persuade or force people to follow these decisions”.²

Authority is a broad social term covering many fields including family, education, economy, politics and law, and therefore it is challenging to make a clear definition that can be accepted by all experts. One of the reasons for this challenge is that the concept of “authority” as well as the terms of “author” (those who assign a right, create or produce), “authentic” (original, correct, suiting the initial form), “authoritative” (based on authority, something that comes from an authority-based source) and “authorize” (leaving/transferring a certain power to somebody else) with the same roots have a long and complicated history that are specific to their periods and socio-cultural conditions of their periods. However, despite all the complicatedness, “dictating a type of claim specific to a certain behavior or belief to others or rejecting such a claim” while using this series of terms. Accordingly, certain belief-related principles/testaments, doctrines, thoughts and divine texts include authority to a certain degree. Moreover, regulating instruments and actions such as constitutional law, law, adjudications and orders, which aim to give an order to human life, contain authority to varying degrees. Therefore, authority has a variety of meanings that can be associated with different sections such as parents, teachers, specialists, intellectuals, judges, officers, law-makers, governmental officers, and religious people.³

Authority is a relationship that takes place between the practitioner of the authority and the addressee, and it is therefore a sociological phenomenon rather than a psychological one. To define authority correctly, the relevant and irrelevant phenomena should be distinguished: Authority is present anywhere with movements, changes and actions. Authority belongs to the changer, rather than the changed. Authority is essentially active, rather than being passive. In other words, authority is a free and conscious agent. The authoritarian performance is separated from other performances in that it is not resisted by its addressee. The fall of somebody that I push through a window is not related to my authority. However,

¹ See. TDK, “Otorite” (Date Accessed: 21.06.2020); Websters, “Authority” (Date Accessed: 21.06.2010).

² Hüseyin Bal, “Siyaset Teorisinde Otorite Kavramı”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9/2 (2014), 247.

³ Bal, “Siyaset Teorisinde Otorite Kavramı”, 249.

when somebody jumps from a window because I order so, that means "I have an authority over that person".⁴

Based on the historical background and different social types, the perception of authority in traditional and modern societies as well as the sources on which the legitimacy of authority is based vary. Authority is one of the main figures of the social order shaped with the expectation of obeying. The source of authority in the traditional societies is present within the divine power and traditional orders exceeding the individualism. The divine or holy authority necessitates absolute obeying with no probability to act otherwise. In other words, human reaction or personal assessment is not possible toward this authority. Divinity-based authority is the indisputable determinant of the social and politic concepts and actions, just like the church and clergy seen as the absolute authority in the Europe of the Medieval Age. As human reaction is impossible toward divinity, people maintain a passive state.

Gradually turning into an active subject became possible as the divine authority was replaced by the rationalist and compromising authority. The ideology of Enlightenment that fought against all sorts of religious authorities distorted the authority-based grounds of the Medieval Age. Therefore, the authority of the Medieval age was replaced by the rationalist and compromising authority that focused on human mind. This authority was seen as the complementary element of modernity as its legitimacy was based on what was human. In terms of the traditional or divine authority, human reactions are obligatorily possible, and all human actions including the social ones should be organized based on the rationalism defining the people. However, whether this organization saved people from passiveness or resulted in a definition of authority that liberalized people is a topic to examine because most of the criticisms regarding modernity stress that modernity does not make people active subjects, that it instead killed or commodified people or made them more passive puppets.⁵

The definition of authority that arises from the ideology of enlightenment eradicated the traditions and paved the way for the intellectual authority, and it changed the meaning of authority and assigned a broader context to the concept. The new perception of authority matched the concepts of freedom, order and advancement predicted by liberalism. The capitalist system shaped the political structures that would confirm its own legitimacy, the relationships between employers and employee, and relevant field of values. Therefore, as reflected by Antonio Gramsci through the concept of hegemony, the classes within capitalist organization had the chance of presenting their interests as the universal ones in an ideal form.

⁴ Alexandre Kojève, *Otorite Kavramı*, trans. Murat Erşen (Istanbul: Bağlam Yayınları, 2007), 13-14.

⁵ Ali Esgin, "Otoritenin Sosyolojisi: Otoriteye İtaatin ya da Otorite Bağımlılığının Sosyolojik Anlamları", *Sosyologca*, 5 (2013), 107-109.

Modernity enlarged the shrunk or even terminated personalities. The authority that is assigned a legitimate form through intelligence is a significant factor in enlarging the limits of a person. However, dictating a capitalist hegemony to the enlarged person paved the way for the eradication of the people or keeping people in iron cages as noted by Weber, to the degree that the authority was legitimized. These people got into the control of the new authorities at least on the cognitive scale. The concept of the consumption society which is one of the popular topics of the present times provides an example to how people direct their consciousness to an ideology that legalizes consumption through an rationalist and compromising authority or hegemony.

The instruments of legitimacy that paves the way for authority are constantly refreshed in a manner targeting the ideological dominance, and people legitimize this dominance in different forms based on their own interests, which makes the process of assigning a meaning to authority more challenging than before. The legitimacy-related sources of voluntariness that shape the authority patterns or personal life perceptions vary in the modern day. Authority is mostly the rulership itself. At the same time, dominant classes are the media and congregations. Authority reflects everything within which our beliefs, interests, fears, embarrassments, customs, facebook/twitter/instagram culture, addictions, and selfishness are legitimized.⁶

Gerard Mendel, a French sociologist who examines authority along with modernity, reviews the concept separately or in five sections that indirectly follow one another: Mendel calls the period which starts from the aristocracy of Cleisthenes in the Ancient Greece, according to him, as "authority and first modernity". With the era of the Republic of Rome where the secular understanding emerged, the "second authority" begins. Moreover, the "third authority" starts with the period when St. Augustinus authored the inner world of people in Confessions (4th century), and the "fourth authority" period begins with the Renaissance when reactions emerged. According to Mendel, the "fifth and last authority" was experienced with the collapsed idealism and rapidly-developing capitalism after the First World War in the 21st century.⁷

Theoretical discussions regarding the authority were assessed within the concept of rulership and reviewed with two different approaches: conflicting and adaptive. In the adaptive approach, it was accepted that the society is a structure which is integrated within a system and consists of balanced and consistent elements, and that the authority is an element that ensures the adaptation and enables the continuity and functional integration of the system to occur. Regarding the conflicting approach, the fact that organization is based on oppression and forcing in a society that always undergoes changes and controversies/conflicts was

⁶ Esgin, "Otoritenin Sosyolojisi", 110-111.

⁷ Gérard Mendel, *Bir Otorite Tarihi Süreklilikler ve Değişiklikler* (Istanbul: İletişim Yayınları, 2005), 125-187.

highlighted, and the force and oppression of the administrators on the administrated was explained in detail. In such an approach, authority is regarded as an instrument of oppression.⁸

The broadest theoretical explanation in this regard was made by Kojève who examines the concept of authority under four, irreducible titles that are simple/pure/primary. The first type is the “*paternal authority*”, explained with the authority of the elderly on youngsters or the authority of the traditions and traditionalists, and the authority of a dead person thanks to his/her testament. According to Kojève, the source of paternal authority is the “reason”, i.e. obeying toward the subject who a person owes his/her life to. The philosophical theory corresponding to this type is Scholastic philosophy. The second type is “*the authority of a master over his/her slave*”. Kojève mentioned the variations of this type as the authority of the noble over the non-noble class, authority of the soldiers over the civilians, authority of the male over the female, and authority of the winner over the defeated. The source of this authority type is “risk”. This authority is fed by the inability to take the risk about what to do after rejecting the master and explained by the philosophy of Hegel. The third type of authority is the “*authority of the Leader*” the source of which is drafts/foresights. Fed by the power of knowing or determining what to do or what will happen beforehand, which authority is explained by the philosophy of Aristoteles. The fourth type of authority is the “*authority of the Judge*” the source of which is the deep respect from people. Kojève explained this type of authority with the examples such as the authority of the referee, authority of the supervisor, authority of the confessor, and authority of the fair/honest people, with the source of explanations being the philosophy of Plato.⁹ Stating that witnessing the pure forms of these authority types in the real life is impossible and that the concrete forms of the authority are the combined forms of these four types, Kojève mentions that these authority types may take place in religious or political lives. Furthermore, he believes that the religious field is present with the authority over relationships and that the political field is present with the authority of the government.¹⁰

The obeying-related experiences of Stanley Milgram that are based on socio-psychology contain interesting theoretical points for understanding the nature and socio-cultural dimensions of authority. Aiming to measure the situational adaptation behavior, these experiments provide original theoretical information regarding the authority. While experiments aim to measure the level of obeying to the authority, they also target finding clear answers to certain questions such as what is authority and who are responsible for authority. Milgram’s experiments are

⁸ Esat Çam, *Siyaset Bilimine Giriş* (Istanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1984), 86-87; Salih Arslan, “Yönetim Sürecinde Otorite Kullanımı ve Ortaya Çıkan Sorunların Değerlendirilmesi: Eleştirel Bir Yaklaşım”, *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5/1(2018), 3-4.

⁹ Kojève, *Otorite Kavramı*, 21-35; Arslan, “Yönetim Sürecinde Otorite Kullanımı”, 4.

¹⁰ Kojève, *Otorite Kavramı*, 57.

important for their results even if they resulted in methodological discussions. The results regarding the authority can be summarized as follows: Authority is a contextual concept that arises from people's social power rather than their personality. In other words, authority of a person in a certain topic does not mean that the same person will have authority in other topics. Milgram lists the cases of authority as follows: 1) Cases where people are identified with authority 2) Cases where objects or symbols (like a uniform) ensure the acceptance of a person's authority 3) Cases where an objecting authority is not present 4) Cases with no clear contradictions.¹¹

Another figure that should be mentioned within the theoretical frame of authority is J. B. Bocheński who aims to explain the concept of authority based on his logical analysis. Bocheński sociologically examines the concept of authority as a relationship that arises from the association of authority figure, the people addressed by the authority, and the authority field.¹² Based on the idea "authority field is a class consisting of suggestions or orders", Bocheński presented two types of authority: The first is the "informational/epistemic authority", while the second is the "authority of the ordering figure/deontic authority". The difference between them is explained by him as follows:

"One of them is the authority of the one that knows, while the other belongs to the one that orders. Epistemic authority is the authority of the person that knows more than the subject. For instance, the authority of teachers over students is the epistemic authority. It is the authority of the expert. However, deontic authority does not belong to the one that knows better. It belongs to a supervisor, chef, commander or administrator. It should be known that a single person can possess both authorities for the same subject in the same field... A deontic authority also possessing the epistemic authority at the same time in the same field is something desired."¹³

Bocheński's another point regarding the traits of authority is that "one cannot be the authority over another one in all fields". The authority spreading over all fields is called "*the absolute authority*" and according to Bocheński, no human authority can possess the absolute authority. The authority that requires unconditional obeying is solely the authority of Tanrı, and such an authority being associated with a person or group means these people or groups are assigned a divine title.¹⁴

¹¹ See. Ülker Yükselbaba, "Milgram Deneyi: Otorite Ve İtaate Dair", *İÜHMC* 75/1, (2017), 227-270; Bal, "Siyaset Teorisinde Otorite Kavramı", 253.

¹² J.M. Bocheński, *Otorite Nedir? Otorite Mantığına Giriş*, trans. Hilal Görgün (Istanbul: Küre Yayınları, 2015), 25-30.

¹³ Bocheński, *Otorite Nedir?*, 43-47.

¹⁴ Bocheński, *Otorite Nedir?*, 37-38.

2. Applied Research

This study was conducted as a qualitative research that enabled the researchers to be more flexible, that helped us review the topic from the perspectives of the relevant people, and that enabled us to reveal the social structures and processes that formed the personal perceptions.¹⁵

The sample was formed using the maximum variation sampling model, a purposive sampling technique, and researchers' personal and academic contacts, and it consisted of 20 students (ten male and ten female) ¹⁶ who were studying in various departments of the governmental and private universities in Istanbul. As the type of interview, the standardized open-ended interview method "that consisted of items which were meticulously formed and ordered and that was implemented on every interviewed person in the same style and order" was used¹⁷.

The application phase was conducted on April 2020. The interviews were planned to be face-to-face but due to the Coronavirus pandemic, the plan could not be conducted. Therefore, some of the interviews were performed through phone calls, while some were conducted through written mails whenever requested by the participants. Participants' socio-demographic traits consisted of their gender, date of birth, university, department, and grade.¹⁸

Data were presented in two different manners through descriptive analysis. The original form of the data was observed as much as possible, and direct citations were made from the interesting and typical¹⁹ results. Additionally, systematical analyses were performed to achieve certain causal and explanatory results.²⁰ In other words, the aim was to review certain themes, the relationships between these themes, and relevant categories. Based on the concepts/themes in the data, the relevant theoretical knowledge and discussions were analyzed. While presenting the thoughts of participants, emphases were made on the dominant opinion and different ideas. The relevant sections from participants' statements were cited without changes and presented in *italic* form within apostrophes. Results were presented under the main titles of religious authority as a field where religion and authority intersects. The concept of authority was established as the dependent variable, while the religion, gender and department were accepted as the independent variables.

¹⁵ Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2000), 19.

¹⁶ Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 70.

¹⁷ Interview form is presented in Annex:1.

¹⁸ The table showing their socio-demographic traits is present in Attachment 2.

¹⁹ The information regarding the cited participant are presented in the relevant footnote with certain codes (F for females, M for males) along with students' departments and grades.

²⁰ For more details on descriptive analysis, see. Yıldırım-Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 156-160.

2.1. Religious Perceptions/Beliefs, Praying and Social Life

In parallel to the development of sociological researches, the number of studies aiming to reveal the religious attitudes and behaviors of youngsters is on the rise. As of 2000s, the studies reviewing the relationship between the youth and religion has been increasing significantly.²¹ These researches focused on the belief that our society is generally conservative, and youth was examined as a separate title. In addition to the studies on the relationship between youth and religion, the relationship between the university youth as the target audience of the present study and the religion, which is a particularly specific area, has been examined in many studies in a general form and with the particular sub-topics.²²

The university years which are included in the youth reflect a period when the scientific ideology of youngsters that suggests researching and questioning emerges, when the personality and identity of these young people is shaped, and when the value-related perceptions of youngsters become distinctive. Among these values, the question "what is the place of religion?" is one of the starting points of this study. As can be guessed, this study does not focus on the religious life. Therefore, the beliefs as well as praying and social life were generally questioned without diving into the details, and efforts were made to understand whether religion was a reference in youngsters' life. Furthermore, participants were asked whether they considered religion as a reference in terms of their beliefs, religiousness levels, prayers and daily lives.

Participants' thoughts regarding their beliefs can be classified as follows: Most of the participants stated that they believed "without hesitation and doubts". They explained their beliefs as follows: "I believe but there are points that I question"²³"I research when I have questions or doubt"²⁴. "I am not a believer, and I have been lately questioning how logical and rational the religious rituals that were taught to me before..."²⁵; "I cannot be considered a believer as I have my doubts"²⁶; "...I do not doubt the existence of the creator but the manner people reflect or dictate the religion is what I

²¹ For more comprehensive studies, see. *Türk gençliği 98 Suskun Kitle Büyüteç Altında* (Ankara: Konrad Adenauer Vakfı, 1999); *Türkiye Gençlik Raporu Gençliğin Özellikleri, Sorunları, Kimlikleri ve Beklentileri* (İstanbul: SEKAM, 2013).

²² For relevant studies, see. Mehmet Bayyığıt, *Gençlik ve Din* (Konya: Yediveren Kitap, 2011); Zeki Arslantürk, *21.Yüzyılda Din Olgusu ve Türk Gençlerinin Dine Karşı Eğilimleri* (Bolu: 1994); Münir Koştas, *Üniversite Öğrencilerinde Dine Bakış* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 1995); M. Ali Kirman, *Din ve Sekülerleşme Üniversite Gençliği Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*, (Ankara: Karahan Kitabevi, 2005); İnci Erdem Artan, *Üniversite Gençliği Değerleri: Korkular Umutlar* (İstanbul: Tesev Yayınları, 2005); Fatma Odabaşı, *Gençlerde Din ve Sivil İtaatsizlik Üniversite Öğrencileri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2016).

²³ F/Law-1; M/Electrical and Electronic Engineering-2.

²⁴ F/Metallurgy Engineering-1.

²⁵ M/Faculty of Medicine-2.

²⁶ M/Faculty of Law-2.

question..."²⁷. As understood from the statements of these students who said they were not believers, the problem arises from the manner of practicing the religion and the form of religion taught to them, instead of the religion itself. Accordingly, the wrongs and mistakes in Muslims' lives were associated with the religion, which caused many people to keep a distance to the religion, which still is not the only factor because young people who are at a period when they can research and question the most can access the correct information through many ways.

Participants' statements regarding the levels of religiousness indicate that most of them except those who stated that they were not believers considered themselves "slightly religious"; there were two participants who thought they were quite religious, and a couple of participants did not make or objected to such distinctions.

Efforts were made to understand participants' interest toward religious activities through prayers, fasting and praying. Two male and female students stated that they performed five-time prayers regularly. Other than them, most students noted that they did not perform regular prayers; instead, they performed particular prayers, while a couple of them never did so. Regarding the action of fasting, all of the students who said they were believers, except those who could not fast due to medical issue, fasted since their childhood. The statement by a participant "...I only fast just because of the social pressure"²⁸ catches attention. It is safe to state that almost all of the students in the study pray as a habit. Some of them explained the concept of praying "*statement of gratitude*"²⁹, "*passive praying*"³⁰ and "*online communication form with God*"³¹.

What is more, efforts were made to understand their perceptions of the social religious dimension in terms of whether they considered religion as a reference in the natural flow of the daily life including the form of dressing, consumption, and relationships with one another and animals. Four students, two of whom were studying theology, noted that they prioritized the religious suitability of the aforementioned daily life concepts and actions. Some of the other participants considered ethical rules and religion, while some focused on the concepts of self-esteem and conscience. The general emphasis was made on the point of "*being a good and ethical person*", with some of the students mentioning that "*this point is in harmony with the religion*"³².

²⁷ F/Cinema and Television-2.

²⁸ M/Faculty of Law-2.

²⁹ F/Faculty of Theology-3; F/Metallurgy Engineering-1.

³⁰ F/Cinema and Television-2.

³¹ M/Electrical-Electronic Engineering-2.

³² M/Translation and Interpreting (English)-3.

The researches conducted on the daily life in Turkey indicate an inversely proportional relationship between educational level and religiousness.³³ As the educational level increased, the rates of performing the religious activities and practices decreased because academic knowledge results in an ideological transformation from irrationality to rationality. As can be seen in the Turkish modernization period, education, particularly the university education, has a high secularization potential. There are also other reasons resulting in the aforementioned point. Reflecting religion and science in an opposing manner in the university departments, particularly those offering secular education, examination of religion through a critical and questioning perspective, and modern young people who are mostly liberal and individual can be mentioned as some of the relevant reasons. Moreover, the fact that university education covers the period when people are the least religious (18-35 years) and the decrease toward the religious orientation that arises from the developmental psychological processes can be among these reasons.³⁴ Based on these assessments, researches on the youth indicate that religion has a special place in young people's lives, that most of the young people in Turkey have become secular in terms of their world views, and that this secularization was affected by an ethical approach.³⁵

Youngsters in the present study were believers but they had problems performing their religious practices. Moreover, the impact of religion is not irrelevant; instead, it is present with the ideology of ethics. The interesting point here is the perception of ethics as if it was irrelevant to the religion. However, the fact that there are religious people among those who value the ethical values prevents us from making a comment that these two fields are perceived as irrelevant and independent topics by the young people.

The ethical aspect of youngsters was found in many studies. Behavioral orientations of youngsters, including religion, possess the impact of this ethical idealism. Young people attribute great importance to spiritual and ethical values such as honesty, honor, reliability and being a benevolent person such that morality comes before the devotion to religion in youngsters' eyes, as can be seen in the present study. Results indicated that people, even those who prioritized the religion, gave harsh reactions to ethical deviations. Accordingly, as some ethical

³³ See. M.Taplamacıoğlu, "Yaşlara Göre Dinî Hayatın Şiddet ve Kesafeti Üzerine Bir Anket Denemesi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10 (1963), 141-151; Ünver Günay, *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dinî Hayat* (İstanbul: Erzurum Kitaplığı, 1999); Celalettin Çelik, *Şehirleşme ve Din* (İstanbul: Çizgi Kitabevi, 2002); Ali Akdoğan, *Sosyal Değişme ve Din: (Trabzon İl Merkezi Örneği)* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2004); *Türkiye'de Dinî Hayat Araştırması* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014).

³⁴ Hayati Hökelekli, "Gençlik ve Din", *Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi*, ed. H. Hökelekli (İstanbul: Dem Yayınları, 2006), 9-31; Asum Yapıcı, "Modernleşme-Sekülerleşme Sürecinde Türk Gençliğinin Anlam Dünyasında Dinin Yeri, (Çukurova Üniversitesi Örneği)", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9/2 (2009), 7.

³⁵ See. *Türk Gençliği 98 Suskun Kitle Büyüteç Altında*, 43-51.

values concern the general society, certain religious values are accepted on a rather personal and subjective scale while going beyond the personal limits.³⁶

The following can be stated when the religious attitudes and behaviors of young university students are associated with their gender and departments: Female people constitute the majority in terms of having beliefs and performing prayers as seen from the results of the studies on the religious life in Turkey. No clear difference is present in terms of accepting the religions as a reference in their social lives. Regarding the department they are studying, students who are studying positive and western departments such as medicine, law or cinema and television question or criticize the religion more.

2.2. Authority Perceptions/Power, Rulership, Legitimacy and Hierarchy

Authority is the core concept in this study. What students perceived from this concept should be examined to understand their authority-related perceptions. Therefore, students were asked "how they defined authority; what they think of the relationship between the authority and power and oppression, and what or who they accept as the authority".

*"People, institutions, groups or similar that have power to have the last word or decide"*³⁷; *"power, capacity, power of sanction"*³⁸; *"an institution or person that aims to make people or entities be subject to oneself through various power relationship and balances"*³⁹; *"power of ordering"*⁴⁰; *"establishing dominance, power, being capable"*⁴¹; *"people or institutions that set the rules we have to follow"*⁴²; *"a person or group that has a say in a certain field"*⁴³; *"...a person's thoughts and attitudes affecting the others"*⁴⁴. As can be understood from these examples, three definitions of the concept from the relevant literature were presented. The first is the lexical meaning of the concept indicating "ordering/having the last say", while the second indicates "the right/power of talking or acting on behalf of others", and the last one suggests "the competence in a certain topic".⁴⁵ Furthermore, it should be noted that the definition of the concept within the political theory is emphasized more.

³⁶ Erol Güngör, *Değerler Psikolojisi* (Istanbul: Ötüken Neşriyatı, 1998), 77-78; Hayati Hökelekli, "Gençlik ve Din", 16-17.

³⁷ M/Psychological Counseling and Guidance-1.

³⁸ F/Psychology-4.

³⁹ M/Theology-4.

⁴⁰ M/Law-2.

⁴¹ F/Theology-3.

⁴² M/Business-4.

⁴³ F/Social Sciences-Doctoral Student.

⁴⁴ M/Translation and Interpreting (English)-3.

⁴⁵ Bal, "Siyaset Teorisinde Otorite Kavramı", 247.

The concept participants focused on the most while defining authority is “power/rulership”. From a broader perspective, rulership is the power of ordering or enforcing the orders by certain people, groups or institutions as a result of natural, financial and spiritual factors within a certain society.⁴⁶ Rulership may be based on permissions or force; and it may be used through influencing and controlling. Authority is the legal rulership. The political theory separates the rulership into two as the rulership with authority and bare rulership, with the former having a common belief in the authority and the latter having no such belief. Bare rulership can be practiced even by an illegal gang. The difference of the authority rulership becomes clearer at this point. Authority is based on the accepted feeling / responsibility of obeying rather than forcing or manipulation, which is different than the rulership.⁴⁷

Almost all of the participants added the concepts of “...*people or group/institution*” to their definitions, drawing attention to the personal and institutional aspect of the concept. Authority can be used both on the personal and social scale. It can be associated with the people who have personal and subjective capabilities and prestige, or with the people who objectively have official functions in the society. Personal authority arises from recognizing the superiority of a person in a certain field. On the other hand, formal authority occurs by assigning a function or at least reputation to a person, rather than considering the superiority of that person.⁴⁸

The authority definition in the literature and by the young people often refers to the concept of obeying. Obeying is closely associated with the concept authority. It lexically means acting in line with the orders, succumbing and being subject to someone. Although the emphasis that obeying terminates/makes the personality of people more indistinctive catches attention, it was noted that obeying contains a preference where human intelligence and freedom is active rather than a strict submission.⁴⁹ It was understood that the participants accepted the government at the highest level in terms of obeying/submitting. However, rather than voluntary or rational obeying, a form of submitting that arises from the sanctions and is considered to be necessary for ensuring the social order can be mentioned here.

Authority was associated with different fields. Authority is related to the government, ethics and psychology. It is believed to be associated with the government, if the idea that every state assumes the authority and is based on this concept is accepted. Authority is related to the ethics as it helps act in line with the

⁴⁶ İhsan Çapcıoğlu et al., “Max Weber Sosyolojisinde Karizmatik Otorite ve Dini Liderlik”, *TSA*, 14/2 (2010), 52.

⁴⁷ Atilla Yayla, *Siyasi Düşünce Sözlüğü* (Ankara: Adres Yayınları, 2004), 112, 184.

⁴⁸ Galip Türcan, “İslam’da Dinî Otorite”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/14 (2005), 96.

⁴⁹ Recep Özkan - Bayram Polat, “İtaat Kültürü ve Din”, *ZfWT*, 8/3 (2016), 140.

rules. Forming and protecting an authority is associated with psychology as it requires affecting the people.⁵⁰

Participants mentioned the theoretical and practices aspects of authority with the following concepts and phrases: "... people having a capacity in their own fields"⁵¹, "...people or institutions that have the authority and power to have the last say..."⁵². Examining the concept of authority from two different perspectives as theoretical and practical, Chan helps understand the concept more easily. *From the theoretical perspective, authority* means the expert that is accepted to be more valuable than the others with his/her thoughts and ideas and who is respected and trusted thanks to these traits. Being used more than the theoretical authority, *practical authority* reflects the people who influence the processes and actions of making decision by other people and who can make binding decisions regarding these other people owing to their positions or social statuses.⁵³

Having made a significant contribution to the literature in terms of authority, Friedman performed a similar classification as follows: *an authority* and *in authority*: *In authority* means a person's power of determining the attitudes of others thanks to or via the position or status of that person. On the other hand, *an authority* suggests considering the words and thoughts of a person worth of accepting and respecting. As can be understood from the definitions, the concept *an authority* is related to beliefs and knowledge, while *in authority* suggests the meaning of authority. Despite different names, it should be noted that the separations by Chan and Friedman had similar meanings.⁵⁴

Another separation in the literature is between *de jure* and *de facto authority*. *De jure authority*, which is also called the legal authority, is the type of authority that assumes certain official contracts, principles or the method of assigning an authority, and that determines who will have such a right. Legitimacy is based on procedures in this authority type. *De facto authority*, also called actual authority, is based on being an expert in a certain topic or the respect felt toward personal traits.⁵⁵

From a broader perspective, authority is a form of power; it is an instrument that ensures the impact of a person over the others. However, power and authority

⁵⁰ Kojève, *Otorite Kavramı*, 11.

⁵¹ M/Medicine-2.

⁵² M/PCG-1.

⁵³ Joseph Chan, "Authority", *Encyclopedia of Democratic Thought*, ed. Paul Barry Clarke and Joe Foweraker (London: Routledge, 2001), cited by. Bal, "Siyaset Teorisinde Otorite Kavramı", 249.

⁵⁴ Richard B. Friedman, "On The Concept of Authority In Political Philosophy", *Political Concepts and Political Theories* (USA: Wesview Press, 2000), cited by. Bal, "Siyaset Teorisinde Otorite Kavramı", 249-250.

⁵⁵ Andrew Heywood, *Key Concepts on Politics* (Newyork: Palgrave Mcmillian, 2000), 15-16. When this separation is associated with the typology of Weber to be mentioned below, *de jure authority* indicates the legal authority, while *de facto authority* corresponds to the charismatic authority.

can be separated as the opposite instruments through which obeying and submitting can be ensured. The capacity to affect the behaviors of other people is defined as power, while authority is understood as the manner of enforcing this power through valid and legal ways. The concepts of power and authority which can be separated analytically overlap with one another practically and may be confused. Having a central status particularly in the governmental practices, authority may become the administrative instrument of using fears, threats and violence in cases where voluntary obeying cannot be ensured.⁵⁶

The question "can authority be present in where power and oppression is used?" was directed to the participants to understand how this point which should be considered in understanding the authority better was perceived by the participants. Most of the participants consider this as a natural or even obligatory and answered "yes, it can be." Some of them said "it can be, if obeying is performed in the end"⁵⁷ while one of them mentioned "this is how it is in practice which is not ideal"⁵⁸. Some of the participants said there was no place for power and oppression in the authority with the following statements: "no, this is intimidating by scaring"⁵⁹, "oppression and power only results in slavery"⁶⁰, "authority cannot be present where there is oppression and power, this would be a fake authority, rather than a real one"⁶¹, "no, this would only be tyranny"⁶². Some participants indicated that the use of power would result in dictatorship if legal limits are exceeded: "...If authority is established with oppression and power, it would turn into dictatorship..."⁶³; "...we can mention about authority in places where oppression and power is used, as long as legal limits and concepts are kept in mind. Otherwise, the situation turns into dictatorship rather than authority"⁶⁴. As can be seen, participants have different approaches in this topic.

The topic was discussed in the relevant literature, and different perspectives were displayed. Kojave claims that power and authority cannot co-exist as they are the opposite concepts,⁶⁵ and Mendel, who disagrees with this point, suggests that authority includes the use of power.⁶⁶ Arendt stresses that authority is a concept that cannot be associated with the use of power and violence that prohibits applying to external oppressive instruments. Furthermore, authority goes bankrupt in places where oppression or violence is present. On the other hand, Arendt believes that authority does not resemble to the persuasion based on the grounds

⁵⁶ A. Heywood, *Siyaset Teorisine Giriş*, trans. Hızır Murat Köse (İstanbul: Küre Yayınları, 2014), 158-159.

⁵⁷ F/Metallurgical and Materials Engineering-1; F/Psychology-4.

⁵⁸ M/Economics-2.

⁵⁹ F/Political Science and International Relations-2.

⁶⁰ F/Medicine-5.

⁶¹ M/Institute of Science-Master's Program.

⁶² M/Translation and Interpreting (English)-3.

⁶³ F/Architecture-4.

⁶⁴ F/Theology-3.

⁶⁵ Kojève, *Otorite Kavramı*, 16.

⁶⁶ Gérard Mendel, *Bir Otorite Tarihi*, trans. Işık Ergüden (İstanbul: İletişim Yayınları, 2005), 32.

where the equality is accepted. Accordingly, the authority is suspended if there are any efforts to persuade because the authority relationship between the one that orders and that obeys is based on neither a common mind nor the power of the one that orders. What they have in common is the hierarchy itself that is considered right and legit solely by both sides and that sets pre-determined fixed positions for both sides. Thus, according to Arendt, the greatest indicator of authority is that the obeying people accept the decision without questioning or without the persuasive efforts.⁶⁷

Max Weber, one of the figures whose thoughts are often consulted in regard to the concept of authority, holds the concepts of authority from the phenomenon of power. According to the German philosopher, power represents “the probability for actors to perform what they wish in case of a resistance regardless of the grounds roots of these actors are based on within a social relationships.”⁶⁸ Authority, on the other hand, means an order assigning the duty of obeying to others based on the principle of legitimacy. Authority emerges in places where people obey their administrators voluntarily. If they have difficulties obeying, the reason is that the administrators are not legitimate.⁶⁹ As understood from these, the legitimacy is based on respect and agreement rather than the use of authority. Accordingly, authority is the legitimized form of the right to order.⁷⁰

A participant touches upon the concept of legitimacy and defined authority as follows: “Establishing dominance, imposing sanction, using power, being capable and legitimizing this capacity”⁷¹. Legitimacy is basing the attitudes, relationships and claims on socially-acceptable legal, rational, obligatory, ethical, reasonable and natural grounds. This means thinking, acting and being judged according to certain laws. Legitimacy is accepted as the zone of influence utilized by the political rulership. A rulership cannot become legit unless informing the society about which principles it uses to manage the society or what it uses as the referential source, and unless being approved by the society. Legitimacy is also determining the acceptable criteria of political actions and beliefs.⁷²

Max Weber associated and even identified authority with legitimacy. According to him, people will not obey those whose authority is not legit for them. Defining authority based on the criterion of legitimacy, Weber believes authority has three pure forms. These are traditional, charismatic and legal authorities. The three pure forms of authority constitute the source of sovereignty, and they define

⁶⁷ Hannah Arendt, *Geçmişle Gelecek Arasında*, trans. Bahadır Sina Şener (İstanbul: İletişim Yayınları, 1996), 129; Esgin, “Otoritenin Sosyolojisi”, 95.

⁶⁸ Max Weber, *Bürokrasi ve Otorite* (Ankara: Adres Yayınları, 2008), 28.

⁶⁹ Weber, *Bürokrasi ve Otorite*, 29-33.

⁷⁰ Arendt, *Geçmişle Gelecek Arasında*, 129.

⁷¹ F/Theology-3.

⁷² Halis Çetin, “Siyasetin Evrensel Sorunu İktidarın Meşruiyeti-Meşruiyetin İktidarı”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 58/3 (2003), 67.

the trait of the authority between the ordering party and obeying party. Traditional authority is the authority of the eternal past. It is based on the traditions where the habits of adopting and accepting the old concepts and actions, which are too old to be remembered, are sanctified. People who are subject to the traditions adopted the traditional authority and therefore they recognized the responsibility of obeying through traditional manners rather than official procedures. The charismatic authority is based on the extraordinary and given personality; i.e. the authority based on the devotion and trust felt toward a person or the belief in the heroism or other traits of that person. This authority is limited with people's belief in a charismatic leader. Legal authority depends on the functional power based on the validity of laws and rational rules. In this case, what should be followed is an order that is set by the laws and that is not personal. The power of authority arises from the legitimacy of laws.⁷³

Three models of Weber which are related to authority and the legitimate grounds of authority are criticized from certain perspectives. The first is the topic of how much these three pure authorities can be separated from one another. Particularly the claim of adopting and following the legal authority form unconditionally and voluntarily may lose its validity just like the Nazi laws about eradicating Jews or Stalin's law that children aged 12 could be killed. In this case, the main element that determines the validity of the authority and that makes authority a requirement is the legitimacy of authority arising from historical and cultural conditions rather than the laws. What makes authority rational, legitimate or irrational is the historical and cultural conditions that assign the meaning of understanding to the concept. This point does not neglect the condition of legitimacy within the definition of authority; instead, it makes the sources and forms of legitimacy more understandable. To sum up, the concept of authority corresponds to voluntarily following a power whose legitimacy is accepted and that represents a power followed without a need for oppression and persuasion. Sociological context requires assessing the reasons for authority for the ordering and obeying party within the historical and cultural conditions.⁷⁴

Making a similar differentiation, Leslie Lipson examines the sources of authority under three titles as the authority of God, authority of power and authority of paternal lineage. The concept "authority of paternal lineage" resembles to the traditional authority of Weber. The traditional and paternal authority is based on the principle of following the people who are thought to be superior. God's authority corresponds to the *paternal authority* reflected by Kojavé. Authority of power is the dominance of the selective minority over the majority. This type

⁷³ Max Weber, *Sosyoloji Yazıları*, trans. Taha Parla (Istanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları, 1986), 81; Richard Sennett, *Otorite*, trans. Kamil Durand (Istanbul: Ayrintı Yayınları, 1992), 28; Esgin, "Otoritenin Sosyolojisi", 96.

⁷⁴ Mendel, *Bir Otorite Tarihi*, 40; Esgin, "Otoritenin Sosyolojisi", 96-97.

may correspond to the rational, legal authority of Weber because enacting a law and setting rules makes this section more powerful.⁷⁵

Another point stressed by the participants is that an authority is needed to “control the social order and create trust”⁷⁶ and “have regularly-progressing actions and processes”⁷⁷. Many interpreters within the sociological theory accept that authority is one of the key phenomena establishing the social area. The main reason behind this point is the necessity of authority to organize the obligatory aspect of co-existence. A society is an intricate structure that enables co-existence despite all complications, that organizes the behaviors of members, and that paves the way for cultural, financial and political effects. Living in a social area is possible by accepting and adopting the authority that represents the social organization.

Another concept related to authority is “hierarchy”, defined by certain participants as follows: “...I can state that authority is the product of a social stratification and represents a hierarchical state.”⁷⁸, “every people and institution that we see as the lower and upper system will be a part of authority...”⁷⁹ Authority becomes a reality where one person establishes dominance over the other, i.e. when the principle of equality is discussed. As noted by Mendel, “it is present in the relationship of ordering and submitting that assumes sociality”.⁸⁰ Examining the concept of authority in line with the class, Ralf Dahrendorf believes that a class can establish an authority in a specific area while other areas can accept the authority of other classes; and that certain classes are subject to the authority of administrators and they may not establish their own authorities. Furthermore, he mentions about the independent workers who accept no authority or establish one over the other classes. Dahrendorf focuses on the point that a class is determined by the degree of authority belonging to a group.⁸¹

2.3. Authority Everywhere

Authority has a limited meaning associated with an accepted power, powerful one or the one that has the power. Such an approach may result in deficiencies in the sociological assessment of the concept because authority covers a variety of contexts and is everywhere. A society is the field of interactions where the authorities are connected with hierarchical ties. Therefore, authority should be examined within a broad context ranging from parent-children relationships,

⁷⁵ Leslie Lipson, *Siyasetin Temel Sorunları*, trans. Fügen Yavuz (Istanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2005), 200-206.

⁷⁶ F/Psychology-4.

⁷⁷ M/Electrical-Electronic Engineering-2.

⁷⁸ F/Social Sciences-Doctoral Student.

⁷⁹ F/Cinema-Television-2.

⁸⁰ Mendel, *Sosyo-Psikanaliz Açından Otorite*, trans. Hüseyin Portal (Istanbul: Cem Yayınevi, 2005), 23.

⁸¹ Bal, “Siyaset Teorisinde Otorite Kavramı”, 253.

understanding the factors affecting the process of voting or results of the relationship between the instructors and students or employers and employee to describing the behaviors of the people who are conditioned to submit unconditionally. However, in the authority-related comments, this aspect of authority was generally neglected and often considered along with the power or as having the power.⁸²

The question “what do you accept as the authority in your family, school, business and political field?” was directed to the participants to understand whether they understood authority as a broad social phenomenon. Answers indicated that most of the participants accepted the authorities of their parents in their families, teachers in their schools, employers in their workplaces, and the government in the political field. Among these authorities, government is accepted as the obligatory field of authority associated with oppression, power and sanction, while the others were seen as the authority forms shaped based on “love, respect, trust, experience”. “...Yes, the topic of government. I think I am under the authority of the government the most, which is also the case for you. The greatest reason for this authority is that the governmental authority imposes sanctions, which is different than the other authority forms...”⁸³ “The only authority that I accept now is the administrative authority of the government. Other than that, the other forms cover the co-existence based on mutual respect.”⁸⁴ One participant stated: “I think my mentalist does not suit authority or a power. I mean, I do not want to be controlled by orders, I am rather free and liberal... Even if we do not consider the governmental authority as legit (indicating the authority of the rulership), we still have to accept the governmental authority due to the sanctions...”⁸⁵ Only one participant rejected the authority of the aforementioned: “I do not accept any system or person as an authority because I do not think that any person or system can be flawless and correct, thus I reject their authority. If an authority has to be accepted, everybody should regard themselves as the authority”⁸⁶. Another participant touched upon the different aspect of the topic: “My main referential source is religion so my main authorities are Quran and sunnah. All these institutions that you mentioned are an authority by themselves, and as I am a person within these institutions, I am subject to the power relationships in this regard. All of them are esteemed for me but the authority of Quran and sunnah is superior. When these authorities conflict with what I consider as the main authority, I choose the latter.”⁸⁷.

As seen from the approaches of the participants, there are different attitudes regarding the authorities of the social life. People expect authorities to not conflict with their own areas of acceptance or to ask things that do not exceed these areas.

⁸² Esgin, “Otoritenin Sosyolojisi”, 93; Arendt, *Geçmişle Gelecek Arasında*, 129.

⁸³ F/Law-1.

⁸⁴ F/Medicine-5.

⁸⁵ M/Economics-2.

⁸⁶ F/Psychology-4.

⁸⁷ M/Theology-4.

The elements that are effective in meeting these demands include the belief in what is reasonable, the awareness of responsibilities, fears, habits and the desire of achieving benefits for the self. What will be more effective depends on the relationship between the authority and addressee of the authority. In certain cases, authority is unconditionally obeyed, partially accepted, or totally rejected. Rejection of the authority becomes a reality when the administrators are not competent enough and do not bear the relevant traits. In this case, administrative distortions as well as secondary authorities may emerge. The way of correcting these distortions is to assign expert, educated, experienced, suitable and deserving people to the administrative offices.⁸⁸

Results indicate that young people do not have a problem with the *epistemic authority* examined within the theoretical frame, and that they consider the authorities of parents, instructors and employers as natural with regard to the principles of co-existence, knowledge and respect to experience. Furthermore, participants approach to the *deontic authority* in a hesitating and critical manner, and they obligatorily and involuntarily accept the governmental authority considering the punishments and sanctions.

No significant relationship was found between the religiousness levels and departments of participants, and their perception of authority. However, the differences between the approaches of female and male students caught attention in terms of power/oppression and authority. Moreover, female students were more reactant or even emotional toward the topic; while men were more realist and indicated the reality even if they did not accept it as ideal.

2.4. Religious Authority

When combined with a term, the concept of authority (religious authority, political authority etc.) indicates the power on a personal, class-based and institutional scale, binding aspects or the dominant structure. The main field which is closely related to authority is religion. Religious authority can be defined as follows: “*The conceptual, personal and institutional power and authority that is met with an absolute submission in defining and understanding the main religious elements.*” The field where the religious authority is effective and valid includes the beliefs, prayers and ethical claims that are prioritized in the religious definitions, that cannot be neglected, and that are declared as dogma.⁸⁹

⁸⁸ Arslan, “Yönetim Sürecinde Otorite Kullanımı ve Ortaya Çıkan Sorunların Değerlendirilmesi: Eleştirel Bir Yaklaşım”, 9.

⁸⁹ Galip Türcan, “İslam’da Dinî Otorite”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/14 (2005), 98.

First, the differentiation between “religion’s authority” and “religious authority” should be made clear. İsmail Kara explains this differentiation from the Islamic perspective as follows:

The concept of “religion’s authority” indicates the authority of the religion, divine verses, sunnah, Allah Almighty as the preacher of the religion, and the Prophet . “Religious authority”, on the other hand, reflects the authority of religious sciences, religious wisdom, logic in the accumulation of knowledge and wisdom, conscience, scholars and sheikhs who are the representative of manners and methods, and their works and ideologies.⁹⁰

As can be understood from the aforementioned differentiation, religious authority receives the right to ask for doing or not doing an action directly from the religion or religious understanding. An authority receiving its power from the religion means that its legality and legitimacy is based on religious texts. The source of religious authority is metaphysical, rather than being social and physical. In fact, the devotion to the charismatic authority is based on this authority’s commitment to the metaphysical source. The authority arising from the metaphysical field are regarded legit by people.⁹¹

Considering the religious authority as a form of divine authority, Kojève makes the differentiation between human and divine authority as follows:

“What is divine is everything that has an authority over me without any possibility for me to act contrary. In other words, an adverse reaction to divinity is impossible. However, in case of (human) authoritarian actions, the contrary may be the case, meaning reactions are possible but voluntary and conscious rejection is present. What is divine is eternal, and divine actions and rules are practiced without the danger and risk of losing. Human authority can receive a reaction at any moment, which may nullify it.”⁹²

The relationship between religion and authority and the view of religions in general and Islam in particular toward authority is a separate topic of review and thus out of the scope of the present study.⁹³ Furthermore, the following can also be stated: As known to all, religions based on the divine belief generally associate the authority with the God that is accepted to be the highest authority. Accordingly, from the perspective of Islam, the absolute authority belongs to Allah, and validity of the structures and powers regarding the mortal life is assessed in terms of suitability to the main frame established in Quran. For Islam, if a social or political system suits the limits and rules set by Allah, it is considered legit; however, in the

⁹⁰ İsmail Kara, “İslâm’da Ruhbanlık Yoktur” Söylemi Etrafında Dînî Otorite ve Ulemâ Üzerine Birkaç Not”, *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21 (2001/2), 1.

⁹¹ Hamid Dabaşı, *İslam’da Otorite* (İstanbul: İnsan Yayınları, 1995), 65; Erkan Yar, “Dinsel Otoritenin Yapısı”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8 (2003), 2.

⁹² Kojève, *Otorite Kavramı*, 18-19.

⁹³ For more details on the topic, see. *Milel ve Nihal* 14/1 (2017).

contrary case, this system is considered being on the limit and usurping the power.⁹⁴

All ideologies, thoughts and political structures need certain authorities to maintain their continuation. Results indicate that certain people are considered as authority figures in the Islamic history. Such an order can be seen for the authority in Muslim societies: The undisputable and most important authority is the Prophet Muhammad, followed by the sahabah members including four caliphs according to believers. After the sahabah, certain figures are accepted as imam and leader by the ummah upon the emergence of sects.⁹⁵

From a theoretical perspective, Quran and sunnah only recognize the religious authority of the Prophet on a personal and institutional scale. Accordingly, no person, group or institution cannot claim an authority that can be verified through religious works. There may be people or institutions that should be obeyed in various fields of the social life. However, they cannot claim being a religious authority and state that they are innocent and faultless.⁹⁶

But how is the situation from a practical perspective? What or whom do the youngsters consider and prioritize as a religious authority in their religious lives? To understand these questions, we asked the following question: "After Quran and sunnah, what or who do you accept as the authority to direct your religious beliefs, prayers, thoughts and attitudes?" After classifying the answers, we realized that six participants said they only considered Quran and sunnah as the religious authority, although we said "after Quran and sunnah" in the question. Some of the statements are as follows: "I do not follow any cults, sheikhs or hodjas to direct my religious life; I only follow Quran and sunnah. I believe Quran and sunnah are sufficient."⁹⁷ "I believe Quran and sunnah are quite clear so I do not consider anything as an authority other than these two."⁹⁸ One of the participants who seems deist based on the belief-related statements answered the question as follows: "As God is the only one that I can ask help from, God is my only authority". While some participants rejected it totally, seven people said they considered the Presidency of Religious Affairs as a religious authority as it is institutional and can provide answers to daily questions. Certain participants accepted the four caliphs and sect imams as an authority, and they mentioned "Sufism figures",⁹⁹ and even certain names such as "Yunus Emre, Mawlana and Pir Sultan Abdal"¹⁰⁰. All participants were negative toward religious

94 Şinasi Gündüz, "Otoritenin Teolojik Meşruiyeti: Kutsal Bir Fenomen Olarak Otorite", *Milel ve Nihal*, 14/1, (2017), 13.

95 Ahmet Aydın, "Dört Mezhep İmamının Otoritesini Tesis Eden Temel Unsurlar -Güven-Otorite İlişkisine Dair Analiz-", *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 4 (2017), 78.

96 Türcan, "İslam'da Dinî Otorite", 111.

97 M/Electrical-Electronic Engineering-2.

98 F/Psychology-4.

99 M/Theology-4.

100 M/Translation and Interpreting-3; F/Law-1.

groups and congregations, and nobody accepted these groups and congregations as an authority. Couple of participants did not accept religious classics and works of the Faculty of Theology as an authority but they still followed them.

Regardless of the gender, department and religiousness level, youngsters – except two who stated that they did not believe and one that only accepted the God – accept Quran and sunnah as the authorities named as divine by Kojavé and “absolute” by Bocheński’. However, they approach to the authority of the people, institutions and works associated with religion with caution, and they even reject these.

Conclusion

Authority is a phenomenon that affects all periods of human life ranging from birth to delivery with different figures with same functions. Starting the parental authority at home, the process continues with the authorities of instructors at school, employers at work, and government at the political field. Furthermore, God’s authority, which we name as the absolute authority, covers the life and beyond. The fact that the concept is associated with many fields including psychology, sociology, philosophy, policy, law, education and religion makes it difficult to make a clear definition, but it is generally defined “as the right and power of organizing and enacting laws that should be submitted”. Despite having an association with the concept of power, it indicates a power equipped with legitimacy rather than a forceful power.

Authority is both complicated and controversial. In modern societies where personal rights and freedoms have expanded and where the social morality based on tolerance have developed, authority is regarded as outdated, unnecessary and oppressive. Furthermore, these adverse approaches directed the defenders of authority to an opposing movement in terms of making the concept a topic of agenda once again. According to them, distortion of the authority at home, workplace and government results in the danger of disorder, instability and social disintegration.

Authority is not a phenomenon that is universally accepted. Many people accept authority as the main guarantor of order and continuity and feel sorrow for the collapse of authority in modern society, while the others draw attention to the close relationship between authority and form of management, warning that the authority can easily become the opponent of freedom and democracy.

The main questions of the present study were the following: “Is there a relationship between the authority perceptions and religious perceptions of the young university students? Does the religious practices/religiousness level shaped by the submission to the absolute authority affect the authority perception of young

people? Before answering the questions, the results regarding young people's religious and authority-related perceptions should be summarized.

It was understood that the young university students in the present study had no problems with the beliefs, that they could not perform their prayers regularly, and that religion did not affect their daily lives significantly. Being honest, honorable and benevolent was considered to be more important than being religious, and ethics is occasionally perceived as a field that is independent from religion.

Aiming to investigate the authority through the university students, this study found that young people defined the concept based on its form in the political theory and that they reviewed the concept along with the concepts of power, rulership, hierarchy and legitimacy present within the relevant literature. Youngsters touched upon the conceptual differentiations of *an authority/in authority*, *theoretical authority/practical authority*, *de jure authority/de facto authority*, *epistemic authority/deontic authority*, and *traditional/charismatic/legal authority*, accepting the authority specific to the knowledge, experiences and specialization in a certain area unconditionally while approaching to the dictator/ordering authority from a distance and with criticisms and adverse reactions. The fact that authority is a multi-layered phenomenon was accepted by the youngsters, and parents, instructors, employers, administrators and government were seen as the significant authority figures. Youngsters assigned the priority to Quran in terms of directing the religious beliefs, thoughts and attitudes. They assessed the authority of other people and institutions in terms of their suitability to these two sources.

Regarding the relationship between the religious perception and authority-related perception, no results indicating that religious practices and religiousness level affected the authority-related perception and that people who accepted the submission to absolute authority and organized their lives in line with the religious orders accepted the other authority fields more easily were found. Even those who stated that they are very religious and consider the religion as a reference in all areas of their lives approach to the authorities in the family, school and workplace more carefully and reactively.

Young people's religious perceptions do not directly affect their authority-related perceptions. At this point, there are different psychological and sociological elements/impacts that should be examined. One of them is the phenomenon of generation. The phenomenon of generation provides significant opportunities in terms of observing the social structure and changes. Claiming that the people who were born and raised in the same period have the same meaning world is a problematic approach. Moreover, people and societies may display similar attitude and behaviors although they are present within different economic, politic and religious categories. Young people in this study all belong to the Generation Y, except one. It is safe to state that the traits such as "objecting the authority, fondness

of freedom and comfort, personality and rationality" affected young people's thoughts in this context. To obtain more detailed results, detailed studies examining where the concept of phenomenon is used as a methodological instrument and how the social phenomena are impactful over the people as well as the degree of this impact through different age groups are needed.

References

- Akdoğan, Ali. *Sosyal Değişme ve Din (Trabzon İl Merkezi Örneği)*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2004.
- Arendt, Hannah. *Geçmişle Gelecek Arasında*, trans. Bahadır Sina Şener. İstanbul: İletişim Yayınları, 1996.
- Arslan, Salih. "Yönetim Sürecinde Otorite Kullanımı ve Ortaya Çıkan Sorunların Değerlendirilmesi: Eleştirel Bir Yaklaşım". *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi* 5/1(2018), 1-18.
- Arslantürk, Zeki. *21.Yüzyılda Din Olgusu ve Türk Gençlerinin Dine Karşı Eğilimleri*. Bolu: 1994.
- Artan, İnci Erdem. *Üniversite Gençliği Değerleri: Korkular Umutlar*. İstanbul: Tesev Yayınları, 2005.
- Aydın, Ahmet. "Dört Mezhep İmamının Otoritesini Tesis Eden Temel Unsurlar -Güven-Otorite İlişisine Dair Analiz-", *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 4 (2017), 77-88.
- Bal, Hüseyin. "Siyaset Teorisinde Otorite Kavramı". *Turkish Studies International Periodical Forthe Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 9/2 (2014), 247-255.
- Bayyığıt, Mehmet. *Gençlik ve Din*. Konya: Yediveren Kitap, 2011.
- Bocheński, J.M. *Otorite Nedir? Otorite Mantığına Giriş*. trans. Hilal Görgün. İstanbul: Küre Yayınları, 2015.
- Çam, Esat. *Siyaset Bilimine Giriş*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1984.
- Çapcıoğlu, İhsan et al., "Max Weber Sosyolojisinde Karizmatik Otorite Ve Dini Liderlik", *TSA* 14/2 (2010), 50-76.
- Çelik, Celalettin. *Şehirleşme ve Din*. İstanbul: Çizgi Kitabevi, 2002.
- Çetin, Halis. "Siyasetin Evrensel Sorunu İktidarın Meşruiyeti-Meşruiyetin İktidarı". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 58/3, 61-88.
- Dabaşı, Hamid. *İslam'da Otorite*. İstanbul: İnsan Yayınları, 1995.
- Egin, Ali. "Otoritenin Sosyolojisi: Otoriteye İtaatin Ya da Otorite Bağımlılığının Sosyolojik Anlamları". *Sosyolojca* 5 (2013), 91-112.
- Günay, Ünver. *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dinî Hayat*. İstanbul: Erzurum Kitaplığı, 1999.
- Gündüz, Şinasi. "Otoritenin Teolojik Meşruiyeti: Kutsal Bir Fenomen Olarak Otorite", *Milel ve Nihal* 14/1 (2017), 8-23.

Güngör, Erol. *Değerler Psikolojisi*. İstanbul: Ötüken Neşriyatı, 1998.

Türcan, Galip. "İslam'da Dinî Otorite". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/14 (2005), 95-123.

Heywood, A. *Siyaset Teorisine Giriş*. trans. Hızır Murat Köse. İstanbul: Küre Yayınları, 2014.

Heywood, Andrew. *Key Concepts on Politics*. Newyork: Palgrave Mcmillian, 2000.

Hökelekli, Hayati. "Gençlik ve Din", *Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi*, ed. H. Hökelekli. İstanbul: Dem Yayınları, 2006.

Kara, İsmail. "İslâm'da Ruhbanlık Yoktur" Söylemi Etrafında Dinî Otorite ve Ulemâ Üzerine Birkaç Not". *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21(2001/2), 1.

Kirman, M.Ali. *Din ve Sekülerleşme Üniversite Gençliği Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*. Ankara: Karahan Kitabevi, 2005.

Kojève, Alexandre. *Otorite Kavramı*. trans. Murat Erşen. İstanbul: Bağlam Yayınları, 2007.

Koştaş, Münir. *Üniversite Öğrencilerinde Dine Bakış*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995.

Lipson, Leslie. *Siyasetin Temel Sorunları*. trans. Fügen Yavuz. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2005.

Mendel, Gérard. *Bir Otorite Tarihi Süreklilikler ve Değişiklikler*. trans. Işık Ergüden. İstanbul: İletişim Yayınları, 2005.

Milel ve Nihal. "Din ve Otorite", 14/1 (2017).

Odabaşı, Fatma. *Gençlerde Din ve Sivil İtaatsizlik- Üniversite Öğrencileri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2016.

Özkan, Recep - Polat, Bayram. "İtaat Kültürü ve Din". *ZfWT* 8/3 (2016), 139-149.

Sennett, Richard. *Otorite*. trans. Kamil Durand. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1992.

Taplamacıoğlu, M. "Yaşlara Göre Dinî Hayatın Şiddet ve Kesafeti Üzerine Bir Anket Denemesi". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 10(1963), 141-151.

Türk gençliği 98: Suskun Kitle Büyüteç Altında. Ankara: Konrad Adenauer Vakfı, 1999.

Türkiye Gençlik Raporu Gençliğin Özellikleri, Sorunları, Kimlikleri ve Beklentileri, İstanbul: SEKAM, 2013.

Türkiye'de Dini Hayat Araştırması. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014.

Weber, Max. *Bürokrasi ve Otorite*. Ankara: Adres Yayınları, 2008.

Weber, Max. *Sosyoloji Yazıları*. trans. Taha Parla. İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları, 1986.

Yapıcı, Asım. "Modernleşme-Sekülerleşme Sürecinde Türk Gençliğinin Anlam Dünyasında Dinin Yeri, (Çukurova Üniversitesi Örneği)". Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 9/2 (2009), 1-38.

Yar, Erkan. "Dinsel Otoritenin Yapısı". *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8 (2003), 1-16.

Yayla, Atilla. *Siyasi Düşünce Sözlüğü*. Ankara: Adres Yayınları, 2004.

Yıldırım, Ali – Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2000.

Yükselbaba, Ülker. "Milgram Deneyi: Otorite Ve İtaate Dair". *İÜHMC* 75/1(2017), 227-270.

Annex: 1 Interview Form

Your thoughts were consulted for an academic study entitled “Authority Perception of Young University Students and Religion”. They will not be used for any other purposes. Your identity details are not necessary. I request you to answer the items as honestly and instructively as possible to make broad explanations without the concerns of truth or false. Your additional thoughts and contributions will please me.

Thank you for your understanding and help.

Gender:

Date of Birth:

University–Department-Grade (Undergraduate/Postgraduate):

1. Are you a believer? Do you have any doubts or questions regarding this topic?

a) How do you assess yourselves in terms of religiousness? (Very religious/slightly religious/not religious/uninterested toward the religion/anti-religious/atheist/deist).

b) Do you perform religious activities? For instance, how often do you perform prayers? Do you fast on Ramadan? Do you pray?

c) Do you consider religion as a reference in your daily life? Do you follow the religious rules in your behaviors? Please assess in terms of dressing, relationships between men and women, shopping, human rights and responsibilities, relationships with the environment (nature and animals).

2. What do you understand from the concept of authority?

a) Do you think authority is present in where oppression and power is used?

b) What do you accept as the authority? (Parental authority, instructor’s authority, authority of the social environment, employer’s authority, governmental authority in the field of politics).

3. After Quran and sunnah, what or who do you accept as the authority to direct your religious beliefs, prayers, thoughts and attitudes? (Sheikh, saint, sayyid, ulama, father, leader of religious groups/congregation, religious classics, presidency of religious affairs, or faculties of theology).

Please add your further thoughts here.

Annex: 2 Socio-Demographic Characteristics of Participants

No	Gender	Date of Birth	University	Department	Grade
1	Male	1999	Medeniyet University	Economics	2
2	Male	1999	Istanbul Technical University.	Control and Automation Engineering	1
3	Male	2001	Marmara University	Psychological Counseling and Guidance	1
4	Female	1999	Istanbul Technical University.	Metallurgical and Materials Engineering	1
5	Female	2000	Kültür University	Law	1
6	Female	1998	Işık University	Architecture	4
7	Female	1993	İstanbul University	Medicine	5
8	Male	1999	Boğaziçi University	Electrical-Electronic Engineering	2
9	Female	1998	Medipol University	Psychology	4
10	Male	1994	Marmara University	Theology	4
11	Female	1998	Turkish-German University	Political Science and International Relations	2
12	Male	1998	Marmara University	Business Management	4
13	Male	2000	İstanbul University	Law	2
14	Male	1992	Marmara	Metallurgical and	Thesis

Authority Perception of Young University Students and Religion

			University, Institute of Science, Post-Graduate Program	Materials Engineering	Period
15	Male	2000	İstanbul University	Translation and Interpreting (English)	3
16	Male	2000	Medeniyet University	Medicine	2
17	Female	1991	Marmara U. Institute of Social Sci. –Doctoral program	<i>Religious Sociology</i> , editor:	Course Period
18	Female	1996	Marmara University	Theology	3
19	Female	1996	Beykent University	Cinema and Television	2
20	Female	2000	İstanbul University	Audiology	1

تصور شباب الجامعة للسلطة والدين*

فاطمة أوضاباشي**

نبذة:

إن فترة الشباب تعبر عن مستقبل الفرد والمجتمع، فبينما يحدد الفرد أهدافه وخططه لمستقبله، يرى المجتمع أيضًا أن الشباب هم الضامن لاستمراريته، يشكل الشباب الجامعي نسبة كبيرة من إجمالي عدد السكان في البلاد، ولذلك فهي فئة تحتاج إلى البحث والدراسة من زوايا عدة، لقد كتبت هذا المقال للعثور على إجابة عن السؤال الآتي: هل توجد علاقة بين تصور السلطة عند الشباب الجامعي الذين هم في المرحلة النهائية من تعليمهم النظامي، وسلوكياتهم وتصرفاتهم الدينية؟ يتم تقديم المعيارين الرئيسيين للبحث، أي السلطة والدين، من خلال نهجين، نظري وتطبيقي، وتم استخدام تقنية التوثيق في الجزء النظري، واستخدمت في الجزء التطبيقي تقنية المقابلة، وهي إحدى تقنيات البحث النوعي، ويتضمن الإطار النظري معلومات مفاهيمية وتاريخية ونظرية حول مفهوم السلطة، لم يتم تناول الدين من هذه النواحي منذ تأسيسه كمتغير مستقل، أما في الجزء التطبيقي، تمت محاولة الكشف عن مواقف وسلوكيات الشباب الذين يدرسون في مختلف الأقسام في الجامعات الحكومية والوقفية في إسطنبول، بأبعاد مختلفة، وتم دراسة تصوراتهم عن السلطة.

الكلمات المفتاحية: علم الاجتماع الديني، الدين، السلطة، الشباب، الشباب الجامعي.

ملخص:

إن فترة الشباب تعبر عن مستقبل الفرد والمجتمع، فبينما يحدد الفرد أهدافه وخططه لمستقبله، يرى المجتمع أيضًا أن الشباب هم الضامن لاستمراريته، نحن بحاجة إلى المزيد من الدراسة المتعلقة بالشباب، نظرًا لكوننا مجتمعًا شابًا من حيث هيكله الديموغرافي، فالشباب مفهوم واسع للغاية ويشمل العديد من المجموعات الفرعية، ومن بين هذه المجموعات شباب الجامعة، يشكل الشباب الجامعي نسبة كبيرة من إجمالي عدد السكان في البلاد، ولذلك فهي فئة تحتاج إلى البحث والدراسة من زوايا عديدة. يشكل الشباب الجامعي الفئة التي تتراوح أعمارها بين ثمانية عشر وأربعة وعشرين عامًا (حتى الثلاثين

*تاريخ إرسال المقال: ٢٠٢٠/٨/٧ - تاريخ قبول المقال: ٢٠٢٠/١٠/٢٦.

هذه هي الترجمة العربية للدراسة بعنوان "Üniversite Gençliğinin Otorite Algısı ve Din"، التي نشرت في العدد الثاني عشر من مجلة الإلهيات الأكاديمية. تاريخ إرسال المقال: ٢٠٢٠/٨/٧ - تاريخ قبول المقال: ٢٠٢٠/١٠/٢٦. (فاطمة أوضاباشي، تصور شباب الجامعة للسلطة والدين، الإلهيات الأكاديمية، ديسمبر ٢٠٢٠، العدد: ١٢، ص ١٨٣-٢١٦).

** أستاذ دكتور، جامعة مرمرة، كلية الإلهيات، قسم علم الاجتماع الديني

مع الدراسات العليا والدكتوراه)، والذين يتابعون تعليمهم في المرحلة الأخيرة من التعليم الرسمي، وهي فئة باحثة ومتسائلة، وبالتالي لديها عقلية علمية، ويخلقون ثقافة شبابية فريدة من نوعها سيخرج منها قادة المجتمع، ويعتبر التعليم الجامعي والوقت الذي يقضيه الشباب في هذه التوتيرة، مهمين للغاية بالنسبة لهم، حيث يمر الشباب في هذه الفترة بوتيرة اكتساب الهوية والتشكيل الدائم للشخصية، وبالمثل، فإن هذه الفترة تمثل وتيرة فعالة في إدراك الشباب للبيئة الطبيعية والاقتصادية والاجتماعية والثقافية، وتشكل قيمهم وتغيرها.

بُنيت هذه الدراسة على تصورات السلطة وعلاقة ذلك بالدين عند طلاب الجامعات في قطاع الشباب والذين هم في المرحلة الأخيرة من تعليمهم الرسمي، وبمثل السؤال الآتي: هل توجد علاقة بين تصور السلطة عند الشباب الجامعي وسلوكياتهم وتصرفاتهم الدينية؟ نقطة انطلاق الدراسة، وبناءً على هذا السؤال الأساسي؛ تمت محاولة إيجاد أجوبة عن أسئلة مثل؛ ما هي تصورات الدين في سياق العقيدة والعبادة والحياة الاجتماعية للشباب؟ ماذا يفهمون من مفهوم السلطة؟ ما الذي يعتبرونه سلطة في حياتهم الاجتماعية؟ من/ ما الذي يرونه سلطة في حياتهم الدينية؟. تهدف الدراسة إلى المساهمة في كل من دراسات الشباب ودراسات الحياة الدينية.

تنتمي هذه الدراسة إلى البحث النوعي وتتكون من جزأين؛ الأول، يتناول مفهوم السلطة في المصطلحات المفاهيمية والتاريخية والنظرية، واستخدمت تقنية التوثيق، وهي تقنية طريقة الملاحظة غير المباشرة، أما الجزء الثاني، فهو عبارة عن دراسة تطبيقية، استخدم فيها أسلوب المقابلة وهو من تقنيات البحث النوعي، أجريت المقابلات مع عينة مؤلفة من عشرة فتيان وعشر فتيات يدرسون في أقسام مختلفة من الجامعات الحكومية والجامعات الوقفية في إسطنبول، وفي البحث التطبيقي، طرحت أسئلة حول الحياة الدينية للشباب ومعتقداتهم وعباداتهم وحياتهم الاجتماعية ومفهومهم للسلطة، بعنوان ماذا يفهمون من المصطلح، ومن/ ماذا يقبلون به كسلطة، وما هي العلاقة التي يربطون بها بين السلطة والقوة ومن/ ماذا يرونه كسلطة في المجال الديني، لم تتم مناقشة الدين في المستوى المفاهيمي والنظري، نظرًا لأن الدين يعتبر متغيرًا مستقلًا في سياق تأثيره على تصور السلطة.

لقد لوحظ أن طلاب الجامعات المشاركين في دراستنا ليس لديهم أي مشاكل مع المعتقد الديني، ولكنهم لا يؤدون صلاتهم بانتظام، والدين ليس مؤثرًا بنسبة كبيرة في حياتهم اليومية، ويعتبر الشباب الصدق والشرف وحب الخير أكثر أهمية من التدين، وينظرون أحيانًا إلى الأخلاق على أنها مجال منفصل ومستقل عن الدين، ويولون أهمية كبيرة للقيم المعنوية والأخلاقية مثل الصدق والنزاهة والموثوقية وحب الخير، حتى أن الأخلاق بدت في نظرهم - كما لوحظ في الدراسة - أكثر أهمية من التمسك بالدين، كما لوحظ أن الشباب - بما في ذلك من أعطوا الأولوية في حياتهم للدين - كانت لهم ردود أفعال قوية تجاه الانحرافات الأخلاقية، وبالتالي، فإن بعض القيم الأخلاقية تتجاوز الحدود الفردية لأنها تتعلق بعامية المجتمع، كما يتم قبول بعض القيم الدينية على مستوى أكثر فردية وذاتية.

تمثل السلطة ظاهرة فعالة في جميع مجالات حياة الإنسان منذ الولادة حتى الموت، وذلك بأشكال مختلفة ذات وظائف متشابهة، تبدأ هذه الوتيرة بسلطة الوالدين في الأسرة، وتستمر مع المعلم في المدرسة، والمسؤول في الحياة العملية، وسلطة الدولة في المجال السياسي، فوق كل ذلك، هناك سلطة الله المطلقة التي تشمل الحياة وما بعدها، ويرتبط المفهوم بالعديد من المجالات مثل علم النفس وعلم الاجتماع والفلسفة والسياسة والقانون والتعليم والدين، مما يجعل من الصعب وضع تعريف واضح له، ولكن يُعرّف عموماً وفقاً للنظرية السياسية بأنه "الحق والقدرة على إصدار الأوامر التي يجب طاعتها والخضوع لها"، وعلى الرغم من أنه مفهوم وثيق الصلة بالقوة، إلا أنه يمثل قوة الشرعية وليست القوة بمعنى الإكراه. وتعتبر السلطة ظاهرة معقدة ومثيرة للجدل في نفس الوقت، حتى بدأ البعض ينظر إلى السلطة على أنها قديمة وغير ضرورية وقمعية في المجتمعات الحديثة حيث توسعت الحقوق والحريات الفردية وتطورت الأخلاق الاجتماعية المتسامحة والمتحابة، ومن ناحية أخرى، دفعت هذه المواقف السلبية مؤيدي السلطة إلى التحرك المضاد لإعادتها إلى سياقها، ووفقاً لهم، فإن تآكل السلطة في المنزل والمدرسة والعمل والإدارة، يمكن أن يؤدي إلى خطر الفوضى وعدم الاستقرار والتفكك الاجتماعي. في هذه الدراسة التي تم تحليل السلطة من خلال طلاب الجامعات، ولوحظ أن الشباب في الغالب يعرفون هذه الظاهرة من منظور النظرية السياسية ويتناولونها بمفاهيم مثل السلطة والقوة والتسلسل الهرمي والشرعية في الأدب.

قبل الشباب فكرة أن السلطة ظاهرة متعددة الطبقات، واعتبروا أن الوالدين، والمعلمين، ورؤساء العمل، والمسؤولين الحكوميين، هم الشخصيات المهمة التي تمثل السلطة، وأعطى الشباب القرآن والسنة الأولوية في توجيه معتقداتهم الدينية وأفكارهم وسلوكياتهم، وقاموا بتقييم سلطة الأفراد والمؤسسات الأخرى في سياق مدى ملاءمتها لهذين المصدرين، فيما يتعلق بالعلاقة بين تصور الدين والسلطة، لم تتمكن من الوصول إلى نتيجة حول مدى تأثير الحياة الدينية أو مستوى الدين على تصور السلطة، ومدى سهولة قبول الأشخاص الذين يتبنون السلطة المطلقة وينظمون حياتهم وفقاً لأوامر ومحظورات الدين، مجالات السلطة الأخرى، حتى أولئك الذين يقولون إنهم متدينون للغاية ويتبعون المراجع الدينية في جميع مجالات حياتهم، قد يتعاملون مع السلطة في الأسرة والمدرسة والعمل بحذر، وتوصلت الدراسة إلى أن التصورات الدينية للشباب لا تؤثر بشكل مباشر على تصوراتهم للسلطة.

Üniversite Gençliğinin Otorite Algısı ve Din

Fatma ODABAŞI

Öz

Gençlik, hem birey hem de toplum için gelecek ifade eden bir dönemdir. Fert, kendi geleceği ile ilgili hedef ve planlarını belirlerken toplum da gençliği devamlılığının garantörü olarak görür. Toplam nüfusumuz içinde önemli bir orana

sahip olan gençlik kesiminde yer alan üniversite gençliği, birçok açıdan araştırılması gereken bir alandır. Bu makale, “örgün eğitimlerinin son aşamasında olan üniversite gençliğinin otorite algıları ile dini tutum ve davranışları arasında bir ilişki var mıdır?” sorusuna cevap bulmak amacıyla yazılmıştır. Araştırmanın iki ana parametresi olan otorite ve din, teorik ve uygulamalı olmak üzere iki yaklaşımla sunulmuştur. Teorik kısımda dokümantasyon tekniği, uygulamalı kısımda ise nitel araştırma tekniklerinden mülakat tekniği kullanılmıştır. Teorik çerçeve, otorite olgusuyla ilgili kavramsal, tarihsel ve kuramsal bilgileri içermektedir. Din bağımsız değişken olarak kurgulandığından, bu açılardan ele alınmamıştır. Uygulamalı kısımda ise, İstanbul’daki devlet ve vakıf üniversitelerinin farklı bölümlerinde okuyan gençlerin, hem dinle ilgili tutum ve davranışları çeşitli boyutları içinde ortaya konmaya çalışılmış, hem de otorite algıları araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Sosyolojisi, Din, Otorite, Gençlik, Üniversite Gençliği.

Özet

Gençlik dönemi, hem genç hem de toplum için “gelecek” ifade eden bir dönemdir. Fert, kendi geleceği ile ilgili hedef ve planlarını belirlerken toplum da gençliği devamlılığının garantörü olarak görür. Demografik yapısı itibariyle genç bir toplum olmamız bu kesimle ilgili araştırmalara daha çok ihtiyaç duyduğumuz anlamına gelir. Gençlik çok geniş bir kavramdır ve pek çok alt grubu barındırır. Bu gruplardan biri de üniversite gençliğidir. Toplam nüfusumuz içinde önemli bir orana sahip olan gençlik kesiminde yer alan üniversite gençliği birçok açıdan araştırılması gereken bir alandır.

Üniversite gençliği, on sekiz-yirmi dört arası (yüksek lisans ve doktora eğitimiyle beraber otuza kadar çıkabilir) yaş grubunu oluşturan, resmi eğitim-öğretimin son evresinde öğrenim gören, araştırmacı ve sorgulayıcı, dolayısıyla bilimsel zihniyet kazanmış, kendilerine has bir gençlik kültürü oluşturan ve toplumun önderleri olacak bir kesimdir. Üniversite eğitimi ve bu süreç içinde geçen zaman gençler için çok önemlidir. Genç bu dönemde kimliğini kazanma ve kişiliğine kalıcı biçim verme süreci yaşar. Aynı şekilde bu dönem gencin doğal, ekonomik, sosyal ve kültürel çevreyi algılamasında, değerlerinin oluşmasında ve değişmesinde de etkili olan bir süreçtir.

Bu araştırma gençlik kesimi içinde yer alan ve örgün eğitimlerinin son aşamasında bulunan üniversite öğrencilerinin otorite algıları ve bunun dinle olan ilişkisi üzerine kurulmuştur. Araştırmanın çıkış noktasını, “üniversite gençliğinin dinî tutum ve davranışları ile otorite algıları arasında bir ilişki var mıdır?” sorusu oluşturmaktadır. Bu temel sorudan hareketle; gençlerin inanç, ibadet ve sosyal hayat bağlamında din algıları nasıldır? Otorite kavramından ne anlıyorlar? Sosyal hayatlarında neleri otorite kabul ediyorlar? Dinî hayatlarında kimi/neyi otorite olarak görüyorlar gibi sorulara da cevap verilmeye çalışılmıştır. Araştırma hem

gençlik araştırmalarına hem de dini hayat araştırmalarına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Çalışma nitel bir araştırma olup iki bölümünden oluşmaktadır. Birinci bölümde kavramsal, tarihi ve kuramsal aırlardan otorite kavramı üzerinde durulmuştur ve dolaylı gözlem metodu tekniği olan belge tarama kullanılmıştır. İkinci bölüm ise uygulamalı araştırmadır ve nitel araştırma tekniklerinden mülakat tekniği kullanılmıştır. İstanbul'daki devlet ve vakıf üniversitelerinin değişik bölümlerinde okuyan, on erkek-on kızdaki oluşan örneklem grubuyla görüşmeler yapılmıştır. Uygulamalı araştırmada, gençlerin dini hayatları, inanç, ibadet ve sosyal hayat; otorite algıları ise, kavramdan ne anladıkları, kimleri/neleri otorite kabul ettikleri, otorite ile güç arasında nasıl bir ilişki kurdukları ve dini alanda kimi/neyi otorite gördükleri başlıklarıyla sunulmuştur. Araştırmada din, otorite algısına etkisi bağlamında bağımsız değişken olarak ele alındığından kavramsal ve teorik düzlemde tartişılmamıştır.

Araştırmamıza katılan üniversiteli öğrencilerin inançla ilgili bir problemlerinin olmadığı ancak ibadetlerini düzenli bir şekilde yerine getirmedikleri ve gündelik hayatlarında dinin çok etkili olmadığı görülmüştür. Gençler arasında dürüst, namuslu ve iyi insan olmak dindar olmaktan daha önemli görülmekte ve ahlâk, zaman zaman dinden bağımsız ayrı bir alan gibi algılanmaktadır. Gençler, dürüstlük, namusluluk, güvenilirlik, iyi insan olmak gibi manevi ve ahlaki değerlere büyük önem vermektedirler. Öyle ki, bizim çalışmamızda da gözlemlendiği üzere, gençlerin nazarında ahlâklılık dine bağlı olmaktan daha öncelikli hale gelebilmektedir. Hayatında dini önceleyenlerin dahi, ahlâki sapmalar karşısında sert tepkiler gösterdikleri tespit edilmiştir. Böylece bir kısım ahlâki değerler, toplum genelini ilgilendirdiği için bireysel sınırların ötesine geçerken, bazı dini değerlerin daha bireysel ve öznel düzeyde kabul gördüğü dikkati çekmektedir.

Otorite, benzeri işlevlere sahip değişik figürlerle, insan hayatının doğumdan-ölüme bütün alanlarında etkili olan bir olgudur. Ailede anne baba otoritesiyle başlayan süreç, okulda öğretmen, iş hayatında yönetici ve siyasi alanda devlet otoritesiyle devam eder. Tüm bunların üstünde de mutlak otorite olarak adlandırdığımız Tanrı otoritesiyle hayatı ve ötesini kuşatacak bir nitelik arz eder. Kavramın psikoloji, sosyoloji, felsefe, siyaset, hukuk, eğitim ve din gibi birçok alanla irtibatlı olması net bir tanım yapmayı zorlaştırmakla birlikte, genel olarak siyasi teoride yer alan "tâbi olunması ve boyun eğilmesi gereken emirler düzenleme ve ilan etme hak ve yetkisi" olarak tanımlanır. Güçle yakından ilişkili bir kavram olmakla beraber, bahsi geçen cebir /icbar anlamındaki güç değil meşruiyetle donatılmış bir güçtür.

Otorite, hem karmaşık hem de tartişmalı bir olgudur. Bireysel hak ve özgürlüklerin genişlediği, müsamahakâr ve hoşgörölü sosyal ahlâkın geliştiği modern toplumlarda, otorite kimilerince modası geçmiş, gereksiz ve baskıcı olarak

görölmeye başlanmıştır. Buna mukabil bu olumsuz yaklaşımlar, otorite savunucularını onu yeniden gündeme getirme noktasında karşı bir harekete sevk etmiştir. Onlara göre, evde, okulda, iş yerinde ve yönetimde otoritenin erozyona uğraması, düzensizlik, istikrarsızlık ve sosyal çözölme tehlikesini de beraberinde getirebilir.

Otoritenin üniversite öğrencileri üzerinden analiz edilmeye çalışıldığı bu araştırmada, gençlerin bu olguyu daha çok siyaset teorisindeki şekliyle tanımladıkları ve literatürde yer alan güç, iktidar, hiyerarşi ve meşruiyet gibi kavramlarla birlikte ele aldıkları görölmüştür.

Otoritenin çok katmanlı bir olgu olduğu, gençler tarafından da kabul edilmiş ve anne -baba, öğretmen/hoca, patron/yönetici ve devlet önemli otorite figürleri olarak kabul görmüştür. Gençler, dini inanç, düşünce ve davranışlarını yönlendirmesi bağlamında önceliği Kur'an ve sünnete vermişlerdir. Diğer birey ve kurumların otoritesini ise bu iki kaynağa uygunlukları bağlamında değerlendirmişlerdir. Din algısıyla otorite algısı arasındaki ilişkiye gelince, dini yaşantının ya da dindarlık düzeyinin otorite algısını etkilediği ve mutlak otoriteye itaati benimseyen ve hayatını dinin emir ve yasaklarına göre düzenleyen bireylerin, diğer otorite alanlarını daha kolay kabul edebildiğine yönelik bir tespite varamadık. Çok dindar olduğunu, hayatının tüm alanlarında dini referans aldığını söyleyenler bile, ailede, okulda ve iş yerindeki otoriteye temkinli/tepkili yaklaşabilmektedir. Araştırma esnasında gençlerin din algılarının doğrudan otorite algılarını etkilemediği tespit edilmiştir.

The Perception of Authority Among University Youth and Religion

Abstract

Youth, as a period, expresses a future both for the individual and society. While the individual determines his own goals and plans for his future, the society regards youth as the guarantor of his continuity. University youth, which is situated under youth categories and holds a highly significant percentage in overall population, requires to be researched from multiple angles. This article is written with an aim to provide an answer to the question "Is there a relationship between the religious attitudes and behaviors of the university youth, being in the last stage of their formal education, and their perception of authority?" Authority and religion, as the two main parameters of this study, are presented in two approaches: the theoretical and applied methods. Documentation technique was used in the theoretical part, and the interview technique, as one of the qualitative research methods, was used in the applied part. The theoretical framework includes conceptual, historical and

theoretical information on the phenomenon of authority. Not only the religious attitudes and behaviors of the youth studying in different departments of state and foundation universities in Istanbul were tried to be revealed in various dimensions, but also their perceptions of authority were researched in the applied part of this study.

Keywords: Sociology of Religion, Religion, Authority, Youth, University Youth.

Summary

The youth period is a period which expresses a "future" for both the youth and the society. While the individual determines his goals and plans for his future; the society, at the same time, regards the youth as the guarantor of its continuity. Our being a young society in terms of its demographic structure means that we require more research on this issue. Youth is a broad concept, including many subgroups. One of these subgroups is the university youth. Being located within the youth segment and having a significant share in our total population, university youth needs to be researched with regards to many aspects as an area.

University youth, constituting the age group between eighteen and twenty-four (could be up to thirty with master's and doctoral education), receiving education in the last stage of formal education, and gaining a scientific mindset through researching and questioning, is a group that creates a youth culture of their own and eventually will be the leaders of the society. University education and the time spent in this process are highly important for the young people. In this period, the youth goes through the process of gaining identity and giving permanent shape to their personality. Likewise, this period is a process that is effective in the youth's perception of the natural, economic, social and cultural environment, and the formation and change of their values.

This research is based on the authority perceptions of university students, who are in the youth segment and at the last stage of their formal education, and its relation to religion. The question of "whether there is a relationship between the perception of authority and religious attitudes and behaviors of university youth" constitutes the starting point of this study. Based on this fundamental question, questions such as: What are the perceptions of religion in the context of faith, worship and social life of young people? What do they understand from the concept of authority? What do they accept as an authority in their social lives? Who / what do they regard as an authority in their religious lives? have also been tried to answered. The research aims to contribute to both youth research and religious life studies.

The study is a qualitative research, consisting of two parts. In the first chapter, the concept of authority is emphasized in conceptual, historical and theoretical terms

and the documentation technique is used. The second part is applied research and one of the qualitative research techniques, the interview technique was used. Interviews were conducted with a sample group of ten boys and ten girls studying in different departments of state and foundation universities in Istanbul. In the applied research, religious life, faith, worship and social life of the youth; with regards to their perceptions of authority presented under the titles of what do they understand from the concept, who/what do they accept as authority, what kind of relationship they establish between authority and power, and who/what do they regard as authority in the religious field. Since religion is considered as an independent variable in the context of its effect on the perception of authority, it has not been discussed in the conceptual and theoretical frameworks.

It has been observed that the university students participating in our study do not have any problems with belief, but they do not perform their religious practices regularly and religion is not very effective in their daily lives. Among young people, being honest, virtuous, and good is regarded as more important than being religious, and morality is sometimes perceived as a separate field independent of religion. Young people attach great importance to spiritual and moral values such as honesty, integrity, reliability and being a good person. This has been observed in our study to such an extent that, morality may become even more important than devotion to religion in the eyes of young people. It has been found that even those who prioritized religion in their lives reacted harshly against moral deviations. Thus, what draws attention is that while some moral values go beyond individual boundaries as they concern the general public, some religious values are accepted at a more individual and subjective level.

Authority is a phenomenon which is effective in all areas of human life from birth to death-with different figures having similar functions. The process that starts with the authority of the parents in the family continues with the teacher in the school, the administrator in the business life and the state authority in the political field. Above all of this, authority has a quality surrounding life and beyond with the authority of God, which we call the absolute authority. Even though, the fact that the concept is related to many fields such as psychology, sociology, philosophy, politics, law, education, and religion makes it difficult to make a clear definition; it is generally defined as the "right and power to issue and declare orders to be obeyed and obeyed" in political theory. Besides being a concept closely related to power, it is a power endowed with legitimacy, not the power in the sense of force.

Authority is both a complex and controversial phenomenon. On the one hand, in modern societies where individual rights and freedoms are expanded and indulgent and tolerant social morality has developed, authority has begun to be regarded by some as outdated, unnecessary and oppressive. On the other hand, these negative attitudes prompted the advocates of authority to a counter-action aiming to bring it back to the agenda. According to them, the erosion of authority at home,

school, workplace and administration can bring along the danger of disorder, instability and social disintegration.

In this study, in which the authority was analyzed through university students, it has been observed that young people mostly define this phenomenon in terms of political theory and dealt with concepts such as power, potency, hierarchy, and legitimacy taking place in the literature.

It has been accepted by the young people that authority is a multi-layered phenomenon, and parents, teachers, bosses/administrators, and the state are recognized as important authority figures.

Young people gave priority to the Quran and Sunnah in the framework of directing their religious beliefs, thoughts and behaviors. They evaluated the authority of other individuals and institutions in the context of their suitability to these two sources. Regarding the relationship between the perception of religion and the perception of authority, we could not come to a definite observation that religious life or the level of religiosity affect the perception of authority and that individuals who adopted absolute authority and organized their lives according to the orders and prohibitions of religion could more easily accept other areas of authority. Even those who claim that they are very religious and take religion as reference point in all areas of their lives may approach the authority in the family, school and workplace with caution. During this research, it has been determined that the religious perceptions of the youth do not directly affect their perceptions of the authority.

مدخل:

الموضوع، والغرض، والطريقة

إن موضوع هذه الدراسة هو توضيح سلوكيات وتصرفات الشباب الجامعي الذي يشكل نسبة كبيرة من إجمالي عدد السكان في البلاد، فيما يتعلق بالدين والسلطة، تمت محاولة تحليل الموضوع من خلال عينة من الشباب الذين يدرسون في أقسام مختلفة من التعليم العالي.

يشكل الشباب الجامعي الفئة التي تتراوح أعمارها بين ثمانية عشر وأربعة وعشرين عامًا (حتى الثلاثين مع الدراسات العليا والدكتوراه)، والذين يتابعون تعليمهم في المرحلة الأخيرة من التعليم الرسمي، وهي فئة باحثة ومتسائلة، وبالتالي لديها عقلية علمية، ويخلقون ثقافة شبابية فريدة من نوعها سيخرج منها قادة المجتمع. ويعتبر التعليم الجامعي والوقت الذي يقضيه الشباب في هذه الوتيرة، مهمين للغاية بالنسبة لهم، حيث يمر الشباب في هذه الفترة بوتيرة اكتساب الهوية والتشكيل الدائم للشخصية، وبالمثل، فإن هذه الفترة تمثل وتيرة فعالة في إدراك الشباب للبيئة الطبيعية والاقتصادية والاجتماعية والثقافية، وتشكل قيمهم وتغيرها.

تكشف الأبحاث التي أجريت أن الشباب الذين يتم اعتبارهم قيمة لجميع المجتمعات، هم العنصر الأهم

تنمية المجتمعات وتطورها، فالشباب فترة تعبر عن مستقبل الفرد والمجتمع، إذ بيننا يحدد الشباب أحلامهم وأهدافهم حول مستقبلهم، يرى المجتمع أن الشباب هم الضامن لاستمراريته، لهذا السبب فإن الدراسات المتعلقة بالشباب لها أهمية خاصة على الصعيدين الفردي والاجتماعي.

إن الغرض العام من هذه الدراسة، هو المساهمة في مجال أبحاث الشباب من خلال دراسة آراء وسلوكيات طلاب الجامعات فيما يتعلق بالسلطة والدين، ويمثل سؤال الآتي: هل هناك علاقة بين تصور السلطة عند الشباب الجامعي وسلوكياتهم وتصرفاتهم الدينية؟ نقطة انطلاق الدراسة، وبناءً على هذا السؤال الأساسي؛ تمت محاولة إيجاد أجوبة عن أسئلة مثل؛ ما هي تصورات الدين في سياق العقيدة والعبادة والحياة الاجتماعية للشباب؟ ماذا يفهمون من مفهوم السلطة؟ ما الذي يعتبرونه سلطة في حياتهم الاجتماعية؟ من/ ما الذي يرونه سلطة في حياتهم الدينية؟

تم استخدام تقنية التوثيق في الجزء النظري، واستخدمت في الجزء التطبيقي تقنية المقابلة، وهي إحدى تقنيات البحث النوعي، وتقتصر الدراسة على العينة المشاركة في المقابلات في ضوء التعريفات النظرية والمقاربات المعتمدة في الدراسة، وتسببت فترة الوباء التي كُتبت فيها الدراسة في تقييد الوصول إلى بعض المصادر.

١. السلطة من النواحي المفاهيمية والتاريخية والنظرية

تشتمل الدراسة على معيارين رئيسيين، هما السلطة والدين؛ ونظراً لأن الدين يعتبر متغيراً مستقلاً من حيث تأثيره على السلطة، فلم يكن من الضروري مناقشته على المستوى المفاهيمي والنظري، وتم تقديم الإطار النظري من خلال مفهوم السلطة، وفي هذا السياق، بعد وضع التعريف العام للسلطة، تم تضمين مظاهرها في أنواع مختلفة من المجتمع باعتبارها ظاهرة اجتماعية، ثم انتقلت الدراسة إلى المناهج النظرية ذات الصلة بالموضوع، وتم تفصيل الإطار النظري في الجزء التطبيقي ببيانات من الميدان.

ترتبط السلطة بالقوة والأمر والمسؤولية في القواميس، وتعرف على أنها "الشخص الناجح الذي فرض نفسه بأعماله وبالقوة السياسية والإدارة والولاية، ولديه الحق في الأمر والنهي والطاعة"^(١)، أما في النظرية السياسية، وهي إحدى أكثر المجالات التي يستخدم فيها مفهوم السلطة، يتم استخدامه بمعنى "القدرة على اتخاذ قرارات ملزمة لشخص ما، وإقناع الناس أو إجبارهم على الامتثال لهذه القرارات"^(٢).

إن السلطة مفهوم اجتماعي واسع النطاق يحدث في العديد من المجالات مثل الأسرة والتعليم والاقتصاد

(١) راجع، مؤسسة اللغة التركية، «السلطة» (تاريخ الوصول ٢١/٠٦/٢٠٢٠)؛ Websters, "Authority" (تاريخ الوصول ٢١، ٠٦، ٢٠١٠).

(٢) حسين بال، «مفهوم السلطة في النظرية السياسية»، *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* ٩/٢ (٢٠١٤)، ٢٤٧.

والسياسة وفي القانون والدين، وبالتالي يصعب تحديد تعريف واضح متفق عليه لهذا المفهوم، ويرجع السبب الأول لهذه الصعوبة إلى كلمات مثل "Authority" في العالم الغربي حيث ظهر المفهوم، و"author" (مؤلف بمعنى المانح، الخالق، الكاتب)، و"authentic" (أصلي، صحيح)، و"authoritative" (متعلق بالسلطة)، و"authorize" (نقل سلطة معينة لطرف آخر)، وهي كلمات لها تاريخ طويل ومعقد خاص بفترتها وظروفها الاجتماعية والثقافية، ومع ذلك، على الرغم من كل التعقيدات، عند استخدام سلسلة الكلمات هذه، فإنه يتم التعبير عن "فرض نوع معين من الأوامر لسلوك أو معتقد معين على الآخرين أو رفضه"، ومن وجهة النظر هذه، يظهر أن بعض مبادئ المعتقدات والتعاليم والأفكار والنصوص المقدسة، تحتوي على درجة معينة من السلطة، كما يمكن القول إن الإجراءات التنظيمية مثل الدستور والقانون والقرارات والأوامر القضائية التي تهدف إلى تنظيم السلوك البشري، لها سلطة بدرجات متفاوتة، وبالتالي، فإن السلطة لها معنى متنوع ينسب إلى شرائح مختلفة مثل الآباء والمعلمين والخبراء والمفكرين والقضاة وموظفي الخدمة المدنية والمشرعين والمسؤولين الحكوميين ورجال الدين^(٣).

إن السلطة هي علاقة تحدث بين الشخص الذي يقوم بتنفيذها والشخص الخاضع لها، وبالتالي فهي ظاهرة اجتماعية أكثر منها نفسية، ولتعريف السلطة بشكل صحيح، من الضروري التمييز بين الحقائق ذات الصلة وغير ذات الصلة: توجد السلطة حيث توجد حركة وتغيير وعمل، وهي ملك الجهة التي تفرض التغيير وليست الخاضعة له، والسلطة فعالة في الأساس، وليست سلبية؛ أي أنها فاعل حر وواعٍ، يتميز الفعل السلطوي عن الأفعال الأخرى بأنه لا يواجه معارضة من قبل أولئك الذين يخضعون له، فعندما أرمي شخصاً ما من النافذة، فإن سقوطه لا يتعلق بسلطتي، ولكن إذا ألقى الشخص نفسه من النافذة لأنني أمرته بذلك، فيمكنني القول: "لدي سلطة عليه"^(٤).

عند تناول الموضوع بخلفيته التاريخية وأنواع المجتمع المختلفة، نجد أن المصادر التي يقوم عليها تصور السلطة والشرعية في المجتمعات التقليدية والحديثة مختلفة، فالسلطة هي واحدة من الأشكال الرئيسية في النظام الاجتماعي التقليدي الذي تشكل على مبدأ توقع الطاعة، وفي المجتمع التقليدي، تنبع السلطة من القوة الإلهية والافتراضات التقليدية التي تتجاوز الفردية، وتتطلب السلطة الإلهية أو المقدسة طاعة مطلقة، لأنه من غير المحتمل وجود معارضة لها، وبعبارة أخرى، فإن رد الفعل الإنساني أو التقويم الفردي ضد هذه السلطة يعد أمراً مستحيلاً، فالسلطة القائمة على الألوهية هي المحدد الذي لا جدال فيه في الأمور الاجتماعية والسياسية، كما هو الحال في أوروبا في العصور الوسطى، حيث كان يُنظر إلى الكنيسة ورجال الدين على أنهم السلطة الوحيدة، ونظراً لأن رد فعل الإنسان على الألوهية أمر مستحيل، يكون الفرد في حالة المفعول به.

(٣) بال، «مفهوم السلطة في النظرية السياسية»، ٢٤٩.

(٤) ألكسندر كوجيف، مفهوم السلطة، ترجمة، مراد أرشان (إسطنبول: دار باغلام للنشر، ٢٠٠٧)، ١٣-١٤.

أصبح الوجود التدريجي الفعال للفرد ممكناً من خلال استبدال مكان السلطة الإلهية بالسلطة التي تعتمد على أساس التصالح العقلاني، إذ دمرت فكرة التنوير التي شنت الحرب على جميع أنواع السلطة الدينية، مكانة السلطة في العصور الوسطى، وهكذا، تم استبدال السلطة في العصور الوسطى بالسلطة التصالحية العقلانية التي دفعت العقل البشري إلى التقدم، ونظراً لأن هذه السلطة تبني شرعيتها على العنصر الإنساني، فقد اعتُبرت العنصر التكميلي الأساسي للحدثة، وبناءً على ذلك، في حالة السلطة التقليدية أو الإلهية، تكون الاستجابة البشرية ممكنة بالضرورة، ويتوجب تنظيم جميع الأنشطة البشرية، وخاصة الحياة الاجتماعية، على أساس العقلانية والتي هي صفة الإنسان، ولكن يجب مناقشة ما إذا كان هذا التنظيم قد أخرج الإنسان من مكانة المفعول به إلى مكانة الفاعل، كما يُزعم، وما إذا نتج عنه تعريف سلطوي متحرر، لأنه في العديد من انتقادات الحدثة، تم التأكيد على أن الحدثة لا تجعل الإنسان كائناً فاعلاً، بل تقتله أو تجعله سلعة أو تحوله إلى دمي أكثر سلبية^(٥).

حطم تعريف السلطة الذي جاء مع فكر التنوير، التقاليد، وأرسى الأساس للسلطة العقلية، وغير معنى السلطة ووسع نطاقها، وتزامن تصور السلطة الجديد مع فكرة الحرية والنظام والتقدم التي تصورها الليبرالية، لقد شكل النظام الرأسمالي الهياكل السياسية التي ستؤكد شرعيته، وعلاقات العمال بأرباب العمل، ومجال القيم ملائمة لذلك، وعلى هذا النحو، كما أراد أنطونيو غرامشي أن يوضح بمفهوم الهيمنة، أتاحت للطبقات داخل المنظمة الرأسمالية الفرصة لتقديم مصالحتها كمصالح عالمية بطريقة مثالية.

ولقد نمت الحدثة الفرد المنكمش أو حتى المتلاشي، والسلطة التي يشرعها العقل، هي عامل تمييز مهم في تنمية الفرد، ومع ذلك، فإن تشابك الفرد الناشئ مع الهيمنة الرأسمالية، مهد الطريق أمام الفرد للاختفاء مرة أخرى أو دخول القفص الحديدي، على حد تعبير وير، بالشكل الذي يضيفي الشرعية على السلطة، تهيمن السلطات الجديدة التي تم إنشاؤها على الأفراد، على المستوى المعرفي على الأقل، ويوضح مصطلح المجتمع الاستهلاكي، المستعمل كثيراً في الوقت الحالي، كيف يوجه وعي الأفراد بمنظور يضيفي الشرعية على الاستهلاك من خلال السلطة العقلانية التصالحية أو الهيمنة.

تتجدد باستمرار أدوات الشرعية التي تشكل أساس السلطة في الوقت الحالي، بطريقة تهدف إلى الهيمنة العقلية، ويضيفي الأفراد الشرعية على هذه الهيمنة بطرق مختلفة لتحقيق مصالحهم الخاصة، وهذا ما يجعل من الصعب وضع تعريف للسلطة أكثر مما كان عليه في الماضي، وفي الوقت الحالي، يختلف مصدر شرعية الموافقة الطوعية التي تشكل أنماط السلطة أو تصورات الحياة الفردية، فالسلطة في الغالب هي القوة الحاكمة نفسها، ولكنها في الوقت نفسه، الطبقات الحاكمة ووسائل الإعلام، والتنظيمات المجتمعية، بل السلطة هي كل ما تبرره

(٥) علي أسغين، «علم اجتماع السلطة: معاني علم الاجتماع لطاعة السلطة أو التمسك بها»، *Sosyologca* ٥ (٢٠١٣) ١٠٧-١٠٩.

معتقداتنا واهتماماتنا ونخاوفنا وخزينا وعاداتنا وثقافة فيسبوك/ تويتر/ إنستغرام وتبعياتنا وأنايتنا^(٦).

ناقش عالم الاجتماع الفرنسي جيرارد مندل، السلطة مع الحداثة، وتناول المفهوم إما بشكل فردي أو في خمس نقاط تتبع بعضها بعضاً مباشرة: أطلق مندل على الفترة التي بدأها من أرستقراطية كليستينين في اليونان القديمة اسم "السلطة والحداثة الأولى"، كما بدأ "السلطة الثانية" مع فترة الجمهورية الرومانية التي كانت منشأ للفهم العلماني، و"السلطة الثالثة" مع الفترة التي كتب فيها القديس أوغسطين اعترافاته (القرن الرابع)، و"السلطة الرابعة" مع عصر النهضة الذي بدأت فيه الاعتراضات وردود الفعل على التقاليد والسلطة، ووفقاً لمندل، فإن "السلطة الخامسة" والأخيرة، تتمثل في انهيار المثالية مع الحرب العالمية الأولى في القرن الحادي والعشرين وظهور النظام الرأسمالي سريع التطور^(٧).

تم تقييم المناقشات النظرية حول السلطة بشكل عام ضمن مفهوم السلطة السياسية وتم التعامل معها من خلال نهجين مختلفين هما المواجهة والتوافق، في النهج التوافقي تم القبول بأن المجتمع هو هيكل يتكون من عناصر متوازنة ومتسقة تتكامل داخل نظام معين، ويتم اتخاذ السلطة كعنصر يضمن الانسجام ويحقق الاستمرارية والتكامل الوظيفي للنظام، أما في نهج المواجهة، يتم تفسير الحياة الاجتماعية من خلال المبدأ القائل بأن الحكام يستخدمون القوة والضغط على المحكومين من خلال التأكيد أن التنظيم في مجتمع سريع التغيير/ في صراع، يقوم على القوة والضغط والإجبار، وفي هذا النهج، تظهر السلطة كأداة للضغط^(٨).

أجرى كوجيف الدراسات النظرية الأشمل في هذا الموضوع، حيث تناول كوجيف موضوع السلطة في أربعة عناوين بسيطة وغير مختزلة في بعضها البعض؛ والنوع الأول هو «سلطة الأب»، ويفسر ذلك بأمثلة مثل، سلطة كبار السن على الشباب، وسلطة التقاليد، والسلطة التي تشكل بوصية شخص متوفي، وبحسب كوجيف، فإن مصدر سلطة الأب هو "السبب"، أي طاعة الإنسان لما يدين له بوجوده، والنظرية الفلسفية التي تتوافق مع هذا النوع هي الفلسفة المدرسية، والنوع الثاني، «سلطة السيد على العبد»، فسر كوجيف هذا النوع بأمثلة مثل سلطة النبلاء على الطبقة غير النبيلة، وسلطة الجندي على المدنيين، وسلطة الرجل على المرأة، وسلطة المنتصر على المهزوم، ومصدر هذه السلطة هو «الخطر»، تتغذى هذه السلطة من عدم القدرة على المخاطرة بما قد يحدث بعد رفض السيد، وتجد تفسيرها في فلسفة هيغل، أما النوع الثالث من السلطة هو "سلطة القائد" ومصدرها "التشريع/ التنبؤ"، تتغذى هذه السلطة من قوة معرفة ما سيتم مسبقاً أو قوة تحديد ما سيحدث، وتجد تفسيرها في فلسفة أرسطو، النوع الرابع والأخير، هو "سلطة القاضي" التي مصدرها "الإنصاف /

(٦) أسغين، «علم اجتماع السلطة»، ١١٠-١١١.

(٧) جيرارد مندل، الاستمرارية والتغيرات في تاريخ السلطة (إسطنبول: دار إيلا تيشيم للنشر، ٢٠٠٥)، ١٢٥-١٨٧.

(٨) أسد تشام، مقدمة في علم السياسة (إسطنبول: منشورات جامعة إسطنبول، ١٩٨٤)، ٨٦-٨٧؛ صالح أرسلان، «تقييم استخدام السلطة في عملية الحكم والمشاكل المرتبة على ذلك: وجهة نظر نقدية»، مجلة الاقتصاد والعلوم الإدارية المثل، ١/٥ (٢٠١٨)، ٣-٤.

العدالة" التي يلتزم بها الإنسان باحترام كبير، ووضح كوجيف ذلك بأمثلة مثل سلطة الحكم وسلطة المشرف وسلطة رجل الدين وسلطة الرجل الصالح، وذكر أنها تجد تفسيرها في فلسفة أفلاطون^(٩). صرح كوجيف أنه من غير الممكن رؤية هذه الأنواع من السلطة بشكل صريح في الحياة الواقعية، وأن الأشكال الملموسة للسلطة متحدة بين هذه الأنواع الأربعة، وأن كل هذه الأنواع يمكن أن تحدث في المجالات الدينية والسياسية وما إلى ذلك، ويرى أن هناك مجالاً دينياً حيث توجد علاقات مع الآخر، ومجالاً سياسياً حيث توجد دولة^(١٠).

تحتوي تجارب الطاعة المستندة إلى علم النفس الاجتماعي لستانلي ميلجرام، على تحديدات نظرية مثيرة للاهتمام، وتهدف إلى فهم طبيعة السلطة وأبعادها الاجتماعية والثقافية، وبشكل أساسي، توفر هذه التجارب، التي تهدف إلى قياس سلوك الامتثال الظرفية، معلومات نظرية أصلية حول السلطة، وبينما تهدف التجربة إلى قياس الطاعة للسلطة، فإنها تحاول أيضاً العثور على إجابات واضحة لبعض الأسئلة مثل ماهية السلطة ومن يمثل السلطة، على الرغم من أن تجارب ميلجرام قد تسببت في جدل من حيث الطريقة، إلا أنها مهمة من حيث نتائجها، حيث يمكن تليخيص النتائج المتعلقة بالسلطة على النحو التالي: السلطة هي موقف سياقي لا يأتي من شخصية الفرد، ولكن من قوته في وضعه الاجتماعي، بمعنى آخر، إن سلطة الشخص في مجال ما لا تعني أن لديه سلطة في أمور أخرى، ويسرد ميلجرام المواقف التي توجد فيها السلطة على النحو الآتي: (١) المواقف التي يتماثل فيها الفرد مع السلطة (٢) المواقف التي تسمح للشخص بأن يتم قبوله كسلطة للأشياء أو الرموز (مثل الزي الرسمي) (٣) المواقف التي لا توجد فيها سلطة منافسة (٤) المواقف التي لا توجد فيها تناقضات واضحة^(١١).

ومن الأسماء الأخرى التي ينبغي ذكرها في الإطار النظري للسلطة هو جوزيف بوتشينسكي، الذي يحاول شرح السلطة بناءً على التحليل المنطقي للمفهوم، حيث يتناول السلطة من منظور اجتماعي كعلاقة تنشأ من الوحدة لثلاثة عناصر هي: مالك السلطة، والشخص الذي تفرض عليه هذه السلطة، ومجال السلطة^(١٢)، وبناءً على قبول أن "مجال السلطة هي فئة من الاقتراحات أو الأوامر"، حدد بوتشينسكي نوعين من السلطة: الأول هو "سلطة المعرفة / السلطة المعرفية"، والثاني هو "سلطة الأمر"، ويوضح الفرق بينهم كالتالي:

"إحدهما هي سلطة العالم بالأمور والأخرى سلطة الأمر، والسلطة المعرفية هي سلطة الشخص الذي يعرف أكثر بالموضوع، على سبيل المثال، سلطة المعلم بالنسبة للطالب هي سلطة معرفية، فهي سلطة المتخصص،

(٩) كوجي، مفهوم السلطة، ٢١-٣٥؛ أرسلان، «استخدام السلطة في عملية الحكم»، ٤.

(١٠) كوجيف، مفهوم السلطة، ٥٧.

(١١) راجع، أولكر يوكسال بابا، «تجارب ميلجرام: حول السلطة والطاعة»، iÜHMC ١/٧٥، (٢٠١٧)، ٢٢٧-٢٧٠؛ بال،

«مفهوم السلطة في النظرية السياسية»، ٢٥٣.

(١٢) جوزيف بوتشينسكي، ما السلطة؟ مقدمة في منطق السلطة، ترجمة، هلال غورغون (إسطنبول: دار كورى للنشر، ٢٠١٥)،

في المقابل، سلطة الأمر ليست سلطة العالم بالأمور، فهي سلطة خاصة بالقائد أو الرئيس أو الحاكم وما إلى ذلك، كما يجب معرفة أنه يمكن لشخص واحد أن يكون له كلا السلطتين في نفس المجال لنفس الموضوع ... ومن المرغوب فيه أن يكون حامل السلطة الأمرة هو أيضًا حامل السلطة المعرفية في نفس المجال^(١٣).

إن إحدى تحديدات بوتشينسكي لخصائص السلطة هي أنه "لا يمكن للمرء أن يكون سلطة للآخر في جميع المجالات"، حيث تسمى السلطة التي تغطي جميع المجالات "السلطة المطلقة"، ووفقًا لبوشينسكي، لا يمكن لأي سلطة بشرية أن تتمتع بسلطة مطلقة، إذ إن السلطة التي تتطلب طاعة غير مشروطة هي فقط سلطة الله، وإسناد مثل هذه السلطة إلى إنسان أو جماعة يعني تأليههم^(١٤).

٢. الدراسة التطبيقية

تم إجراء هذه الدراسة بتصميم بحث نوعي يسمح للباحث بمزيد من المرونة، ويمكننا من رؤية الموضوع من منظور الأشخاص المعنيين، وكشف التصورات الفردية والهياكل والعمليات الاجتماعية التي تشكلها/ تؤثر عليها^(١٥).

تكونت العينة من خلال البيئة الشخصية والأكاديمية للباحث مع أقصى قدر من التنوع في أخذ العينات، وهي إحدى طرق أخذ العينات لأغراض، وتتكون من عشرين فرد (عشرة ذكور - عشر إناث) يدرسون في أقسام مختلفة في جامعات حكومية وجامعات وافية في إسطنبول^(١٦)، تم استخدام طريقة المقابلة الموحدة المفتوحة، والتي تتكون من سلسلة من الأسئلة المكتوبة بعناية عبر ترتيب معين، بحيث يتم طرح هذه الأسئلة على كل شخص تتم مقابلته بنفس الأسلوب والترتيب^(١٧).

تم تنفيذ التطبيق في أبريل ٢٠٢٠، كما تم التخطيط لإجراء المقابلات وجهًا لوجه، ولكن نتيجة لتفشي فيروس كورونا، تم إجراء بعضها عبر الهاتف، وبعضها أرسل إليّ عبر البريد الإلكتروني بناءً على طلب المشاركين، كما حُدِّدَت الخصائص الاجتماعية والديموغرافية للمشاركين حسب الجنس وتاريخ الميلاد والجامعة والقسم والصف الدراسي^(١٨).

تم عرض البيانات بطريقتين مختلفتين عبر تحليل وصفي، في البداية تم الالتزام قدر الإمكان بالنماذج الأصلية للبيانات المجمعة، وعند الضرورة، تم إجراء اقتباسات مباشرة^(١٩) من النماذج الغريبة والنموذجية،

(١٣) بوتشينسكي، ما السلطة؟، ٤٣-٤٧.

(١٤) بوتشينسكي، ما السلطة؟، ٣٧-٣٨.

(١٥) على يلدريم - حسن شمشيك، طرق البحث النوعي في العلوم الاجتماعية (أنقرة: دار ستشكين للنشر، ٢٠٠٠)، ١٩.

(١٦) يلدريم - شمشيك، طرق البحث النوعي في العلوم الاجتماعية، ٧٠.

(١٧) تم إرفاق نموذج المقابلة في ملحق: ١.

(١٨) تم إرفاق الجدول الذي يوضح الخصائص الاجتماعية والديموغرافية للمشاركين في ملحق: ٢.

(١٩) تم سرد معلومات عن المشارك المتبس في الحاشية ذات الصلة، مع الاختصارات "ن" للنساء، و"ذ" للذكور، مع إضافة القسم

أضف إلى ذلك تم إجراء تحليل منهجي للوصول إلى بعض النتائج السببية والتفسيرية^(٢٠)، بمعنى آخر، تم معالجة بعض الموضوعات والعلاقات بين الموضوعات والفئات، وبناءً على المفاهيم/ الموضوعات الخاصة بالبيانات، تم الانتقال إلى المعلومات والمناقشات النظرية ذات الصلة، وأثناء التعبير عن آراء المشاركين تم التأكيد على الرأي السائد ووجهات النظر المختلفة، وخلال ذلك، تم اقتباس الجزء ذي الصلة من تصريحاتهم كما هي، وكتب بعبارات اقتباس مزدوجة ومائلة لفصله عن النص الرئيسي، كما تم تقديم النتائج تحت العناوين الرئيسية للدين والسلطة والسلطة الدينية كتقاطع بين الاثنين، بما يتماشى مع التسلسل في نموذج المقابلة وفي الدراسة، تم تحديد السلطة كمتغير تابع، كما تم تحديد الدين والجنس وقسم الدراسة، كمتغيرات مستقلة.

١. ٢. تصورات الدين/المعتقد، والعبادات، والحياة الاجتماعية

بالتوازي مع تطور الدراسات الاجتماعية، اكتسبت الدراسات التي تهدف إلى فهم المواقف والسلوكيات الدينية للشباب زخمًا، منذ العقد الأول من القرن الحادي والعشرين في تركيا، كانت هناك زيادة ملحوظة في الدراسات التي تتناول العلاقة بين الشباب والدين^(٢١)، ركزت هذه الدراسات بشكل عام على الخطاب القائل بأن مجتمعنا محافظ، وتم التعامل مع الشباب كعنوان فرعي، بالإضافة إلى دراسات الدين والشباب، كانت العلاقة بين الشباب الجامعي والدين، وهي تمثل مجال أكثر خصوصية وتشكل الجمهور المستهدف لهذا المقال، موضوعًا للعديد من الدراسات بشكل عام ومع عناوين فرعية أكثر تحديدًا^(٢٢).

إن الحياة الجامعية في فترة الشباب هي مرحلة تشكل فيها العقلية العلمية للشباب، كما تشكل فيها شخصيته وهويته بوضوح ويتضح فهمه للقيم من خلال التحقيق والتساؤل، من بين هذه القيم، يعتبر السؤال: ما هي مكانة الدين؟ أحد النقاط الأساسية للمقال، وكما هو متوقع، هذه الدراسة ليست دراسة للحياة الدينية، لذلك، تم التحقيق في المعتقدات والعبادات والحياة الاجتماعية بشكل عام لفهم ما إذا كان الدين نقطة مرجعية في حياة الشاب دون الخوض في التفاصيل، في هذا السياق، سُئل المشاركون عن وضعهم العقائدي، ومستوى تدينهم، وحياتهم الدينية، وما إذا كانوا يتخذون الدين كمرجع في حياتهم اليومية.

والصف الدراسي.

(٢٠) لمزيد من المعلومات حول التحليل الوصفي، راجع، يلديريم - شمشيك، طرق الدراسة النوعية في العلوم الاجتماعية، ١٥٦-١٦٠.

(٢١) لبعض الدراسات الشاملة، راجع، الشباب التركي ٩٨، الكتلة الصامتة تحت العدسة المكبرة (أنقرة: مؤسسة كونارد ألدنور، ١٩٩٩)؛ خصائص الشباب ومشاكلهم وهوياتهم وتطلعاتهم في تقرير الشباب التركي (إسطنبول SEKAM ٢٠١٣).

(٢٢) لبعض الدراسات، راجع، محمد يغيت بابا، الشباب والدين (قونية: دار يديفران كتاب للنشر، ٢٠١١)؛ ذكي أرسلان ترك، الدين في القرن الحادي والعشرين وميول الشباب التركي نحو الدين (بولو: ١٩٩٤)؛ منير كوشتا، نظرة نحو الدين عند الشباب الجامعي (أنقرة: وقف الديانة التركي، ١٩٩٥)؛ م. علي كيرمان، الدين والعلمانية، دراسة اجتماعية على الشباب الجامعي، (أنقرة: دار كراهان للنشر، ٢٠٠٥)؛ إنجي أدرم أرتان، قيم الشباب الجامعي: الخوف والأمال (إسطنبول: دار تسف للنشر، ٢٠٠٥)؛ فاطمة أوزاباشي، بحث اجتماعي عن الدين والعصيان المدني لدى الشباب الجامعي (إسطنبول: دار رغبت للنشر، ٢٠١٦).

يمكن تصنيف آراء المشاركين حول المعتقد على النحو الآتي: صرحت الغالبية العظمى منهم بأنهم يؤمنون "دون تردد، ودون شكك". قال عدة أشخاص: «أنا مؤمن، ولكن يراودني الشك في بضعة أمور»^(٣٧) «أتحقق عندما تكون لدي أسئلة أو شكوك»^(٣٨) قال أحد الطلاب «أنا غير مؤمن، خلال هذه الفترة أتساءل كثيراً عما كنت مؤمن به وعن مدى صحة وعقلانية الطقوس الدينية التي علموها لنا...»^(٣٩)؛ وقال طالب آخر «الأعتبر نفسي مؤمناً، فأنا لدي شكوك كثيرة حول الدين»^(٤٠)؛ وقال آخر «ليس لدي أي شكوك حول وجود الخالق، ولكن شكوكي حول أشكال المعتقدات التي فرضها الناس عبر طرق تناقل المعرفة أي عبر الأديان...»^(٤١) كما يفهم من أقوال هؤلاء الشباب الذين ذكروا أنهم ليسوا مؤمنين، يتبين أن المشكلة لم تكن بسبب الدين بل الطريقة التي عاشوا بها وأشكال تعليمهم الدين، بمعنى أن الأخطاء في حياة المسلمين أصبحت تنسب إلى الدين، مما جعل الكثير من الناس يبتعدون عن الدين، وبالطبع، لا يمكن أن تكون هذه المسألة هي العامل الوحيد، لأنه يمكن للشباب، الذين هم في أكثر الفترات تشكيكاً وتساؤلاً، الوصول إلى المعلومات الصحيحة بعدة طرق.

عند النظر إلى تصريحات المشاركين عن مستوى تدينهم، نلاحظ أن معظمهم، باستثناء أولئك الذين ذكروا أنهم ليسوا مؤمنين، يرون أنفسهم في فئة "متدينين قليلاً"، وأن هناك شخصين فقط ذكروا أنها متدينان كثيراً وقليل من الناس يعارضون هذه التفرقة الفئوية.

سعت الدراسة لفهم اهتمام الشباب المشاركين من خلال ممارسات الصلاة والصوم والدعاء، وذكر طالبان وطالبتان أنهم يصلون خمس مرات يومياً بانتظام، وبخلاف هؤلاء، قال أغلب المشاركين، أنهم لا يؤدون عبادة الصلاة بانتظام، وبعضهم ذكر أنهم يصلون في المناسبات فقط، والبعض الآخر ذكروا أنهم لا يصلون مطلقاً، وبالنظر إلى حالة الصوم، يتبين أن جميع الذين ذكروا أنهم مؤمنون - باستثناء الذين يتعذر عليهم الصوم بسبب مشاكل صحية - يصومون باستمرار منذ صغرهم، كما أن تصريح أحد المشاركين الذي قال إنه ليس مؤمناً "...أنا أصوم فقط بسبب الضغط الاجتماعي"^(٤٢) هو أمر لافت للنظر أيضاً، ويمكننا القول أن جميعهم تقريباً لديهم عادة الدعاء، وهناك أيضاً من يصف الدعاء بأنه "عبارة الشكر والحمد"^(٤٣) و"عبادة بلا حركة"^(٤٤) و"أداة اتصال مع الله"^(٤٥).

(٢٣) ن/ حقوق-١؛ الهندسية الكهربائية والإلكترونية-٢.

(٢٤) ن/ هندسة التعدين-١.

(٢٥) ذ/ كلية الطب-٢.

(٢٦) ذ/ كلية الحقوق-٢.

(٢٧) ن/ السينما والتلفزيون-٢.

(٢٨) ذ/ كلية الحقوق-٢.

(٢٩) ن/ كلية الإلهيات-٣؛ ن/ هندسة التعدين-١.

(٣٠) ن/ السينما والتلفزيون-٢.

(٣١) ذ/ الهندسية الكهربائية والإلكترونية-٢.

حاولنا فهم تصورات الشباب المشاركين حول البعد الاجتماعي للدين، وما إذا كانوا يأخذون الدين كمرجع ديني في التدفق الطبيعي للحياة اليومية في سلوكياتهم في مختلف المجالات من الملابس إلى الأكل والشرب، ومن العلاقات بين الإناث والذكور إلى العلاقات البيئية والغريزية، ذكر أربعة طلاب، اثنان منهم يدرسان في كلية الإلهيات، أنهم يعطوا الأولوية للدين بالنسبة لسلوكياتهم في المجالات المذكورة فيما إذا كانت مناسبة أم لا، وبيننا ذكر البعض أن مرجعهم هو القواعد الأخلاقية مع الدين، ذكر البعض الآخر أن الأساس بالنسبة لهم مفاهيم مثل الاحترام الذاتي والضمير، وبيننا كان التركيز العام على "أن يكون الشخص صالحاً وأخلاقياً"، فقد لفت البعض الانتباه إلى نقطة "تداخل هذه التقاط مع الدين"^(٣٣).

تظهر الدراسات حول الحياة الدينية في تركيا أن هناك علاقة عكسية بين مستوى التعليم والتدين^(٣٤)، فكلما ارتفع مستوى التعليم، حدث انخفاض ملحوظ في التوجهات الدينية ونسبة ممارسة الشعائر الدينية، لأن المعرفة الأكاديمية تؤدي إلى التطور من اللاعقلانية إلى العقلانية في بنية الفكر، فكما يمكن ملاحظته في عملية التحديث التركية، يمتلك التعليم الجامعي على وجه الخصوص مستوى عالٍ من فرص العلمنة، وهناك أسباب أخرى لهذه الحالة، من بينها أنه غالباً ما يتم عمل مواجهة بين الدين والعلم، لا سيما في أقسام الجامعات التي تقدم التعليم العلماني، والتعامل مع الدين بعقلية أكثر انتقاداً وتساؤلاً، علاوة على كون الشباب أكثر ليبرالية وأكثر فردية في هذه الفترة، ويضاف إلى ذلك تحديات مثل حقيقة أن فترة التعليم الجامعي هي الفترة الأقل تديناً من حيث العمر (١٨-٣٥) وأن الانخفاض الواضح في التوجه إلى الدين يرجع إلى العمليات النفسية المتعلقة بالتنمية^(٣٥)، في ضوء هذه التقييمات، وفي الدراسات المتعلقة بالشباب، تم تحديد أنه على الرغم من أن للدين مكانة معينة في حياة الشباب، فإن جزءاً كبيراً من الشباب في تركيا علمانياً من حيث نظرتهم للعالم، ولكن هذه العلمنة تتميز بموقف أخلاقي^(٣٥).

أظهرت هذه الدراسة أن الشباب مؤمنون، ولكنهم يواجهون صعوبات في ممارسة الشعائر الدينية، حيث يظهر أن تأثير الدين ليس مستقلاً وليس مرتبطاً بمفهومهم للأخلاق في حياتهم اليومية، في رأينا، النقطة الأكثر جذباً للاهتمام، هي أن الأخلاق يُنظر إليها على أنها مجال مستقل عن الدين، ومع ذلك، فإن وجود الدين يعلقون

(٣٢) د/ قسم الترجمة (الإنجليزية)-٣.

(٣٣) راجع، م. تيلاماجي أوغلو، «تجربة استبيان حول مدى وكثافة الحياة الدينية وفقاً للأعمار»، مجلة كلية الإلهيات بجامعة أنقرة، ١٠ (١٩٦٣)، ١٤١-١٥١؛ أونفر غوناي، الحياة الدينية في أضروروم والقرى المحيطة (إسطنبول: مكتبة أضروروم، ١٩٩٩)؛ جلال الدين جاليك، التمدن والدين (إسطنبول: دار تشيزغي للنشر، ٢٠٠٢)؛ علي أكدوغان، التغيير الاجتماعي والدين: نموذج مركز محافظة طرابزون (إسطنبول: دار رغب للنشر، ٢٠٠٤)؛ دراسة حول الحياة الدينية في تركيا (أنقرة: رئاسة الشؤون الدينية، ٢٠١٤). (٣٤) حياتي هوكالكي، «الشباب والدين»، علم نفس الدين والقيم عند الشباب، إعداد، حياتي هوكالكي (إسطنبول: دار ديم للنشر، ٢٠٠٦)، ٩-٣١؛ عاصم ياييجي، «مكانة الدين في عالم المعاني عند الشباب التركي في وتيرة الحدائث والعلمنة: نموذج جامعة تشكوروفا»، مجلة كلية الإلهيات بجامعة تشكوروفا، ٩/٢، (٢٠٠٩)، ٧.

(٣٥) راجع، الشباب التركي ٩٨، الكتلة الصامتة تحت العدسة المكبرة، ٤٣-٥١.

أهمية على الدين بين أولئك الذين يولون أهمية للقيم الأخلاقية، يمنعنا من تقديم تفسير مفاده أن هذين المجالين يُنظر إليهما على أنهما منفصلان تمامًا ومستقلان عن بعضهما البعض.

تم تحديد الجانب الأخلاقي للشباب في العديد من الدراسات، ويمكننا أن نرى آثار هذه المثالية الأخلاقية على الميول السلوكية للشباب، بما في ذلك في الدين، يولي الشباب أهمية كبيرة للقيم المعنوية والأخلاقية مثل الصدق والنزاهة والموثوقية وحب الخير، لدرجة أنه، في نظر الشباب، قد تصبح الأخلاق أكثر أهمية من التمسك بالدين، كما لوحظ أن الشباب - بما في ذلك من أعطوا الأولوية في حياتهم للدين - كانت لهم ردود أفعال قوية ضد الانحرافات الأخلاقية، ومن الجدير بالذكر أنه في حين أن بعض القيم الأخلاقية تتجاوز الحدود الفردية لأنها تتعلق بعامية المجتمع، يتم قبول بعض القيم الدينية على مستوى أكثر فردية وذاتية^(٣٦).

عند ربط تصرفات وسلوكيات طلاب الجامعات فيما يتعلق بالدين بجنسهم والأقسام التي يدرسون بها، فمن الممكن تحديد التالي: كما يظهر في نتائج أبحاث الحياة الدينية في تركيا، تتقدم النساء على الرجال في موضوعات العقيدة والعبادات، ولا فرق في قبول المرجعية الدينية في حياتهم الاجتماعية، وعند الربط بقسم الدراسة، يمكننا القول إن الطلاب الذين يتلقون تعليمًا إيجابيًا وتعليمًا غريبًا مثل الطب والقانون والسينما والتلفزيون ينظرون إلى الدين بنظرة متحفظة وتشككية ونقدية.

٢.٢. تصورات السلطة / القوة، والسلطة السياسية والشرعية، والتسلسل الهرمي

إن السلطة هي المفهوم الأساسي لهذه الدراسة، ومن أجل فهم تصورات السلطة عند طلاب الجامعات، نحتاج إلى معرفة ما يدركونه من هذا المفهوم، ولهذا السبب، وجهت لهم أسئلة حول "كيف يعرفون السلطة، وما هي أفكارهم حول علاقة السلطة بالضغط والقوة، وما الذي يعتبرونه سلطة".

«الشخص أو المؤسسة أو التنظيمات المماثلة التي تمتلك صلاحيات وحق اتخاذ القرار الأخير»^(٣٧)؛ «القوة، والاكتماء، والقدرة على المعاقبة»^(٣٨)؛ «المؤسسة أو الشخص الذي يريد إخضاع أفراد أو كيانات قانونية ذات علاقات وتوازنات قوة مختلفة»^(٣٩)؛ «قوة الأمر والنهي»^(٤٠)؛ «قوة فرض السيطرة والحكم»^(٤١)؛ «الشخص أو المؤسسة التي تحدد القواعد التي يجب علينا اتباعها»^(٤٢)؛ «الشخص أو المجموعة صاحبة القرار في مجال معين»^(٤٣)؛

(٣٦) أرول غونغور، علم نفس القيم (إسطنبول: دار أتوكان للنشر، ١٩٩٨)، ٧٧-٧٨؛ حياتي هوكالكلي، «الشباب والدين»، ١٦-١٧.

(٣٧) د/ الارشاد والاستشارات النفسية-١.

(٣٨) ن/ علم النفس-٤.

(٣٩) د/ الإلهيات-٤.

(٤٠) د/ الحقوق-٢.

(٤١) ن/ الإلهيات-٣.

(٤٢) د/ إدارة أعمال-٤.

(٤٣) ن/ العلوم الاجتماعية-دكتوارة.

«تأثير شخص ما على الآخرين بأفكاره وسلوكياته»^(٤٤). مما يمكن فهمه من عمليات نقل العينات هذه، تم تضمين ثلاثة تعريفات رئيسية للمفهوم في الأدبيات ذات الصلة، التعريف الأول؛ المعنى القاموسي للسلطة أي «حق اتخاذ القرار/ القرار الأخير»، والثاني؛ «حق التحدث أو التصرف نيابة عن الآخرين»، والأخير؛ «الكفاءة في مجال ما»^(٤٥)، وعلاوة على ذلك، يجب القول إنه يتم التركيز بشكل أكبر على تعريف المفهوم في النظرية السياسية.

إن المفهوم الذي يركز عليه المحاورون في الغالب عند تعريف السلطة هو "القوة/ السلطة السياسية"، والسلطة السياسية، بالمعنى الواسع، هي القدرة على إصدار الأوامر التي يكتسبها بعض الأشخاص أو الجماعات أو المؤسسات نتيجة لعوامل طبيعية ومادية ومعنوية في أي مجتمع^(٤٦)، يمكن أن تقوم السلطة السياسية على الموافقة أو الإكراه، كما يمكن استخدامها من خلال التأثير والسيطرة، السلطة هي السلطة السياسية الشرعية، وفي النظرية السياسية، هناك فرق بين قوة السلطة السياسية وقوة السلطة العادية، في المصطلح الأول، هناك معتقد مشترك، ولا يوجد ذلك في المصطلح الثاني، فالسلطة العادية هي القوة التي يمكن أن تمارسها حتى عصابة غير شرعية، وهنا يمكن رؤية الفرق بين السلطة والقوة السياسية بوضوح، فعلى عكس القوة السياسية، تستند السلطة إلى الشعور المقبول بالطاعة بدلاً من الإكراه أو التلاعب^(٤٧).

لفت جميع المشاركين تقريباً الانتباه إلى الجوانب الفردية والمؤسسية للمفهوم من خلال إضافة عبارات "... شخص أو مجموعة/ مؤسسة" إلى تعريفهم للسلطة، تستخدم السلطة لكل من الفرد والمجتمع، حيث يمكن أن تُنسب إلى الأشخاص الذين لديهم قدرات شخصية وذاتية ومكانة مرموقة، ويمكن أيضاً أن تُنسب بشكل موضوعي لأولئك الذين لديهم وظائف رسمية في المجتمعات، السلطة الشخصية هي السلطة الناتجة عن الاعتراف بتفوق شخص ما في مجال معينة، أما السلطة الرسمية، فهي السلطة التي تتحقق ليس بسبب تفوق الشخص، ولكن بسبب إسناد وظيفة إليه أو على الأقل بسبب احترامه من قبل المجتمع^(٤٨).

هناك إشارات متكررة إلى مفهوم الطاعة، سواء في الأدبيات أو في تعريف الشباب للسلطة، فالطاعة مفهوم وثيق الصلة بالسلطة، ويرد تعريفها في القواميس على نحو التصرف وفقاً للأمر والخضوع لشخص ما، وعلى الرغم من أن التأكيد في التعريفات على أن الطاعة تلغي/ تقلل من شخصية الفرد، فقد ذكر أن الطاعة لا تنطوي على خضوع أعمى، بل تفضيل يلعب فيه العقل البشري والحرية دوراً أيضاً^(٤٩)، يتضح أن المشاركين

(٤٤) د/ قسم الترجمة (الإنجليزية)-٣.

(٤٥) بال، «مفهوم السلطة في النظرية السياسية»، ٢٤٧.

(٤٦) إحسان جابحي أوغلو وآخرون، «السلطة الكاريزمية والقيادة الدينية في علم اجتماع ماكس وبر»، TSA ١٤ / ٢ (٢٠١٠)، ٥٢.

(٤٧) أتيليا يايلا، قاموس الفكر السياسي (أنقرة: دار أدرس للنشر، ٢٠٠٤)، ١١٢، ١٨٤.

(٤٨) غالب تورجان، «السلطة الدينية في الإسلام»، مجلة كلية الإلهيات بجامعة سليمان داميرال، ١ / ١٤ (٢٠٠٥)، ٩٦.

(٤٩) رجب أوزكان - بيران بولا، «ثقافة الطاعة والدين»، ZfWT ٣ / ٨ (٢٠١٦)، ١٤٠.

يضعون الدولة في أعلى نقطة فيما يتعلق بمسألة الطاعة/ الخضوع، ولكن المقصود في هذا النقطة، الطاعة التي تستند إلى العقوبات وتعتبر ضرورية لإقامة نظام اجتماعي، أكثر من مجرد الطاعة الطوعية أو العقلانية. ترتبط السلطة بالعديد من المجالات المختلفة، فالسلطة مفهوم مرتبط بالدولة والأخلاق وعلم النفس، حيث تكون مرتبطة بالدولة إذا تم اعتبار أن الدولة هي السلطة وأن الدولة تستند عليها، كما أنها مرتبطة بالأخلاق لأنها تضمن التصرف بسلوكيات وفقاً للقواعد، وترتبط أيضاً بعلم النفس، نظراً لأن تأسيس السلطة وحماتها يتطلب التأثير على الناس^(٥٠).

ذكر المشاركون تصريحات تشير إلى الجوانب النظرية والعملية للسلطة مثل «...كفاءة الشخص في مجاله»^(٥١)، «...الشخص أو المؤسسة صاحبة القدرة على إصدار القرار الأخير...»^(٥٢)، بناء على ذلك، تناول تشان السلطة من منظورين، نظري وعملي بشكل يساعد على فهم المفهوم بسهولة أكبر، من الناحية النظرية، تعني السلطة الخبير الذي يعتبر أكثر قيمة من غيره بسبب أفكاره وتوجهاته، والذي يحظى بالاحترام والثقة بسبب تخصصات معينة، وتشير السلطة العملية التي تُستخدم على نطاق واسع أكثر من السلطة النظرية، إلى الأشخاص الذين يمكنهم التأثير واتخاذ قرارات ملزمة بشأن عمليات وإجراءات صنع القرار للآخرين، بسبب مكانتهم أو وظائفهم أو وضعهم الاجتماعي^(٥٣).

قام فريدمان الذي له مساهمات مهمة في الأدبيات المتعلقة بالسلطة، بإجراء تصنيف مماثل على نحو سلطة (an authority) وفي السلطة (in authority): في السلطة، تعني أن المرء لديه القدرة على تحديد سلوك الآخرين، بفضل/ من خلال مكانته ووضعه، أما سلطة، تعني أن كلمات المرء وأفكاره مقبولة ومحترمة من قبل الآخرين، وكما يمكن فهمه من التعريفات، فإن مفهوم "سلطة" أكثر ارتباطاً بالاعتقاد والمعرفة، بينما يتضمن مفهوم "في السلطة" معنى الصلاحية، على الرغم من اختلاف التسميات، إلا أنه ينبغي الإشارة إلى أن الفروق بين تشان وفريدمان لها معانٍ متشابهة^(٥٤).

هناك فصل آخر في الأدبيات هو الفصل بين السلطة القانونية والفعالية، فالسلطة القانونية، هي السلطة التي تحدد العقود الرسمية، أو جميع القواعد أو طريقة التفويض، وتحدد من سيكون له هذا الحق، في هذا النوع

(٥٠) كوجيف، مفهوم السلطة، ١١.

(٥١) ذ/ الطب-٢.

(٥٢) ذ/ الاستشارات والإرشاد النفسي-١.

^{٥٣} Joseph Chan, "Authority" *Encyclopedia of Democratic Thought* ed. Paul Barry Clarke and Joe Foweraker (London: Routledge, 2001), akt. ٢٤٩. بال، «مفهوم السلطة في النظرية السياسية»، ٢٤٩.

^{٥٤} Richard B. Friedman, "On The Concept of Authority In Political Philosophy" *Political Concepts and Political Theories* (USA: Wesview Press, 2000), akt. Bal, "Siyaset Teorisinde Otorite Kavramı", 249-250.

من السلطة، تستند الشرعية على إلى الإجراءات، أما السلطة الفعلية، فهي السلطة التي تستند على احترام تخصصها في مجال ما أو خصائصها الشخصية.^{٥٥}

إن السلطة بالمعنى الواسع، هي شكل من أشكال القوة، وهي وسيلة يمكن من خلالها التأثير على سلوك الآخرين، ولكن بشكل عام، تتميز القوة والسلطة عن بعضهما البعض وسيلتان متعارضتان تتحقق بهما الطاعة والخضوع، فبينما توصف القدرة على التأثير في سلوك الآخرين على أنها قوة، تُفهم السلطة على أنها وسيلة إجراء ذلك بطريقة شرعية / قانونية، تتداخل القوة والسلطة اللتان يمكن فصلهما تحليلياً عن بعضهما البعض، في الممارسة العملية ويمكن الخلط بينهما، حيث يمكن للسلطة التي لها أهمية مركزية خاصة فيما يتعلق بالممارسات الحكومية، أن تصبح أداة لاستخدام الأنظمة للخوف والترهيب والعنف عندما يتعذر تحقيق الطاعة الطوعية^(٥٦).

من أجل تحديد كيفية إدراك المشاركين لهذه المسألة التي يجب مراعاتها لفهم السلطة فهماً صحيحاً، طرحنا عليهم السؤال الآتي: هل تعتقد أنه يمكننا التحدث عن السلطة حيث يتم استخدام القوة والضغط؟ رد معظم المشاركين بأن ذلك وضع طبيعي أو حتى إلزامي، قائلين "نعم، يمكننا التحدث عن ذلك"، وقال بعضهم "إذا كانت الطاعة موجودة في النهاية، فنعم يمكننا أن نتحدث عنها"^(٥٧)، وقال أحدهم "هذا هو الحال عملياً، رغم أنه ليس مثاليًا"^(٥٨)، وذكر البعض أنه لا مكان للقوة والضغط في السلطة قائلين «لا، هذا فرض للأمر بالتخويف والإرهاب»^(٥٩)، «لا يكون الإنسان سوى عبداً بالضغط والقوة»^(٦٠)، «لا يمكننا التحدث عن السلطة حيث يتم استخدام الضغط والقوة، فهذه السلطة تكون سلطة وهمية وليست حقيقية»^(٦١)، «لا، فذلك ليس إلا استبداد»^(٦٢). أشار العديد من المشاركين إلى أن استخدام القوة سيؤدي إلى الديكتاتورية عندما يتم تجاوز الحدود القانونية: «...تصبح السلطة ديكتاتورية إذا أسست على الضغط والقوة...»^(٦٣)؛ «...يمكننا التحدث عن السلطة حيث يتم استخدام الضغط والقوة، ولكن طالما تم الحفاظ على الحدود والمعايير الحقوقية ولم يتم التستر

عندما نربط هذا؛ 15-16، Andrew Heywood Key Concepts on Politics (Newyork: Palgrave Mcmillian, 2000)، ١٥٨-١٥٩.

(٥٦) أ. هايوود، مدخل لنظرية السياسة، ترجمة، خضر مراد كوسه (إسطنبول: دار كورا للنشر، ٢٠١٤)، ١٥٨-١٥٩.

(٥٧) ن/ هندسة التعديين والمواد-٤١؛ ن/ علم النفس-٤.

(٥٨) ذ/ الاقتصاد-٢.

(٥٩) ن/ العلوم السياسية والعلاقات الدولية-٢.

(٦٠) ن/ الطب-٥.

(٦١) ذ/ معهد العلوم الفنية - دراسات عليا.

(٦٢) ذ/ قسم الترجمة (الإنجليزية)-٣.

(٦٣) ن/ الهندسة المعمارية-٤.

على دوافع سيئة، بخلاف ذلك، تصبح ديكتاتورية وليست سلطة»^(٦٤) كما يتضح فإن للمشاركين وجهات نظر مختلفة حول الموضوع.

تمت مناقشة الموضوع أيضًا في الأدبيات المتعلقة بالسلطة وتم عرض وجهات نظر مختلفة، فبينما يذكر كوجيف أن القوة والسلطة لا يمكن أن تتعايش وأنها على طرفي نقيض^(٦٥)، يزعم مندل، الذي لا يتفق مع هذه الفكرة، أن السلطة تشمل أيضًا استخدام القوة^(٦٦)، ويؤكد آرت أن السلطة مفهوم لا يمكن ربطه باستخدام القوة أو العنف، حيث يحظر استخدام الوسائل القمعية الخارجية، ووفقاً له، تفلس السلطة عندما يكون هناك إكراه أو عنف، من ناحية أخرى، يرى آرت أن السلطة ليست مثل الإقناع، الذي يعمل على أساس قبول المساواة، وبناءً على ذلك، يتم تعليق السلطة إذا كان هناك جهد للإقناع في مكان ما، لأن علاقة السلطة بين جهة الأمر وجهة الطاعة، لا تقوم على عقل مشترك ولا على قوة الأمر، والقاسم المشترك بينهما هو التسلسل الهرمي نفسه فقط، والذي يحدد مواقف ثابتة محددة سلفاً على كلا الجانبين، والتي تكون مبررة وشرعية من كلا الجانبين، لذلك، فإن أهم علامة على السلطة بحسب آرت، هي أن أولئك الذين يُطلب منهم أن يُطيعوا دون الحاجة إلى الضغط أو الإقناع، يقبلون القرارات الصادرة دون استفسار أو مراجعة^(٦٧).

يفصل ماكس وير، أحد الأشخاص الذين كثيراً ما يتم الرجوع إلى آرائهم حول مفهوم السلطة، بين السلطة وظاهرة القوة، فوفقاً للمفكر الألماني، فإن القوة "تشير إلى احتمال أن يكون الفاعل في علاقة اجتماعية في وضع يمكنه من فعل ما يريد، حتى لو واجه أي مقاومة، مهما كان الأساس الذي يستند إليه"^(٦٨). أما السلطة، فتعني أن الأمر يفرض واجب الطاعة للآخر اعتماداً على مبدأ الشرعية، حيث تكون السلطة عندما يطيع الناس حكاهم طواعية، وإذا أُجبروا على الطاعة، فسبب ذلك أن الحكام ليسوا شرعيين^(٦٩)، كما هو واضح من كل ذلك، فإن الشرعية القائمة على الاحترام والتوافق ضرورية في ممارسة السلطة، وليس استخدام القوة، وبناءً على ذلك، فإن السلطة هي الشكل المشروع لتحقق إصدار الأوامر^(٧٠).

أشار أحد المشاركين إلى مسألة الشرعية، وعرف السلطة على أنها «السيطرة، والمعاقبة، والقوة، والافتقار، وتشريع ذلك»^(٧١)، والشرعية هي إسناد السلوكيات والعلاقات والمطالبات على أسس قانونية وعقلانية وإلزامية

(٦٤) ن/ الإلهيات-٣.

(٦٥) كوجيف، مفهوم السلطة، ١٦.

(٦٦) جيرارد مندل، تاريخ السلطة، ترجمة، إيثيك أرغودن (إسطنبول: دار إيلا تيشيم للنشر، ٢٠٠٥)، ٣٢.

(٦٧) حنة آرت، بين الماضي والمستقبل، ترجمة، بهادر سينا شانر (إسطنبول: دار إيلا تيشيم للنشر، ١٩٩٦)؛ ١٢٩؛ أسغين، «علم اجتماع السلطة»، ٩٥.

(٦٨) ماكس وير، البيروقراطية والسلطة (أنقرة: دار أدرس للنشر، ٢٠٠٨)، ٢٨.

(٦٩) وير، البيروقراطية والسلطة، ٢٩-٣٣.

(٧٠) آرت، بين الماضي والحاضر، ١٢٩.

(٧١) ن/ الإلهيات-٣.

وأخلاقية ومعقولة وطبيعية مقبولة اجتماعياً، وهذا يعني أن تفكير الناس وتصرفهم وحكمهم وفقاً لقانون أساسي، تعتبر الشرعية مجال نفوذ السلطة السياسية، ولا يمكن إضفاء الشرعية على السلطة السياسية دون إخبارها المجتمع بمبادئ حكمها، وما تقبله كمصدر مرجعي لها، والحصول على موافقة المجتمع في هذا الصدد، وهذا يعني أن الشرعية هي تحديد المعايير المقبولة للأعمال والمعتقدات السياسية^(٧٢).

ربط ماكس وبر السلطة بالشرعية، وفقاً له، فإن الناس لن يطيعوا من يعتبرونهم سلطة غير شرعية، عرف وبر السلطة وفقاً لمبدأ الشرعية، ويرى أن هناك ثلاثة أشكال واضحة للسلطة، وهي السلطات التقليدية والكاريزمية والقانونية، تشكل الأنواع الثلاثة الواضحة للسلطة مصدر السيادة من ناحية، ومن ناحية أخرى، تحدد طبيعة السلطة بين جهة الأمر وجهة الطاعة، والسلطة التقليدية هي سلطة الماضي الأبدي، فهي تقوم على التقاليد التي قدستها عادات الالتزام والقبول بكل ما هو من الماضي الذي لا يمكن تذكره، تبنى الشخص الخاضع للتقاليد السلطة التقليدية، وبالتالي حدد الالتزام بالطاعة ليس رسمياً ولكن بقبول تقليدي، أما السلطة الكاريزمية هي سلطة الشخصية غير العادية والمنوحة من الله، أي السلطة القائمة على التفاني المطلق والثقة في الشخص والإيمان ببطولته أو صفاته الأخرى، وهذه السلطة مقيدة بإيمان الفرد بالفائد الكاريزمي، ومن جهتها تعتمد السلطة القانونية على الإيمان بصحة القوانين والسلطة الوظيفية القائمة على القواعد العقلانية، وفي هذه الحالة، ما يجب اتباعه هو النظام الذي تحدده القوانين وذات طبيعة غير شخصية، وتستمد سلطته قوتها من الشرعية التي ينص عليها القانون^(٧٣).

تم نقد النموذج الثلاثي لوبر حول السلطة وأساسيات شرعية السلطة من بعض الجوانب، والنقطة الأولى هي السؤال عن مدى إمكانية الفصل بين الأشكال الثلاثة الواضحة للسلطة التي حددها، على وجه الخصوص، فإن الادعاء بتبني شكل السلطة القانونية بلا شروط أو طاعته طواعية، يفقد صلاحية في حالات مثل القانون النازي بشأن إبادة اليهود أو قانون ستالين بشأن قتل الأطفال في سن الثانية عشرة، في هذه الحالة، فإن العامل الرئيسي الذي يحدد صلاحية السلطة ويجعلها ضرورة ليس أن السلطة تستمد شرعيتها من القانون، كما يدعي وبر، ولكن من الظروف التاريخية والثقافية، حيث إن الظروف التاريخية والثقافية هي التي تجعل السلطة عقلانية وشرعية أو غير عقلانية، وعلى الرغم من أن هذا التحديد لا يتجاهل متطلبات الشرعية في تعريف السلطة، إلا أنه يجعل مصادر الشرعية وأشكالها أكثر قابلية للفهم، نتيجة لذلك، فإن السلطة تعني الالتزام الطوعي بقوة شرعية لا تحتاج إلى الإكراه والإقناع، والسياق البلاغي يتطلب تقييم مبررات السلطة من منظور القيادة والخضوع ضمن الظروف التاريخية والثقافية^(٧٤).

(٧٢) خالص جاتين، «المشكلة العالمية للسياسة، شرعية السلطة السياسية-سلطة الشرعية السياسية»، مجلة كلية العلوم السياسية بجامعة أنقرة، ٥٨/٣ (٢٠٠٣)، ٦٧.

(٧٣) ماكس وبر، مقالات علم الاجتماع، ترجمة، طه بارلا (إسطنبول: منشورات وقف حريات، ١٩٨٦)، ٨١؛ ريتشارد سينت، السلطة، ترجمة، كامل دورناد (إسطنبول: دار أيرنتي للنشر، ١٩٩٢)، ٢٨؛ أسغين، «علم اجتماع السلطة»، ٩٦.

(٧٤) مندل، تاريخ السلطة، ٤٠؛ أسغين، «علم اجتماع السلطة»، ٩٦-٩٧.

بتميز مماثل، صنفت ليزلي ليسون مصادر السلطة تحت ثلاثة عناوين: سلطة الله، وسلطة القوة، وسلطة الأجداد، وسلطة الأجداد في هذا التصنيف مشابهة لسلطة ووبر التقليدية، حيث تستند السلطة التقليدية وسلطة الأجداد إلى طاعة الأشخاص الذين يتم اعتبارهم أعلى مكانة، وتتوافق سلطة الله مع سلطة الأب عند كوجيف، أما سلطة القوة فتعني سيطرة الأقلية النخبوية على الأغلبية، وقد يتوافق هذا النوع مع السلطة القانونية العقلانية عند ووبر، لأن وضع القوانين وتحديد القواعد يجعل هذه الفئة أقوى^(٧٥).

والنقطة الأخرى التي أشار إليها المشاركون؛ هي أن السلطة ضرورية "للسيطرة على النظام الاجتماعي، وبناء الثقة"^(٧٦) و "الحفاظ على سير الأمور بانتظام"^(٧٧)، يصرح العديد من مفسري النظرية الاجتماعية، بأن السلطة هي إحدى الظواهر الأساسية التي تحدد المجال الاجتماعي، والسبب الرئيسي وراء هذه الفكرة، هو أن السلطة ضرورية للقدرة على تنظيم العيش المشترك، فالمجتمع هيكل معقد يتيح التعايش المشترك ويجعله دائماً مع أقصى درجات التعقيد، وينظم سلوك أفراد، ويضع الأساس للتأثيرات الثقافية والاقتصادية والسياسية، حيث يمكن العيش في المجال الاجتماعي من خلال قبول وتبني السلطة التي تمثل التنظيم الاجتماعي.

ويأتي مفهوم آخر متعلق بالسلطة وهو "التسلسل الهرمي"، وقد ذكر بعض المشاركين ذلك على نحو "يمكن القول أن السلطة هي أيضاً نتاج التقسيم الطبقي الاجتماعي وتعبر عن تسلسل هرمي"^(٧٨)، "كل شخص ومؤسسة تقبلها كنظام سفلي-علوي سيكون جزءاً من السلطة..."^(٧٩). وتظهر السلطة عندما يتعلق الأمر بسيطرة أحدهما على الآخر في بيئة يوجد فيها شخصان، بمعنى آخر، عند مناقشة مبدأ المساواة، وكما قال مندل، "إنها جزء لا يتجزأ من علاقة الأمر والخضوع، التي تفترض الحياة الاجتماعية"^(٨٠)، تناول رالف دارندورف موضوع السلطة بشكل مرتبط بالطبقية، فهو يرى أنه بينما تؤسس طبقة سلطة في مجال ما، فيمكن أن تقبل سلطة الطبقات الأخرى في مجالات أخرى، وبينما تكون بعض الطبقات ملتزمة بسلطة الحكام، إلا أنهم قد لا يؤسسون سلطتهم الخاصة، كما يذكر العمال المستقلين، حيث يوضح أن مثل هذه المجموعات لا تقبل بأي سلطة ولا يمكنها أن تؤسس سلطة على الطبقات الأخرى، ويؤكد داهريندورف أن الطبقة تحددها درجة السلطة التي تتمتع بها المجموعة^(٨١).

(٧٥) ليزلي ليسون، المشاكل الأساسية للسياسة، ترجمة، فوغان ياووز (إسطنبول: منشورات إيش بنك التركي، ٢٠٠٥)، ٢٠٠-٢٠٦.

(٧٦) ن/ علم النفس-٤.

(٧٧) ذ/ الهندسية الكهربائية والإلكترونية-٢.

(٧٨) ن/ العلوم الاجتماعية-دكتوراة.

(٧٩) ن/ السينما والتلفزيون-٢.

(٨٠) مندل، السلطة من حيث التحليل الاجتماعي النفسي، ترجمة، حسين بورتال (إسطنبول: دار جيم للنشر، ٢٠٠٥)، ٢٣.

(٨١) بال، «مفهوم السلطة في النظرية السياسية»، ٢٥٣.

٣.٢. السلطة في كل مكان

للسلطة معنى محدود للغاية في اللغة اليومية، كسمة مرتبطة بقوة معترف بها، أو جهة صاحبة نفوذ، وقد تتسبب وجهة النظر هذه في أن يكون التحليل الاجتماعي للمفهوم غير مكتمل، لأن السلطة مفهوم شامل للغاية وموجودة في كل مكان، والمجتمع هو مجال التفاعلات التي ترتبط بها السلطة بروابط تسلسلية هرمية، لهذا السبب، يجب تناول مسألة السلطة في سياق واسع، بدءاً من العلاقات بين الوالدين والأبناء، وفهم العوامل التي تؤثر على التصويت، ونتائج علاقة المعلم والطالب أو العلاقة بين المدير والعامل، حتى تصور سلوك الأشخاص المشروط بالخضوع غير المشروط، ومع ذلك، فغالباً ما يتم إهمال هذه الجوانب المتعددة للسلطة في التفسيرات، وتساوى بالقوة أو بامتلاك القوة والنفوذ^(٨٢).

من أجل فهم ما إذا كان المشاركون ينظرون إلى السلطة على أنها ظاهرة اجتماعية واسعة النطاق، طرحنا عليهم سؤال "ما الذي تقبلونه كسلطة في الأسرة والمدرسة والحياة العملية والمجال السياسي؟"، وكانت الإجابات هي أن الغالبية منهم يقبلون سلطة الوالدين في الأسرة، والمعلم في المدرسة، والمدير في الحياة العملية، والدولة في المجال السياسي، ومن بين هؤلاء من يعتبر الدولة مجال طاعة إلزامي مرتبط بالإكراه والضغط والقوة والمعاقبة، بينما يراها الآخرون على أنها مجالات تتشكل فيها السلطة على أساس مبادئ "الحب والاحترام والثقة والخبرة". يظهر ذلك في تصريحات مثل "... نعم، دعنا نتقل لذكر الدولة. أعتقد أن أكبر سلطة تتحكم بي هي سلطة الدولة، كما هو الأمر بالنسبة للجميع، والسبب الأكبر لذلك هو أن سلطة الدولة تفرض عقوبات على عكس سلطة الآخرين... " (٨٣) "أستطيع أن أقول إن السلطة الوحيدة التي أقبل بها الآن هي سلطة إدارة الدولة. بخلاف ذلك، فإن الجهات الأخرى تشكل حالات لا يمكن التعايش معها إلا في إطار من الاحترام" (٨٤)، "بصراحة، روحي ليست موالية للسلطة والقوة. بعبارة أخرى، لا أريد أن أكون خاضعاً للآخرين، فأنا أكثر انفتاحاً وتحوراً... وحتى لو كنا لا نرى سلطة الدولة شرعية في المجال السياسي (يجب التوضيح أن المقصود هنا السلطة الحاكمة)، فهناك قبول إلزامي بسبب العقوبات" (٨٥). وقد صرح مشارك واحد فقط قائلاً "أنا لا أقبل بأحد شخصاً كان أو أي نظام أن يكون له سلطة علي، لأنني لا أعتقد أن أي شخص أو أي نظام يمكن أن يكون كاملاً وصحيحاً، لذا فأنا لا أقبل بذلك، وإذا كان من الضروري القبول بسلطة ما، فيجب على كل شخص قبول نفسه كسلطة" (٨٦). صرح مشارك آخر قائلاً "نظراً لأن مصدر مرجعي الرئيسي هو

(٨٢) أسغين، «علم اجتماع السلطة»، ٩٣؛ آرنت، بين الماضي والمستقبل، ١٩٢.

(٨٣) ن/ الحقوق-١.

(٨٤) ن/ الطب-٥.

(٨٥) ذ/ الاقتصاد-٢.

(٨٦) ن/ علم النفس-٤.

الدين، فإن السلطة الرئيسية بالنسبة لي، القرآن والسنة، فجميع المؤسسات التي ذكرتها هي سلطة في حد ذاتها، وبما أنني فرد ضمنها، فأنا خاضع لعلاقات القوة في هذا السياق، كلهم محترمون بالنسبة لي، لكن سلطة القرآن والسنة فوق الجميع، وأحاول تجاهل هذه السلطات إذا تصرفت على عكس السلطة التي أعتبرها السلطة الرئيسية^(٨٧).

كما يتضح من وجهات نظر المشاركين، هناك مواقف مختلفة تجاه السلطات في الحياة الاجتماعية، أولاً، يتوقع الأشخاص أن تريد السلطة أشياء لا تتعارض مع مجالات قبولهم أو لا تتجاوز حدود هذه المجالات، والعوامل الفعالة في تلبية هذه المطالب، اعتقاد الإنسان بأنها معقولة، وشعوره بالمسؤولية، وخوفه، ورغبته في تحقيق فائدة، ومدى تأثير كل منهم، يعتمد على العلاقة بين السلطة والشخص الخاضع للسلطة، ففي بعض الحالات، يمكن إطاعة السلطة تماماً، وفي حالات أخرى قد يتم قبولها جزئياً، وفي بعض الأحيان يتم رفضها تماماً، وغالباً ما يحدث رفض السلطة عندما يكون المسؤولون غير أكفاء، وليس لديهم المؤهلات اللازمة، في هذه الحالة، قد تظهر الاضطرابات السلطوية وهياكل السلطة المزوجة، وطريقة إصلاح ذلك، تعيين أشخاص خبراء في مجالهم وأكفاء وجديرين ومن ذوي الخبرة^(٨٨).

نرى أن الشباب ليس لديهم أي مشاكل مع السلطة المعرفية التي نتناولها في الإطار النظري، وفي هذا السياق، فهم ينظرون إلى سلطة الوالدين في الأسرة، والمعلم في المدرسة، والمدير في العمل، نظرة طبيعية بناءً على مبادئ مثل العيش المشترك والمعرفة والخبرة، من ناحية أخرى، يمكننا القول بأنهم ينظرون إلى السلطة الآمرة بتحفظات وأحياناً بشكل نقدي، ويقبلون سلطة الدولة إجبارياً وعلى مضض بسبب العقوبات.

لم نجد علاقة ذات دلالة بين مستويات التدين لدى المشاركين وتصورهم للسلطة مع قسم دراستهم، علاوة على ذلك، فقد لفت انتباهنا وجود اختلافات في وجهات نظر الطلاب والطالبات، خاصة فيما يتعلق بالسلطة - القوة/ الضغط، فقد لوحظ أن الفتيات يتعاملن مع الموضوع بشكل أكثر تفاعلي وعاطفي، في حين أن الذكور أكثر واقعية على الرغم من أنهم لا يقبلونه على أنه مثالي.

٤.٢ . السلطة الدينية

عند وصف السلطة بأي كلمة (سلطة دينية، سلطة سياسية، إلخ)، فهي تشير إلى الصلاحية أو الإلزام أو السيطرة على المستوى الشخصي والطبقي والمؤسسي فيما يتعلق بمجالها، والدين هو أحد المجالات التي ترتبط به السلطة ارتباطاً وثيقاً، يمكن تعريف السلطة الدينية بأنها "القوة والصلاحية المفاهيمية والشخصية والمؤسسية، التي تقابل بطاعة مطلقة لتعريف وفهم العناصر الأساسية للدين"، والمجال الذي تكون فيه السلطة

(٨٧) ذ/ الإلهيات - ٤.

(٨٨) أرسلان، «استخدام السلطة في عملية الإدارة وتقييم المشاكل الناشئة عنها: وجهة نظر نقدية»، ٩.

الدينية فعالة وصالحة هو المعتقدات والعبادة والادعاءات الأخلاقية التي تحظى بالأولوية في تعريف الدين والمعلن عنها كعقيدة^(٩٨).

في البداية، يجب التمييز بين "سلطة الدين" و "السلطة الدينية"،

يوضح إسماعيل قرة هذا التمييز من وجهة النظر الإسلامية على النحو التالي: عندما نقول "سلطة الدين"، فإن المقصود بذلك الدين نفسه، والوحي الإلهي، والسنة، والله عز وجل، ونبيه محمد صلى الله عليه وسلم، أما المقصود بـ "السلطة الدينية"، العلماء والشيخوخ الذين يعتبرون ممثلين للعلوم الدينية والمعرفة الدينية والضمير الديني، ومؤلفاتهم وعالمهم العلمي - الفكري^(٩٩).

وكما يمكن فهمه من التمييز أعلاه، فإن السلطة الدينية هي سلطة تستمد الحق في المطالبة بشيء ما يجب القيام به أو عدم القيام به (الأمر/ النهي) من الدين أو الفهم الديني نفسه، واستمداد هذه السلطة قوتها من الدين، يعني أن شرعيتها تستند إلى نصوص دينية، فمصدر السلطة الدينية ميتافيزيقي يتجاوز البعد الاجتماعي/ المادي، وفي الواقع، فإن الالتزام الأساسي بالسلطة الكاريزمية هو التزامه بالمصدر الميتافيزيقي، حيث إن السلطة التي تتأسس بشكل مستمد من المجال الميتافيزيقي، تعتبر شرعية من قبل الأفراد والجمهير^(١٠٠).

يرى كوجيف أن السلطة الدينية بمثابة سلطة إلهية نوعاً ما، ويوضح الفرق بين السلطة البشرية والإلهية على النحو التالي:

«السلطة الإلهية، هي كل شيء مفروض علي دون أي يكون لي أي احتمال في رفضه، بمعنى أن رد الفعل البشري أمرٌ مستحيلٌ، بينما في حالة السلطة (البشرية)، فهناك وضع معاكس، أي أن رد الفعل ممكن ولكن عبر الرفض الطوعي والواعي، والسلطة الإلهية أبدية، ويارسها الإله بشكل عام دون مخاطرة فقدانها، أما السلطة البشرية فقد تواجه ردود فعل تجعلها غير سارية»^(١٠١).

تعتبر العلاقة بين الدين والسلطة ونظرة الأديان بشكل عام ودين الإسلام بشكل خاص إلى السلطة موضوعاً منفصلاً يستحق المراجعة، وهو خارج نطاق هذا المقال^(١٠٢)، ومع ذلك، يمكن القول بإيجاز: في الأديان القائمة على الإيمان بالله، ترتبط السلطة عموماً بالله، ويعتبر الله أعلى سلطة، في هذا السياق، عندما ننظر إلى الدين الإسلامي، نرى أن السلطة المطلقة هي لله وحده، وصحة البنى والقوى التي تظهر فيما يتعلق بالدنيا يتم تقييمها

(٨٩) غالب تورجان، «السلطة الدينية في الإسلام»، مجلة كلية الإلهيات بجامعة سليمان داميرال، ١٤ / ١ (٢٠٠٥)، ٩٨.

(٩٠) إسماعيل قرة، «بعض الملاحظات على السلطة الدينية والعلماء حول زعم "لا يوجد رهبة في الإسلام"»، مجلة كلية الإلهيات بجامعة مرمره ٢١ (٢٠٠١/٢)، ١.

(٩١) حميد ضباشي، السلطة في الإسلام (إسطنبول: دار إنسان للنشر، ١٩٩٥)، ٦٥؛ أركان يار، «هيكل السلطة الدينية»، مجلة كلية

الإلهيات بجامعة الفرات، ٨ (٢٠٠٣)، ٢.

(٩٢) كوجيف، مفهوم السلطة، ١٨-١٩.

(٩٣) لمزيد من المعلومات حول الموضوع، راجع، الملل والنحل ١٤ / ١ (٢٠١٧).

من حيث الامتثال للإطار الأساسي المحدد في القرآن الكريم، في هذه الحالة، يعتبر النظام الاجتماعي أو السياسي من حيث الإسلام شرعياً إذا امتثل للحدود والقواعد التي حددها الله، وتجاوز واغتصاب للسلطة إذا لم يحدث ذلك^(٩٤).

تحتاج جميع الأيديولوجيات والأفكار والهياكل السياسية إلى بعض السلطات للحفاظ على استمراريتها، ونرى أن بعض الشخصيات في تاريخ الإسلام هم أيضاً شخصيات سلطة مرجعية، بالنسبة للمجتمعات الإسلامية، هناك ترتيب للسلطة على النحو التالي: أهم سلطة بالتأكيد، سلطة النبي محمد صلى الله عليه وسلم، وبعد ذلك يكون للصحابة وعلى رأسهم الخلفاء الراشدين مكانة خاصة في نظر المؤمنين، مع ظهور المذاهب بعد الصحابة، ظهر مفهوم الإمام لبعض الشخصيات^(٩٥).

ونظرياً، نرى أن القرآن والسنة لا يقبلان إلا سلطة النبي صلى الله عليه وسلم، الدينية من الناحية الشخصية والمؤسسية، في هذه الحالة، لا يمكن لأي شخص أو جماعة أو مؤسسة في المجتمع الإسلامي أن تدعي سلطة يمكن تأكيدها بالنصوص، قد يكون هناك أشخاص أو مؤسسات يجب طاعتها في مجالات مختلفة من الحياة الاجتماعية، ولكن لا يمكنهم الادعاء بأن لهم سلطة دينية والقول بأنها في موقع بريء ومعصوم من الخطأ^(٩٦).

ما حقيقة الوضع من الناحية العملية؟ ماذا/ من يقبل الشباب/ يعطون الأولوية في حياتهم الدينية؟ من أجل فهم ذلك، طرحنا سؤال "ماذا/ من تقبله كسلطة بعد القرآن والسنة في سياق التأثير/ توجيه معتقداتك وعبادتك/ أفكارك/ سلوكياتك في حياتك الدينية؟"، عند تصنيف الإجابات، نرى أن ستة أشخاص يقبلون بالقرآن والسنة فقط كسلطة مرجعية، مع تصريحات واضحة، على الرغم من أننا أشرنا إلى جملة "بعد القرآن والسنة" في السؤال، وجاءت بعض التصريحات كالتالي: "أنا لا أتبع أي طائفة أو شيخ أو معلم غير القرآن والسنة في توجيهاتي حول حياتي الدينية، أعتقد أنها كافيين بالنسبة لي"^(٩٧) "أعتقد أن القرآن والسنة واضحان بما فيه الكفاية، لذا فأنا لا أقبل سلطة أي شخص في مثل هذه الأمور"^(٩٨). أجاب شخص تعبيراته عن الإيمان توضح أنه ربوي، عن السؤال على نحو "بما أن الخالق هو الكائن الوحيد الذي يمكنني طاعته حتى الآن، فهو سلطتي الوحيدة". وفي حين أن البعض رفضوا تماماً، صرح سبعة أشخاص بأنهم قبلوا رئاسة الشؤون الدينية كسلطة لأنها مؤسسية ويمكنهم العثور على إجابات عندها حول الأسئلة اليومية، وبينما قبل البعض الخلفاء

(٩٤) شيناصي غوندوز، "الشرعية اللاهوتية للسلطة: السلطة كظاهرة مقدسة"، الملل والنحل، ١/١٤، (٢٠١٧)، ١٣.

(٩٥) أحمد أيدن، "العناصر الأساسية لتأسيس سلطة أئمة المذاهب الأربعة - تحليل علاقة الثقة - السلطة -"، مجلة الدراسات التربوية الدينية التركية ٤ (٢٠١٧)، ٧٨.

(٩٦) تورجان، "السلطة الدينية في الإسلام"، ١١١.

٣ ذ/ الهندسية الكهربائية والإلكترونية-٢.

(٩٨) ن/ علم النفس-٤.

الراشدين وأئمة المذاهب كسلطة لهم ، ذكر آخرون "دوائر الصوفية"^(٩٩)، حتى "يونس إمرى ومولانا وبيبر سلطان عبدال" بالاسم^(١٠٠)، جميع المشاركين دون استثناء لديهم موقف سلبي تجاه الجماعات والمجتمعات الدينية ولا يعتبرهم أي مشارك سلطة، وعلى الرغم من أن بعض الأشخاص لا يقبلون بأي سلطة، إلا أنهم ذكروا أنهم اتبعوا المؤلفات الدينية التقليدية ودراسات كلية الإلهيات.

بغض النظر عن الجنس ومجال الدراسة ومستوى الدين، فإن جميع الشباب - باستثناء شخصين يقولان أنهما غير مؤمنين وشخص يقول أنه يقبل الله فقط - يقبلون بالقرآن والسنة باعتبارهما السلطة المرجعية الذي يسميها كوجيف "السلطة الإلهية" ويسميها بوتشينسكي "السلطة المطلقة"، من ناحية أخرى، فهم يتعاملون بحذر أو ينتقدون أو حتى يرفضون سلطة الأشخاص/ المؤسسات المرتبطة بالدين.

النتيجة

تمثل السلطة ظاهرة فعالة في جميع مجالات حياة الإنسان منذ الولادة حتى الموت، بأشكال مختلفة ذات وظائف متشابهة، تبدأ هذه الوتيرة بسلطة الوالدين في الأسرة، وتستمر مع المعلم في المدرسة، والمسؤول في الحياة العملية، وسلطة الدولة في المجال السياسي، فوق كل ذلك، هناك سلطة الله المطلقة التي تشمل الحياة وما بعدها، يرتبط المفهوم بالعديد من المجالات مثل علم النفس وعلم الاجتماع والفلسفة والسياسة والقانون والتعليم والدين، مما يجعل من الصعب وضع تعريف واضح له، ولكنه يُعرّف عمومًا في النظرية السياسية على أنه "الحق والقدرة على إصدار الأوامر التي يجب طاعتها والخضوع لها"، على الرغم من أنه مفهوم وثيق الصلة بالقوة، إلا أنه يمثل قوة الشرعية وليس القوة بمعنى الإيجاب.

إن السلطة ظاهرة معقدة ومثيرة للجدل، بدأ البعض ينظر إلى السلطة على أنها عفا عليها الزمن وغير ضرورية وقمعية في المجتمعات الحديثة حيث تم توسيع الحقوق والحريات الفردية وتطورت الأخلاق الاجتماعية المتسامحة والمتحابة، من ناحية أخرى، دفعت هذه المواقف السلبية مؤيدي السلطة إلى التحرك المضاد لإعادتها إلى سياقها، وفقا لهم، فإن تآكل السلطة في المنزل والمدرسة والعمل والإدارة، يمكن أن يؤدي إلى خطر الفوضى وعدم الاستقرار والتفكك الاجتماعي.

لم يتم قبول ظاهرة السلطة عالميا، بينما يقبل الكثير من الناس السلطة باعتبارها الضامن الرئيسي للنظام والاستمرارية، ويتأسفون على انهيار السلطة في المجتمع الحديث، يلفت آخرون الانتباه إلى علاقتها الوثيقة بشكل الإدارة والحكم، محذرين من أنها يمكن أن تصبح بسهولة عدوًا للحرية والديمقراطية.

والأسئلة الرئيسية في هذه الدراسة هي؛ "هل هناك علاقة بين تصور السلطة والدين عند الشباب الجامعي؟" "هل تؤثر الحياة الدينية/ مستوى الدين الذي يتشكل بالطاعة للسلطة المطلقة، على تصور الشباب

(٩٩) ذ/ الإلهيات-٤.

(١٠٠) ذ/ قسم الترجمة-٣؛ ن/ حقوق-١.

للسلطة؟"، وقبل الإجابة عن الأسئلة، من الضروري تلخيص النتائج التي توصلنا إليها حول تصورات الشباب فيما يتعلق بالدين والسلطة.

لقد لوحظ أن طلاب الجامعات المشاركين في دراستنا ليس لديهم أي مشاكل مع المعتقد الديني، ولكنهم لا يؤدون صلاتهم بانتظام، والدين ليس مؤثراً بنسبة كبيرة في حياتهم اليومية، يعتبر الشباب الصدق والشرف وحب الخير أكثر أهمية من التدين، وينظرون أحياناً إلى الأخلاق على أنها مجال منفصل ومستقل عن الدين. في هذه الدراسة التي تم فيها تحليل السلطة من خلال طلاب الجامعات، لوحظ أن الشباب في الغالب يعرفون هذه الظاهرة من منظور النظرية السياسية ويتناولونها بمفاهيم مثل السلطة والقوة والتسلسل الهرمي والشرعية في الأدب. في التصنيفات النظرية، ذكر الشباب بتصريحات مختلفة فروع السلطة التي تمتلك معانٍ مماثلة، مثل السلطة النظرية/السلطة العلمية، والسلطة القانونية/السلطة الواقعية، والسلطة المعرفية/السلطة الواجبة، والسلطة التقليدية/الكاريزمية/القانونية، وبيننا قبلوا بلا تردد السلطة المتعلقة بمجال معين أو خبرات وتجارب في موضوع ما، إلا أنهم كانوا حذرين/منتقدين فيما يتعلق بالسلطة الموجهة/المسيطرة/الأمرة، قبل الشباب فكرة أن السلطة ظاهرة متعددة الطبقات، واعتبروا أن الوالدين، والمعلمين، ورؤساء العمل، والمسؤولين الحكوميين، الشخصيات المهمة التي تمثل السلطة، أعطى الشباب القرآن والسنة الأولوية في توجيه معتقداتهم الدينية وأفكارهم وسلوكياتهم، وقاموا بتقييم سلطة الأفراد والمؤسسات الأخرى في سياق مدى ملاءمتها لهذين المصدرين.

فيما يتعلق بالعلاقة بين تصور الدين والسلطة، لم تتمكن من الوصول إلى نتيجة حول مدى تأثير الحياة الدينية أو مستوى التدين على تصور السلطة، ومدى سهولة قبول الأشخاص الذين يتبنون السلطة المطلقة وينظمون حياتهم وفقاً لأوامر ومحظورات الدين، مجالات السلطة الأخرى، حتى أولئك الذين يقولون إنهم متدينون للغاية ويتبعون المراجع الدينية في جميع مجالات حياتهم، قد يتعاملون مع السلطة في الأسرة والمدرسة والعمل بحذر.

لا يؤثر تصور الشباب للدين بشكل مباشر على تصورهم للسلطة، فهناك عوامل/تأثيرات نفسية واجتماعية مختلفة يجب دراستها في هذا السياق، ومنها ظاهرة الأجيال، وتوفر ظاهرة الجيل فرصاً مهمة لمراقبة البنية الاجتماعية والتغيير الاجتماعي، حيث أنها تشكل نهج إشكالي يدعي بأن أولئك الذين ولدوا ونشأوا في نفس الفترة لديهم نفس عالم المعنى، وعلاوة على ذلك، حتى إذا كان الأفراد والمجتمعات يعيشون في فئات اقتصادية وسياسية ودينية مختلفة، فقد يتبنون مواقف وسلوكيات مماثلة لأنهم يعيشون في نفس الفترة، والشباب المشاركون في بحثنا - باستثناء واحد - ينتمون إلى جيل الألفية، يمكن القول أن صفات مثل "مناهضة السلطة، والولع بالحرية والراحة، والليبرالية، والفردية والعقلانية"، والتي هي من بين خصائص هذا الجيل، تؤثر على آرائهم حول هذا الموضوع، من أجل الوصول إلى قرارات أكثر تفصيلاً، فهناك حاجة لدراسات مفصلة لقراءة

وتحليل استخدام ظاهرة الجيل كأداة منهجية وكيف وإلى مدى تؤثر الظواهر الاجتماعية على الأفراد عبر مختلف الفئات العمرية.

المصادر:

- علي أكدوغان، التغيير الاجتماعي والدين: (نموذج مركز محافظة طرابزون)، إسطنبول: دار رغبت للنشر، ٢٠٠٤.
- حنة آرت، بين الماضي والمستقبل، ترجمة، بهادر سينا شانر، إسطنبول: دار إيلاشيم للنشر، ١٩٩٦.
- صالح أرسلان، «تقييم استخدام السلطة في عملية الحكم والمشاكل المرتبة على ذلك: وجهة نظر نقدية»، مجلة الاقتصاد والعلوم الإدارية المثل، ١/٥ (٢٠١٨)، ١-١٨.
- ذكي أرسلان ترك، الدين في القرن الحادي والعشرين وميول الشباب التركي نحو الدين، بولو: ١٩٩٤.
- إنجي أدرم أرتان، قيم الشباب الجامعي: الخوف والأمل، إسطنبول: دار تسف للنشر، ٢٠٠٥.
- أحمد أيدن، «العناصر الأساسية لتأسيس سلطة أئمة المذاهب الأربعة - تحليل علاقة الثقة - السلطة -»، مجلة الدراسات التربوية الدينية التركية ٤ (٢٠١٧)، ٧٧-٨٨.
- حسين بال، «مفهوم السلطة في النظرية السياسية»، *Turkish Studies International Periodical Forthe Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* ٢/٩ (٢٠١٤)، ٢٤٧-٢٥٥.
- محمد يغيث بابا، الشباب والدين، قونية: دار يديفران كتاب للنشر، ٢٠١١.
- جوزيف بوتشينسكي، ما السلطة؟ مقدمة في منطق السلطة، ترجمة، هلال غورغون، إسطنبول: دار كورى للنشر، ٢٠١٥.
- أسد تشام، مقدمة في علم السياسة، إسطنبول: منشورات جامعة إسطنبول، ١٩٨٤.
- إحسان جابجي أوغلو وآخرون، «السلطة الكاريزمية والقيادة الدينية في علم اجتماع ماكس وبر»، *TSA* ٢/١٤ (٢٠١٠)، ٥٠-٧٦.
- جلال الدين جاليل، التمدين والدين، إسطنبول: دار تشيزغي للنشر، ٢٠٠٢.
- خالص جاتين، «المشكلة العالمية للسياسة، شرعية السلطة السياسية-سلطة الشرعية السياسية»، مجلة كلية العلوم السياسية بجامعة أنقرة، ٣/٥٨ (٢٠٠٣)، ٦١-٨٨.
- حميد ضباشي، السلطة في الإسلام، إسطنبول: دار إنسان للنشر، ١٩٩٥.
- علي أسغين، «علم اجتماع السلطة: معاني علم الاجتماع لطاعة السلطة أو التمسك بها»، *Sosyologca* ٥ (٢٠١٣)، ٩٩-١١٢.
- أونفر غوناي، الحياة الدينية في أرض روم والقرى المحيطة، إسطنبول: مكتبة أرض روم، ١٩٩٩.
- شيناصي غوندوز، «الشرعية اللاهوتية للسلطة: السلطة كظاهرة مقدسة»، *الملل والنحل*، ١/١٤ (٢٠١٧)، ٨-٢٣.
- أرول غونغور، علم نفس القيم، إسطنبول: دار أتوكان للنشر، ١٩٩٨.
- غالب تورجان، «السلطة الدينية في الإسلام»، مجلة كلية الإلهيات بجامعة سليمان داميرال، ١/١٤ (٢٠٠٥)، ٩٥-١٢٣.
- هايوود، مدخل لنظرية السياسة، ترجمة، خضر مراد كوسه، إسطنبول: دار كورا للنشر، ٢٠١٤.
- حياتي هوكالكلي، «الشباب والدين»، علم نفس الدين والقيم عند الشباب، إعداد، حياتي هوكالكلي، إسطنبول: دار ديم للنشر، ٢٠٠٦.
- إسمايل قرة، «بعض الملاحظات على السلطة الدينية والعلماء حول زعم "لا يوجد رهبة في الإسلام"»، مجلة كلية الإلهيات بجامعة مرمره ٢١ (٢٠٠١)، ١.
- علي كيرمان، الدين والعلمانية، دراسة اجتماعية على الشباب الجامعي، أنقرة: دار كراهان للنشر، ٢٠٠٥.
- ألكسندر كوجيف، مفهوم السلطة، ترجمة، مراد أرشان، إسطنبول: دار باغلام للنشر، ٢٠٠٧.
- منير كوشتا، نظرة نحو الدين عند الشباب الجامعي، أنقرة: وقف الديانة التركي، ١٩٩٥.
- ليزلي ليسون، المشاكل الأساسية للسياسة، ترجمة، فوغان ياوز، إسطنبول: منشورات إيش بنك التركي، ٢٠٠٥.

- جيرارد مندل، الاستمرارية والتغيرات في تاريخ السلطة، إسطنبول: دار إيلا تشيم للنشر، ٢٠٠٥.
- الملل والنحل، "Din ve Otorite" ١/١٤ (٢٠١٧).
- فاطمة أوزاباشي، بحث اجتماعي عن الدين والعصيان المدني لدى الشباب الجامعي، إسطنبول: دار رغبت للنشر، ٢٠١٦.
- رجب أوزكان - بيران بولاظ، «ثقافة الطاعة والدين»، ZfWT ٣/٨ (٢٠١٦).
- ريتشارد سينت، السلطة، ترجمة، كامل دورناد، إسطنبول: دار أيرنتي للنشر، ١٩٩٢.
- م. تيلماجي أوغلو، «تجربة استبيان حول مدى وكثافة الحياة الدينية وفقاً للأعمار»، مجلة كلية الإلهيات بجامعة أنقرة، ١٠ (١٩٦٣)، ١٥١-١٤١.
- الشباب التركي ٩٨، الكتلة الصامتة تحت العدسة المكبرة، أنقرة: مؤسسة كونارد أدنار، ١٩٩٩.
- خصائص الشباب ومشاكلهم وهوياتهم وتطلعاتهم في تقرير الشباب التركي، إسطنبول SEKAM ٢٠١٣.
- دراسة حول الحياة الدينية في تركيا، أنقرة: رئاسة الشؤون الدينية، ٢٠١٤.
- ماكس وير، البيروقراطية والسلطة، أنقرة: دار أدرس للنشر، ٢٠٠٨.
- ماكس وير، مقالات علم الاجتماع، ترجمة، طه بارلا، إسطنبول: منشورات وقف حريات، ١٩٨٦.
- عاصم ياييجي، «مكانة الدين في عالم المعاني عند الشباب التركي في تيرة الحداثة والعلمنة: نموذج جامعة تشكوروفا»، مجلة كلية الإلهيات بجامعة تشكوروفا، ٢/٩ (٢٠٠٩)، ٣٨-١.
- أركان يار، «هيكل السلطة الدينية»، مجلة كلية الإلهيات بجامعة الفرات، ٨ (٢٠٠٣)، ١٦-١.
- أتيليا يايلا، قاموس الفكر السياسي، أنقرة: دار أدرس للنشر، ٢٠٠٤.
- على يلدريم - حسن شيمشيك، طرق البحث النوعي في العلوم الاجتماعية، أنقرة: دار ستشكين للنشر، ٢٠٠٠.
- أولكر يوكسال بابا، «تجارب مليجرام: حول السلطة والطاعة»، ÜHMC ١/٧٥ (٢٠١٧)، ٢٢٧-٢٧٠.

ملحق: ١ نموذج المقابلة

لقد طلبت آراؤكم لبحث أكاديمي بعنوان "تصور طلاب الجامعات للسلطة والدين"، ولن يتم استخدامها لأي غرض آخر، ليس هناك حاجة لبيانات هويتكم، أرجو منكم أن تأخذوا الأسئلة كدليل لشرح آرائكم حول الموضوع بصراحة وعلى أوسع نطاق ممكن، دون القلق بشأن الصواب أو الخطأ، وتسعدني تعليقاتكم ومساهماتكم وانتقاداتكم الإضافية.

أشكركم على تعاونكم وتفهمكم.

النوع:

تاريخ الميلاد:

الجامعة - القسم - الصف (ليسانس/ دراسات عليا):

١. هل أنت مؤمن بالله؟ هل لديك شكوك أو تساؤلات حول ذلك؟

(a) كيف تقيم نفسك من ناحية التدين؟ (مثل متدين للغاية / متدين قليلاً / غير متدين / غير مهتم / مناهض للدين / ملحد / ربوبي).

(b) هل تؤدي فروض العبادة؟ على سبيل المثال؛ ما مدى تأديتك لفرض الصلاة؟ هل تصوم رمضان؟ هل تدعو الله؟

(ج) هل تأخذ الدين كمرجع في حياتك اليومية؟ هل تتبع القواعد التي وضعها الدين في سلوكياتك؟ قيم نفسك من حيث اللباس، والعلاقات بين الذكور والإناث، والتعاملات، وحقوق الإنسان والمسؤوليات، والعلاقات مع البيئة (الطبيعة والحيوانات)، إلخ.

٢. ما معنى السلطة بالنسبة لك، كيف تعرفها؟

(a) هل تعتقد أنه يمكننا التحدث عن السلطة في مكان يستخدم فيه الضغط والقوة؟

(b) ما الذي تعتبره سلطة؟ (مثل سلطة الأم/ الأب في الأسرة، وسلطة المعلم في المدرسة، وسلطة البيئة الاجتماعية، وسلطة المدير في الحياة العملية، وسلطة الدولة في المجال السياسي).

٢. ماذا/ من تقبله كسلطة بعد القرآن والسنة في سياق التأثير/ توجيه معتقداتك وعبادتك/ أفكارك/ سلوكياتك في حياتك الدينية؟ (مثل الشيخ، الولي، السيد، العالم، الجد، قادة الجماعات الدينية، الكتب الدينية التقليدية، رئاسة الشئون الدينية، كليات الإلهيات).

إذا كانت لديك أية أفكار إضافية، يمكن كتابتها هنا.

ملحق ٢: الخصائص الاجتماعية والديموغرافية للمشاركين

الرقم	النوع	تاريخ الميلاد	الجامعة	القسم	الصف
١	ذكر	١٩٩٩	جامعة مدنيات	اقتصاد	٢
٢	ذكر	١٩٩٩	جامعة إسطنبول التقنية	قسم التحكم والأتمتة	١
٣	ذكر	٢٠٠١	جامعة مرمره	الاستشارات والإرشادات النفسية	١
٤	امرأة	١٩٩٩	جامعة إسطنبول التقنية	هندسية التعدين والمواد	١
٥	امرأة	٢٠٠٠	جامعة كولتور	حقوق	١
٦	امرأة	١٩٩٨	جامعة إشيك	هندسة معمارية	٤
٧	امرأة	١٩٩٣	جامعة إسطنبول	الطب	٥
٨	ذكر	١٩٩٩	جامعة بوزغاتشي	الهندسية الكهربائية والإلكترونية	٢
٩	امرأة	١٩٩٨	جامعة ميديبول	علم نفس	٤
١٠	ذكر	١٩٩٤	جامعة مرمره	إلهيات	٤
١١	امرأة	١٩٩٨	الجامعة التركية الألمانية	العلوم السياسية والعلاقات الدولية	٢
١٢	ذكر	١٩٩٨	جامعة مرمره	إدارة أعمال	٤
١٣	ذكر	٢٠٠٠	جامعة إسطنبول	حقوق	٢
١٤	ذكر	١٩٩٢	جامعة مرمره معهد العلوم والفنون - دراسات عليا	هندسية التعدين والمواد	مرحلة إعداد الأطروحة
١٥	ذكر	٢٠٠٠	جامعة إسطنبول	قسم الترجمة (الإنجليزية)	٣
١٦	ذكر	٢٠٠٠	جامعة مدنيات	الطب	٢
١٧	امرأة	١٩٩١	جامعة مرمره قسم العلوم الاجتماعية - الدكتوراه	علم اجتماع الدين	فترة الدراسة

٣	إلهيات	جامعة مرمره	١٩٩٦	امرأة	١٨
٢	سينما وتلفزيون	جامعة بايكنت	١٩٩٦	امرأة	١٩
١	السمعيات	جامعة إسطنبول	٢٠٠٠	امرأة	٢٠